

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені
Івана Франка
Факультет педагогічної освіти**

МАТЕРІАЛИ

**студентських наукових конференцій
кафедри загальної та соціальної педагогіки
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”**

Випуск 7

Львів – 2016

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені
Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра загальної та соціальної педагогіки**

М А Т Е Р І А Л И

**студентських наукових конференцій
кафедри загальної та соціальної педагогіки
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”**

Випуск 7

Виходить з 2010 року

**Львів
Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка
2016**

УДК [37+37.013.32]-057.87
ББК Ч 30/49 я 431 (063)
М – 33

Рекомендовано до друку
кафедрою загальної та соціальної педагогіки
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 14 від 7 червня 2016 р.)

Відповідальний за випуск

Дмитро Герцюк

Упорядник

Олексій Караманов

Комп'ютерне макетування

Оксана Ковалишин

М 33 Матеріали студентських наукових конференцій кафедри загальної та соціальної педагогіки “Актуальні проблеми української освіти” / Відп. за вип. Д. Герцюк, упоряд. О. Караманов. – Вип. 7. – Львів: Малий видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – 138 с.

До збірки увійшли відібрані тези доповідей першого та другого етапів Дев'ятої міжфакультетської студентської наукової конференції (2015/2016 н. р.) “Актуальні проблеми української освіти”.

© Матеріали студентських наукових конференцій, 2016

З М І С Т

Авраменко Ольга. “Звичайна робота з незвичайними дітьми”: мій досвід навчальної діяльності.....	5
Баршівська Галина. Гендерна рівність в українській освіті: міф чи реальність?	7
Бекіш Марія. Гаївки як засіб впливу на розвиток дитячої особистості.....	10
Варга Ніколетт. Національне виховання учнів початкової школи на засадах родознавства.....	12
Василько Галина. Сучасні системи освіти України та Німеччини: порівняльний аналіз	14
Воробйов Антон. Культура взаємодії педагога з учнями (студентами) в середніх та вищих навчальних закладах.....	16
Гинда Христина. Участь студентів у підготовці фахового навчально-методичного забезпечення освітнього процесу у вищій школі.....	19
Гриценяк Соломія. Акціональний підхід до викладання французької мови.....	22
Гулай Наталія. Перспективи використання інтерактивних методів навчання на уроках хімії.....	25
Здоров Тетяна. Конфлікти у педагогічній взаємодії	27
Дамаскіна Альона. Дяко-вчительський інститут в Перемишлі та церковна музична освіта	31
Довга Стефанія. Застосування методів кооперативного навчання у середній школі .	34
Дякович Михайло. Веб-квест як інноваційний метод формування особистості у навчальному процесі.....	35
Загрійчук Володимир. Структурна реформа та реформа в галузі освітнього менеджменту: на прикладі Львівського національного університету імені Івана Франка	38
Злотник Ірина. Виховання цінностей в молоді у спадщині Митрополита Андрія Шептицького	42
Катеринюк Анна. “Драматичний інстинкт” у концепції виховання Софії Русової ...	45
Кіорсак Владислав. Основні принципи сучасної шкільної освіти у Фінляндії.....	48
Кобрин Ярина. Роль та перспективи неформальної освіти в Україні.....	51
Когут Тетяна. Сучасний урок – основа ефективної та якісної освіти.....	54
Крамаренко Анна. Міжнародна програма AIESEC та її роль у формуванні педагогічних компетенцій.....	58
Красько Галина. “Танцювальна терапія” як різновид соціально-педагогічних терапій із засобами мистецтва.....	61
Кріслата Олена. Формування наукових поглядів Торстейна Веблена	63
Кузьмин Святослав. “Освічений громадянин – окраса нації”	66
Кушнірчук Мар’яна, Мацієвська Олена. Метод проектів як педагогічна технологія в початковій школі.....	69
Лежук Роксолана. Права та обов’язки студента як учасника навчально-виховного процесу.....	72

Лисевич Надія. Музикотерапія у соціально-педагогічній діяльності: історичні, теоретичні та практичні аспекти	75
Максимич Назар. Комерціалізація університету: характерні риси та тенденції.....	78
Малькут Степан. Вплив відеоігор на виховання і розвиток дітей.....	82
Моргацький Владислав. Соціально-екологічна компетентність як складова екологічного виховання учнів	85
Наконечна Наталія. Значущість латинської мови для розвитку європейської освіти та культури	88
Олійник Ангеліна. Застосування інтегральної педагогічної технології у процесі вивчення хімії.....	91
Павлюк Ольга. Гіперактивність як психолого-педагогічна проблема в умовах сучасної школи	93
Петришин Наталія. Вплив театральної педагогіки на формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя	98
Попадюк Ольга. Вплив читання на формування особистості	100
Пошивак Ірина. Традиції українських імен в родинному вихованні учнів початкової школи	104
Приходько Тетяна. Вплив засобів масової інформації на розвиток дитини.....	106
Райтаровська Наталія. Філософські та методичні засади вальдорфської педагогіки.....	108
Рикун Софія. Новий вчитель в європейському просторі (за Педагогічною Конституцією Європи)	110
Салій Дарія. Вплив ЗМІ на формування особистості учня.....	113
Семенюк Дарія. Формування етичних цінностей дітей в американській педагогіці..	116
Сичова Яна. Софія Русова – фундатор українського дошкілля	119
Скшентувенська Ксенія. Середньовічне студентство у соціоментальному ракурсі свого часу.....	121
Ткачук Богдана. Викладач і студент як суб'єкти сучасних європейських реформ в галузі вищої освіти: виклики та перспективи	124
Филипів Ольга. Краса материнського виховання (за змістом новели “Дим” Марії Конопницької)	127
Хлівнушко Стефанія-Софія. Особливості застосування інтерактивних методів навчання у початковій школі	129
Хміль Христина. Принципи розгортання творчого потенціалу педагога як суб'єкта культури	132
Шматок Наталія. Народна педагогіка як джерело педагогічних ідей Григорія Сковороди.....	134

“ЗВИЧАЙНА РОБОТА З НЕЗВИЧАЙНИМИ ДІТЬМИ”: МІЙ ДОСВІД НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою цієї роботи є опис важливості та необхідності професії терапевта. Кожен з нас усе життя отримує нові знання, удосконалює вже набуті, та активно їх застосовує. Більшість чудово розуміє, що просто володіти знаннями – мало, треба вільно ними оперувати та прагнути чогось вищого, інакше, цей звичайний згусток накопиченої за певний проміжок часу інформації стане невимовно важким тягарем, що, скоріше за все, буде сильно заважати та створювати перешкоди на шляху до засвоєння нового.

Я вважаю, що досвід, який ми отримуємо під час навчання, – безцінний, і в багатьох випадках навіть вагомійший за кінцеву мету. Тому час від часу треба згадувати, з чого все починалося, як розвивалося, та що є актуальним саме зараз.

Моє навчання терапевта проходило в три етапи. Схематично можна зобразити таким чином: 1) ознайомлення із професією та, власне, проблемою РАС, 2) вивчення наукової літератури та початок роботи під прямим керівництвом спеціаліста, 3) відвідування наукових, практичних чи науково-практичних семінарів та тренінгів, також – формування необхідних навичок та здібностей, утворення власного досвіду та можливість надати роботі творчого і креативного характеру.

Етапи цього навчання тісно межували з етапами встановлення контакту безпосередньо з дитиною, яку в майбутньому я буду вчити. Найбільша складність полягала в тому, що дотепер я не мала змоги працювати з аутичною дитиною. Та і мої знання про РАС були надто мізерними, щоб одразу почати інтенсивне навчання. Отож, почався *перший етап* – ознайомлення. Знайомила я тоді не лише із своїми обов'язкам як терапевта, а й з вміннями дитини, і, що не менш важливо, – із власними вміннями також. Відповідно, на цьому етапі комунікація між мною і дитиною залишала бажати кращого, а постійні випробування дитиною меж моєї терпимості не давали мені розслабитися і ще більше спонукали до швидшого та продуктивнішого засвоєння нових знань.

Коли ж пройшло близько двох-трьох тижнів мого активного ознайомлення, і вже не виникало жодних труднощів із комунікацією, почався *другий етап* – початок роботи, яка одночасно межувала з вивченням наукових підходів стосовно специфіки навчання дітей з особливими потребами. Після опрацювання теоретичного боку проблеми, її практичний бік

почав приваблювати сильніше і навіть звичайне спостереження за поведінкою дитини на занятті перетворилося на захоплюючий процес. На цьому етапі навчання почався також наступний етап розвитку соціальних контактів з дитиною. Випробувань ставало все менше, а цікавість до нової особи в дитини зростала. Отже, тепер наша комунікація була побудована на інтересі, а особливістю цього інтересу стало те, що він не був одностороннім.

Початком *третього етапу* стало відвідування різноманітних заходів, присвячених РАС, знайомство з іншими спеціалістами, ознайомлення з різними науковими теоріями та гіпотезами, пошукова робота в різних ресурсах, тощо. Також, на цьому етапі завершилися всі проблеми з комунікацією, розуміння стало набагато чіткішим і найпершим відображенням стала зміна поведінки дитини під час та після занять. На рівні вищих філософських категорій відчувалося ніби світ відкрив нові двері, за якими – купа цікавих загадок. Дійсно, РАС – це ніби інший світ, де не діє звичайна логіка, де гармонія не тотожна її загальноприйнятому визначенню. Цей світ відкриває нові межі, та змушує переглянути багато життєвих позицій. Для того, щоб увійти до цього світу треба затратити неймовірно багато енергії, але це ніщо, у зрівнянні з тим, яка кількість енергії потім повертається.

Варто зауважити, що за двогодинним заняттям стоїть велика робота в його підготовці. Окрім звичайного тестування учня на предмет наявності та ступеня розвиненості певних навичок, необхідним компонентом є також і підбір вправ та завдань, щоб розвивати вже існуючі та набувати нові навички, які допоможуть дитині в процесах адаптації в соціумі. Звичайно, вже є багато існуючих завдань та прикладів розвитку тих чи інших здібностей, але не завжди можна знайти ті, які підходять саме цій дитині. У такі моменти потрібно вмикати фантазію та вигадувати завдання. Ось тут прокидається не лише креатив, а й усі ті теоретичні та практичні знання, які до цього частково перебували в резерві, а частково були на поверхні та активно застосовувалися в роботі. Це доводить, що навіть у такій «протокольній» роботі є багато простору для творчості. Тут завжди заохочується ініціатива, і це тільки створює позитивні умови для подальшої співпраці.

Паралельно із практичними заняттями, де я мала змогу спостерігати за навичками та вміннями дитини, за тим, як саме виконуються різні вправи, я мала ще цілий онлайн-курс, який розрахований на підготовку починаючих спеціалістів. Як і на початку будь-якого навчання, наповнитися термінологією було складним завданням, адже це не схоже на жодний тип знань, досвід опанування якими в мене вже був.

Окрім прогресу, який спостерігався безпосередньо на заняттях (покращення поведінки та швидше засвоєння нових навичок дитиною), можна було розгледіти й великий стрибок у особистісному розвитку. У переписках та працях учених, які практикували з дітьми з

особливими потребами, завжди простежується явне тепло та широкий спектр позитивних емоцій, які пов'язані з роботою та навчанням таких дітей. Це спершу може викликати великий дисонанс. Адже ця робота складна, потребує багато зусиль та енергії, і часу щоб відновитися та приступити до роботи з новою хвилею ентузіазму. Але не зважаючи на ці мінуси, які будуть неодмінно присутні в роботі з особливими дітьми, кожен, хто достатньо глибоко поринає в проблему, завжди має лише добрі слова, та лише в останню чергу згадує про неймовірно велику кількість зусиль, які вони доклали до цього, і не з докором, а просто, як важливу та необхідну частину роботи.

Скоріш за все, розгадка цієї таємниці міститься у тому, як змінюється сам терапевт під час роботи з такими дітьми. Оскільки вона не схожа ні на який вид корекції взагалі, то і підхід буде зовсім інакшим і ні на що не схожим. З тривалою роботою такого характеру, ми можемо знайти в собі величезний резерв сил та розвинути ті якості, які нам будуть необхідні у подальшому. Одночасно дивлячись, рухаючись та аналізуючи, відкриваєш нові психофізіологічні можливості свого організму, і дивиєшся, як багато всього може встигати робити одночасно людина.

Висновки. Скоро вже рік, як я працюю в АВА-терапії, і нехай це й малий термін, проте, подій, які сталися, знівелювати неможливо. Зараз саме той час, коли треба починати активно застосовувати нові знання не лише на практиці а й у теорії, зокрема і для інших людей.

Не дивлячись на всі труднощі та перепони, така робота неймовірно захоплює та надихає. Усі складнощі із засвоєння нового матеріалу, виховання в собі нових необхідних якостей та просто адаптація до незвичайного ритму роботи, наприкінці здаються дріб'язковими, та повністю нівелюються як складнощі, а перетворюються у спогадах в захоплюючу працю, яка здатна змінити погляди на життя та інтеракцію між людьми, яка відкриває приховане та незвичне в нас самих.

Галина Баршівська (філософський факультет)

Наук. консультант – доц. Біляковська О.О.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

У Звіті із глобального гендерного розвитку за 2015 рік Всесвітній економічний форум представив звіт по індексам гендерної рівності у 145 країнах світу порівнюючи чотири

важливі сфери: економічну участь, рівень освіти, політичне представництво та сфера здоров'я – Україна посіла 67 позицію, при тому що у подібному звіті минулого року Україна посідала 56 місце із 142 досліджуваних країн (чим вища позиція в списку, тим більше країна наближена до гендерної рівності). Із чотирьох зазначених досліджуваних сфер найкраща ситуація з гендерною рівністю в Україні у сфері освіти, а найгірша з політичним представництвом. Зважаючи на те, що сфера освіти є важливим містком до впровадження гендерної рівності пропонуємо піддати перевірці на істинність такої оцінки у сфері освіти на прикладі процесу впровадження гендерного підходу в українську освіту – того як гендерна соціалізація у початковій школі сприяє засвоєнню дітьми стандартних форм поведінки відповідно до їхніх статей.

Гендерна проблематика у педагогіці перетворилась на новий тренд, адже вважається що у процесі виховання неможливо оминати соціокультурні особливості статті – виникають такі нові напрями дослідження як гендерна педагогіка (досліджує сутність та завдання гендерного виховання індивідів) та гендерна освіта (формування освіти без сексизму), що пропонують зробити ревізію традиційного гендерного виховання, тобто виховання до відповідності і з статевою роллю в процесі соціалізації жінок та чоловіків. Гендерна рольова теорія, що складається із суджень про те, як чоловіки та жінки мають виглядати і поводитись відіграє важливе значення у вторинній соціалізації індивіда. Гендерна соціалізація являє собою не тільки процес ідентифікації дитини з представниками відповідної статті, але й формування певних стереотипів про соціально відповідні норми поведінки для кожної статі.

Гендерна структура суспільства існує на мікро та макро рівня – на першому стосується гендерних ідентичностей, а на другому гендерованих суспільних інституцій. Гендерна ідентичність формується не тільки на персональному рівні, а й на рівні спільноти.

1. Безумовно досвід гендеризації індивіда починається ще до школи, у ранньому віці відколи маленькі діти вперше розуміють відмінності між статтями. Л. Колберг вважає що до 7 років більшість дітей володіють серйозними знаннями про гендерні розрізнення – в одязі, іграшках та іграх, діях, заняттях. Більше того, у такому віці вони усвідомлюють, що гендер є незмінним. «Ігровий світ» дітей від народження і протягом шкільного періоду характеризується відмінностями. М. Кімел (*Кімел М. Гендерована навчальна аудиторія // Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – С. 230-264*) вважає з цього приводу: «Хлопчики граються, аби домогтися домінування; дівчатка граються задля можливості добре провести час».

2. Проте саме школа виступає цим інститутом, де «пізнаємо і навчаємо одне одного, що означає бути жінками, а що чоловіками», а тому школярі з дитинства приймають типові для

своєї статі форми поведінки. М. Кімел зазначав: «Навчальні заклади схожі на фабрики старих часів, і виробляють вони гендерованих індивідів». Саме у школах ми можемо побачити процес засвоєння статево-рольової теорії, аби чоловіки засвоїли «чоловічі» – маскулітні манери поведінки, а жінки «жіночі» – фемінні. Процес гендеризації в українських школах розпочинається від спорядження навчальної аудиторії до змісту підручника. Критична педагогіка говорить про так званий «прихований навчальний план» у освітніх закладах, головною метою якого є формування множинних відмінностей між різними групами та індивідами, в тому числі і відмінностей між чоловіками та жінками. О. Ярская-Смірнова (*Ярская-Смирнова Е. Гендерная социализация в системе образования: скрытый учебный план // Одежда для Адама и Евы. М., 2001. – С. 93-110*) говорить про наступні різновиди «прихованого навчального плану»: гендерна сегрегація вчительської професії, а саме в Україні понад 80% учительсько-викладацького складу становлять жінки. Така фемінізація вчительської професії характерна практично для всіх країн; специфічна організація спорядження навчальної аудиторії – наявність «дівчачих-хлопчачих» місць, трансляція інформації про статеві ролі і притаманну їм поведінку через плакати, дошки оголошень, шкільні свята, тощо (цікаво що на більшості таких плакатів хлопців зображено як порушників поведінки, а дівчат як таких, хто повчає, зупиняє порушників, або ж є жертвою); зміст навчальних предметів; наявність розділених за статтю предметів – приклад в Україні трудове навчання (для дівчат «Обслуговуюча праця, а для хлопців «Технічна праця») та фізична підготовка; стиль викладання – дівчат заохочують до гуманітарних наук, а хлопців до природничих. Відтак у дітей зі школи формуються різні уявлення про власну стать. Для хлопців – це активність та самовираження, а для дівчат – старанність та слухняність.

3. Гендерна експертиза українських підручників також вкотре вказує на гендерну нерівність та застарілі гендерні стереотипи, навіть у гендерно нейтральних предметах. О. Плахотнік (*Плахотнік О. Гендерова освіта: як навчальні заклади перетворюють дітей у дівчат і хлопців (Розділ 8) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 135-150*) наводить приклади типових задач з математики для українських школярів, у яких «зашиті» гендерні форми поведінки та види діяльності для кожної статі – рухливі для хлопців та доглядові для дівчат:

Ніна поклала на стіл 6 ложок і 8 виделок... 10 хлопчиків грали у піжмурки...

У туристичному гуртку 7 дівчат, а хлопчиків – у 3 рази більше. На скільки в гуртку більше хлопців, ніж дівчаток?... У похід вирушили 48 хлопчиків, а дівчаток – у 6 разів менше... Хлопчик купив батарейки для ліхтарика...

У змаганні із стрибків брали участь 18 дівчаток, їх було у 3 рази менше, ніж хлопчиків... Мама з донькою закрили першого дня 15 літрів яблучного соку, а другого 10 літрів томатного. Скільки всього літрів соку закрили мама з дочкою? (за матеріалами Т.Говорун та О.Кікінежді, 2008).

Підручником, що з крахом провалив тест на гендерну рівність виявився шкільний підручник з біології, де в розділі «Людина» завжди зображено чоловіче тіло, а жіноче тіло зображено лише коли мова йде про молочні залози та статеві органи.

Проте, на нашу думку, процес гендерної рівності, що тісно пов'язаний з гендерною освітою варто впроваджувати з «чисто чоловічого закладу»– університету, адже саме там виховуються нові генерації педагогів.

Гендерна педагогіка США розробила нові методи задля підвищення якості гендерної освіти студентів – зокрема комунікативна модель навчання, рівність позицій викладача та студента, а процес навчання як спільний пошук істини. Також запропонований метод гендерно відповідальної педагогіки – навчання студентів толерантності та демократичності. Саме такі методи стоять в основі егалітаризму та гендерної рівності.

Марія Бекіш (філологічний факультет)

Наук. консультант – доц. Заячківська Н. М.

ГАЇВКИ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ДИТЯЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

На сьогодні дана проблема є актуальною, оскільки важливо приділяти достатню увагу розвитку та формуванню світогляду дітей. Правильно організоване національне виховання формує повноцінну, наділену національним характером особистість, індивідуальність, яка цінує свою гідність, совість і честь. За допомогою гаївок дитина здобуває такі прекрасні риси, як силу і витривалість, сміливу уяву і фантазію, спостережливість, кмітливість, дотепність, спритність, винахідливість. Також у дітей з'являється бажання відроджувати і популяризувати українські звичаї та традиції.

Гаївки починають помалу забуватися і се можна сконтактувати на різних записах, які представляють собою лише відривки або побаламучені тексти з повирваними й перекрученими фразами, постяганими строфами. Але потреба співання не зменшується через те, замість гаївок починають співати першу-ліпшу пісню, яка трапиться (*Гнатюк В. Вибрані статті про народну творчість. – Нью-Йорк, 1981, с. 95*).

Ми ставили за мету дослідити вплив гаївок як зразків автентичного фольклору на формування свідомої дитячої особистості. Для цього ми розглянули використання гаївкового обряду як засобу формування ключових дитячих якостей. Під час підготовки цієї роботи було досліджено близько 20 сіл та зібрано більше 20 творів автентичного фольклору Галицького Опілля. Вперше на прикладі притаманних для опільського регіону гаївок було проаналізовано вплив етнопедагогіки на розвиток дитини; класифіковано гаївки залежно від віку дитини та її потреб. Під час проведення збирацької роботи було записано значну частину гаївкової традиції, яка поступово відходила та забувалася.

Зібрані матеріали є великою і цінною знахідкою для керівників фольклорних колективів та етнопедагогів. Дані з української етнопедагогіки можуть бути корисні для студентів, магістрантів, викладачів при вивченні історії педагогіки, педагогіки та інших педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах, а також спеціального курсу з української етнопедагогіки.

Під час дослідження даної роботи зроблені висновки про те, що раннє ознайомлення з нашою етнічною культурою сприяє вихованню дбайливого та шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості; формуванню естетичного смаку; популяризації фольклорного жанру.

Пройшовши крізь тисячоліття, фольклор і донині має велику морально-етичну силу визначаючись дохідливістю і простотою, але дедалі рідше він застосовується у виховних цілях. Фольклор складається не тільки із видів народного мистецтва, він також увібрав естетичний, моральний, правовий, світоглядний досвід сотень поколінь. За результати досліджень музичної культури на теренах Галицького району можна узагальнити, що дана місцевість є не лише цікава історією та культурою, а ще й піснями. Найкраще і найповніше серед автентичних творів на території району збереглася гаївкова традиція.

Отже, український дитячий фольклор, особливо гаївки, є синкретичним явищем, яке реалізується у відповідному віковому середовищі. Він скерований на самопоглиблення та самоудосконалення дітей на сучасному етапі становлення естетичної школи та засобами речетативних творів, що впливає на розвиток морально-естетичних здібностей дітей.

Цінність народної педагогіки – в її органічній єдності з укладом життя народу, його історією, культурними і побутовими традиціями. Ідеї та засоби народної педагогіки глибше і повніше втілюють у собі людську духовність. Народна педагогіка є невичерпною скарбницею виховних засобів, головні серед них – це рідна мова, фольклор, міфологія, символіка, народне мистецтво, національні традиції, звичаї, обряди, народні ігри та іграшки тощо (*Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка. – Харків, 2001, с. 9*).

Ніколетт Варга (факультет педагогічної освіти),

Наук. консультант – проф. Черепанова С. О.

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ РОДОЗНАВСТВА

Дерево міцне корінням – людина родиною.

Пізнай свій рід – побачиш свій шлях у житті

Українські прислів'я

Європейський вибір України, динамічні інтегративні процеси в тому числі в системі освіти, актуалізують проблеми національного виховання, національних традицій культури в європейському просторі.

Мова, духовні цінності українського народу є «криниця чиста» (Г.Сковорода), до якої прилучаються нові покоління. На педагогічному значенні національних культурних традицій у вихованні особистості дитини наголосили Г.Ващенко, А.Макаренко, В.Сухомлинський, К.Ушинський.

Стосовно національного виховання в початковій школі доцільно враховувати педагогічний потенціал родознавства. Відповідне теоретичне й методичне забезпечення родознавчих досліджень містить багаторічний авторський досвід доктора філософських наук Світлани Черепанової (*Родовід – духовний діалог поколінь, 1998; Філософія родознавства, 2007, 2008; Філософія освіти. Рефлексія над буттям Роду. Повноліття в Україні як духовна консолідація соціуму: інтеркультурний проект, 2015 та ін.*).

У початковій школі педагог має навчити дітей не лише читати, писати, рахувати, а й прищеплювати любов до своєї Батьківщини, культури народу, знати й шанувати традиції свого роду.

Згідно із «Державним стандартом початкової загальної освіти» (2011), цінності родознавства становлять важливий напрям національного виховання. Наприклад, освітня галузь «Суспільствознавство» передбачає особистісний розвиток учня, формування його соціальної і громадянської компетентностей шляхом засвоєння різних видів соціального досвіду, що складається із загальнолюдських, загальнокультурних та національних цінностей, соціальних норм, громадянської активності, прийнятої у суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій... Потрібно *розвивати навички взаємодії в сім'ї*.; розвивати уявлення дитини про правила співжиття та взаємодію людей у родині, колективі, суспільстві; про загальновизнані права людини та рівноправність, взаємні обов'язки батьків і

дітей. На рівні початкової школи дітям необхідно набути уявлення про Конституцію України, державний устрій, головні історичні події, традиції і звичаї українського народу, основні пам'ятки; *знати свій родовід*, історію і традиції своєї школи; національну символіку і державні символи; основні права та обов'язки громадянина; виявляти повагу до громадянських цінностей та приватного життя інших людей; активно взаємодіяти з ними у громадській сфері, знати права споживача, виявляти інтерес до розв'язання проблем, які впливають на життя місцевих громад і країни в цілому, брати посильну участь у культуроохоронній діяльності краю бережливо і шанобливо ставитися до результатів людської праці; позитивно ставитися до себе, до інших, до життєвих перспектив... Так само важливі уявлення дітей про різноманітність народів у світі, їх культур і звичаїв, знання винаходів людства, внеску українців у світову культуру, науку; свідоме толерантне ставлення до різних країн і народів.

Факультет педагогічної освіти, на якому ми навчаємося, утворено в класичному університеті, Львівському національному університеті імені Івана Франка. Класичний університет об'єднує три суспільно значущі соціальні інституції: науку-освіту-культуру. Сутність класичного університету – проведення навчального процесу на базі фундаментальних наукових досліджень (*Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 р.*). Наука – «безкомпромісний пошук істини» (С.Кримський). Освіта – вдосконалює знання, необхідні для життя, саморозвитку, самореалізації особистості (педагога). Культура – духовне багатство, естетична й моральна цінність, які потрібно зберігати, вдосконалювати й передавати через духовний діалог поколінь.

Ми, студенти, є «суб'єктами науково-педагогічної діяльності» (*Стаття 65. Закон України “Про вищу освіту”, 2014*). А в перекладі з латини, «студент – це той, хто наполегливо вчиться, прагне знань», це не посудина, яку потрібно наповнити, а факел знань, який потрібно запалити. Набуваючи професійно-педагогічні знання, ми опановуємо «Основи науково-педагогічних досліджень».

Очевидно, педагог і покликаний розширювати світогляд учнів, у тому числі вміти пояснити важливість родознавства у їхньому житті. Відповідно нам самим доцільно здійснювати родознавчі дослідження.

Ідея родознавства мене сильно зачепила. Я міркувала про те, як потрібно діяти. Зателефонувала своєму дідусеві і почала розпитувати про предків. Він приємно здивувався, в його розмові було відчутно гордість і радість. І скажу Вам відверто, в тій хвилині мені стало соромно, що ми не завжди цінуємо те, що маємо і тих людей, котрі нас виховали! І я твердо вирішила, що хочу знати все про своїх предків! Тому зараз працюю і здійснюю родознавчі

пошуки. Так це складно, але водночас цікаво. Я відчуваю себе частинкою минулого і хочу, щоб мої діти, внуки, знали звідки походять. Я хочу зберегти це родинне тепло в якому живу і не тільки зберегти, а й продовжити!

У мене була можливість провести бесіду, опитування з проблеми родознавства. В опитуванні взяли участь моя бабуся Петрич Олена Антонівна (бабуся, за лінією матері), Варга Юлій Йосипович (дідусь, за лінією батька), мама Варга Діана Йожефівна. Я сформулювала питання: Чи потрібно й важливо нам знати про свій Рід і чому? Відповідь моїх рідних була однозначною. Знати свій рід потрібно й цікаво. Роки минають і міняється світогляд, звичаї, традиції людей. І кожному необхідно знати, хто їхні предки, чим займалися і яке було в них життя.

Мій дідусь Варга Юлій Йосипович із звичайної родини. Служив три роки на «Краснознаменському Балтинському флоті». Він знавець історії Закарпаття, Угорщини, Ердеї Орсаг (тепер – Румунія). Для нього найголовнішими цінностями є сім'я і родина. Дідусь для мене приклад, еталон мудрості та знання. Його вислів короткий і доцільний. «Акі nem becsuli meg a multat, nem érdemli meg a jóvót!». Що в перекладі на українську мову означає «Хто не цінує минуле, не заслуговує на майбутнє!»

На мою думку, здійснюючи фахову педагогічну діяльність, ми маємо передавати традиції шанування Роду наступним поколінням. Тобто ми самі маємо задуматися над своїм буттям й змінитись. Переосмислити своє життя і зрозуміти: якщо хочемо досягти змін в Україні, то потрібно починати з себе! Наші предки мають підстави бути гордими за нові покоління. Гордитися тим, що виховали культурних, патріотичних, гідних дітей. Адже «Ми з такого роду, що любимо свободу» (українське прислів'я). Наше педагогічне завдання – виховати спочатку себе, щоб потім виховати школярів у національному, культурному, освітньому середовищі!

Галина Василько (механіко-математичний факультет)

Наук. консультант – доц. Заячук Ю.Д.

СУЧАСНІ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Мета даного дослідження – порівняльний аналіз сучасної системи освіти України та Німеччини.

Зазвичай, початкова школа у Німеччині повністю відокремлена від середньої школи, навіть територіально. Це цілком окремі навчальні заклади, де діти навчаються три-п'ять років (в залежності від часу опанування навчальним матеріалом). У школах часто проводяться сумісні уроки першокласників із другокласниками. Програма початкової школи регулярно зазнає змін, впроваджуються нові методи навчання. Типовий урок у першому класі виглядає так: діти сидять на підлозі в колі або в групах і галасливо працюють над новою темою.

В Україні територіально відокремлені школи спостерігаються лише в сільських місцевостях і організуються для того, щоб дітям було зручніше дістатися їх. Зазвичай початкова школа – це частина середньої загальноосвітньої школи. Типовий урок – учні сидять за партами і уважно слухають вчителя.

Після закінчення початкової школи німецькі школярі постають перед вибором подальшого напряму навчання. Враховуючи те, що Німеччина складається з федеративних земель, слід зазначити, що в одних землях батьки мають право вирішувати в школу якого типу піде їхня дитина, в інших (Баварії та Баден-Вюртемберзі) це питання вирішують вчителі, а в деяких федеральних землях рішення за результатами випускних тестів приймає відповідне Міністерство.

В Україні після закінчення початкової школи, дитина впевнено крокує у середню школу, а вибрати для себе спеціалізацію може уже після 9 або 11 класу.

«Дуальна система» – це нова форма організації професійного навчання. Тут навчання відбувається в основному на підприємстві і доповнюється заняттями в професійній школі за умови неповного робочого дня. З початком виробничого навчання учень і навчальне підприємство наділяються певними правами і обов'язками, детально розписаними і закріпленими в Законі про професійну освіту.

Регулярний щоденний процес навчання детально закріплений у відповідному договорі. Існує два типи організації процесу навчання у дуальній системі: одночасне навчання на підприємстві та в профшколі, або навчання блоками, наприклад, місяць у профшколі змінюється місяцем практики на виробництві. На виробниче навчання відводиться приблизно 3-4 дні на тиждень, у той час як на навчання в профшколі припадає 1-2 дні.

Зараз в Україні ми можемо бачити помірний розвиток основоположних принципів дуальної системи навчання. Як приклад слід назвати співробітництво компанії «Київстар» із Київським національним інститутом інформаційних технологій. «Київстар» щороку проводить серед студентів 2-5 курсів олімпіади, за результатами яких переможці вже в період навчання отримують робоче місце у компанії «Київстар» та можуть поєднувати роботу із

навчанням. Компанія у свою чергу забезпечує переможців не лише робочим місцем, але й базою для наукових та практичних досліджень і розробок.

Після зарахування до німецького вищого навчального закладу студент починає абсолютно *самостійне* життя. Він самостійно обирає дисципліни, які вивчатиме, тему з якої складатиме екзамен, термін навчання, професорів і семінари. Він сам визначає яким екзаменом закінчить своє навчання, чи буде складати державний екзамен, чи вийде на магістерську роботу (диплом). Крім того, в майбутньому він має можливість самостійно змінити цей план. Спектр форм організації навчання близький до наших: лекція, семінар, практичне заняття. Семінар – провідна форма організації навчання у німецькому вищому навчальному закладі. Вибір семінару залежить від симпатій студента щодо викладача та його наукових інтересів. Основна задача семінару – навчити студента мати свою точку зору і захищати її. Студент самостійно планує роботу на тиждень. Німецьку філософію можна описати однією фразою: «Навчання – це той результат, який принесе плоди в майбутньому».

В українській системі освіти після зарахування до вищого навчального закладу студент навчається за централізовано складеним і затвердженим планом навчання. Здійснюється також контроль відвідування лекцій, семінарів, та успішності студента.

Зважаючи на те, що Німеччина складається із федеративних земель, які в свою чергу мають своє правління, то може виникнути проблема із визнанням дипломів однієї федеративної землі у іншій. В Україні цієї проблеми не виникає.

Підсумовуючи зазначимо, що немає єдиної ідеальної системи освіти для усіх країн, а реформи запроваджуються для того, щоб їхнім результатом були задоволені усі учасники освітнього простору.

Антон Воробйов (географічний факультет)
Наук. консультант – асист. Троханяк Н. А.

КУЛЬТУРА ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГА З УЧНЯМИ (СТУДЕНТАМИ) В СЕРЕДНІХ ТА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Кожен педагог прагне навчити і вкласти в учня чи студента як найбільші та найцінніші знання та уміння. Велику роль тут відіграє культура їхньої взаємодії.

Культура взаємодії педагога з учнями, насамперед, залежить і ґрунтується на культурі їхнього спілкування. Як казав відомий французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері: «Єдина відома мені розкіш – це розкіш людського спілкування».

Педагогічна взаємодія є необхідною умовою ефективності педагогічного процесу. Поняття «взаємодія» включає в себе в єдності педагогічний вплив і власну активність вихованця, що виявляється у відповідних уявленнях або опосередкованих впливом на педагога й на себе самого (самовиховання).

Спілкування педагога з учнями є специфічним, тому, що за статусом вони виступають з різних позицій: учитель організовує взаємодію, а учень сприймає її і включається в неї. Треба допомогти учневі стати активним співучасником педагогічного процесу, забезпечити умови для реалізації його потенційних можливостей, тобто забезпечити суб'єкт – суб'єктний характер педагогічних стосунків.

Стилі педагогічного спілкування:

Стиль педагогічного спілкування – усталена система способів і прийомів, які використовує вчитель під час взаємодії з учнями, їхніми батьками, колегами по роботі.

За авторитарного стилю спілкування вчитель сам вирішує всі питання життєдіяльності класу, визначає кожну конкретну мету, виходячи з власних установок; суворо контролює виконання будь-якого завдання і суб'єктивно оцінює досягнуті результати. Цей стиль керівництва є засобом реалізації тактики диктату та опіки і в разі протидії школярів владному тиску вчителя веде до конфронтації.

Ліберальний (поблажливий, анархічний) стиль спілкування характеризується прагненням педагога не брати на себе відповідальності. Формально виконуючи свої обов'язки, учитель, що обрав такий стиль, намагається самоусунути від керівництва колективом школярів, уникає ролі вихователя, обмежується виконанням лише викладацької функції. Ліберальний стиль є засобом реалізації тактики невтручання, яка ґрунтується на байдужості і незацікавленості проблемами шкільного життя. Наслідки такої позиції вчителя - втрата поваги школярів і контролю над ними, погіршення дисципліни, нездатність позитивно впливати на особистісний розвиток учнів.

Демократичний стиль спілкування передбачає зорієнтованість учителя на розвиток активності учнів, залучення кожного до розв'язання спільних завдань. В основі керівництва - опора на ініціативу класу. Демократичний стиль є найсприятливішим способом організації взаємодії педагога і школярів.

Залежно від продуктивності виховного впливу розрізняють такі стилі педагогічного спілкування (за В. Кан-Калик):

1. Спілкування на основі захоплення спільною творчою діяльністю. Цей стиль ґрунтується на єдності високого професіоналізму педагога та його етичних поглядів. Адже захоплення тим, що цікаве учням, - результат не лише комунікативної діяльності вчителя, а й значною мірою його ставлення до педагогічної діяльності загалом.

2. Спілкування на основі товариської прихильності. Товариська прихильність є важливим регулятором спілкування загалом і педагогічного зокрема. Ще А. Макаренко стверджував, що педагог, з одного боку, має бути старшим товаришем і наставником, а з іншого - співучасником спільної діяльності.

3. Спілкування-дистанція. Сутність такого спілкування полягає в тому, що в системі стосунків педагога і учнів запобіжником є дистанція. Проте й тут має бути міра. Гіпертрофована дистанція призводить до формалізації спілкування вчителя й учнів, перешкоджає створенню справжньої творчої атмосфери. Безперечно, дистанція повинна існувати, але має впливати із загальної логіки стосунків учителя і учнів, а не диктуватися вчителем. Якщо дистанція стає домінантою педагогічного спілкування, одразу різко знижується загальний творчий рівень спільної діяльності педагога та учнів. Це спричинює формування між ними авторитарних стосунків, що зрештою негативно позначається на результатах виховання.

До спілкування-дистанції нерідко вдаються вчителі-початківці, які бояться учнів і намагаються в такий спосіб утвердитися. Однак цей стиль спілкування, як правило, не дає хороших результатів, оскільки дистанція не може бути основою формування педагогічного авторитету.

4. Спілкування-залякування. Цей стиль спілкування зумовлений насамперед невмінням організувати продуктивне спілкування на основі захоплення спільною діяльністю. Безперечно, таке спілкування сформувати нелегко, і молодий учитель нерідко йде шляхом найменшого опору, обираючи спілкування-залякування чи дистанцію у крайньому їх прояві. Щодо розвитку творчості або здійснення саме виховного впливу на учнів, а не просто ситуативного керування їхньою поведінкою цей стиль спілкування є безперспективним.

5. Спілкування-загравання. Сутність його полягає в завоюванні дешевого авторитету в дітей, що суперечить вимогам педагогічної етики. Цей стиль відображає, з одного боку, намагання молодого вчителя швидко налагодити контакт із дітьми, сподобатися класові, а з іншого - відсутність необхідної загальнопедагогічної та комунікативної культури, умінь та навичок педагогічного спілкування, досвіду професійної комунікативної діяльності. Побоюючись спілкування з класом і одночасно бажаючи мати з учнями контакт, учитель

зосереджує увагу не так на змістовому аспекті взаємодії, як на проблемах взаємин, які набувають гіпертрофованого значення

Варто зазначити, що педагог під час уроку не повинен обговорювати такі теми: релігійні переконання, політичні уподобання, приватне життя та зовнішність інших. Тому, що зазвичай такі теми приводять до конфліктів та дискусій.

Взаємодія викладача та студента має складатись на добрих відносинах. Для студента викладач має бути авторитетом, плюс до цього бути не просто викладачем, а викладачем – консультантом (процес спілкування консультація з боку педагога), викладачем – модератором (модерування – діяльність, спрямована на розкриття потенційних можливостей студента і його здібності), викладачем – тренером (репетитор, інструктор).

Проте, не варто забувати що спілкування це результат взаємодії двох і більше осіб. Тому велику роль у культурі спілкування окрім педагога відіграє учень чи студент. Який повинен в процесі розвиватись, бути тактичним, зосередженим, уважним, а також з повагою ставитись до педагога (наставника). Бо як говорив Сократ: «Заговори, щоб я тебе побачив...»

Христина Гинда (факультет іноземних мов)

Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ У ПІДГОТОВЦІ ФАХОВОГО НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

*Скажи мені - і я забуду,
покажи мені - і я запам'ятаю,
дай мені зробити/залучи мене - і я зрозумію.
(Конфуцій)*

У час, коли інформаційні технології заповнили простір думок сучасної молоді, водночас і полегшуючи доступ до різних джерел знання та відкриваючи все нові горизонти можливостей їхнього раціонального засвоєння, і відкриваючи палітру стежин, серед яких часто дуже важко обрати правильну, як ніколи актуальними постають питання підвищення мотивації студентів до навчання, їхнього самовдосконалення і професійного розвитку.

Враховуючи вищезгадані проблеми, ціль нашого дослідження сформувалася на основі наступних питань: як зробити процес вивчення певного предмету/дисципліни цікавішою і

продуктивнішою? Як це зробити не лише для користі самого студента, а й для інших студентів-колег(одногогрупників)? Чи можна зробити таку діяльність корисною не лише для студентів-колег(одногогрупників) та для самого студента, але й додатково для викладачів і для майбутніх студентів, що вивчатимуть цю дисципліну?

Оскільки згідно з «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затвердженим наказом Міністерства освіти України №161 від 2 червня 1993 року, самостійна робота студента(СРС) є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять» і «повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни», то дуже важливо, зробити відведений на СРС час якомога продуктивнішим і ефективнішим. Проте, найкраще, щоб матеріал, засвоєний студентом під час заняття і у відведений на самостійну роботу час гармонійно доповнювали одне одного.

Саме тому вважаємо доцільним запровадити підготовку так званого «фахового навчально-методичного забезпечення (ФНМЗ)» студентами як особливу форму індивідуальної роботи з подальшою публікацією готових робіт у відповідних виданнях, що можуть стати у пригоді і під час підготовки до занять викладачеві, і під час оволодіння відповідними знаннями студентам. ФНМЗ – це набір усіх можливих засобів організації роботи студентів на парах, що сприяють кращому засвоєнню матеріалу фахового спрямування. Суть такого підходу полягає у підготовці завдань для усного та письмового виконання, які б допомагали студенту-автору належно підготувати публіку (себто інших студентів-однокурсників) до вивчення нового матеріалу, практичного застосування вже вивченого та закріпити здобуті знання не самим викладачем, а лише, коли необхідно, з його допомогою.

За класифікацією М. Фіцули (*Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / М. М. Фіцула – К.: ВЦ «Академія», 2002. – 456 с.*), підготовка такого фахового навчально-методичного забезпечення з огляду на місце і час проведення, характер керівництва і спосіб здійснення контролю за її якістю з боку викладача, є позааудиторною самостійною роботою (3–4 години на день); за рівнем обов'язковості її можна розглядати і як обов'язкову, окреслену навчальними планами і робочими програмами (виконання домашніх завдань, підготовка до лекцій, практичних робіт), і як добровільну (виготовлення наочності, підготовка технічних засобів навчання). З огляду на рівень прояву творчості студентів – як реконструктивну самостійну роботу, яка передбачає слухання і доповнення лекцій викладача, складання планів, конспектів, тез тощо.

Серед типів самостійної діяльності, запропонованих С. Герасименко (*Герасименко С. Ю. Самостійна робота як важлива складова системи навчання майбутніх фахівців фізичного виховання / С. Ю. Герасименко – Рівне: Нова педагогічна думка: Науково-методичний журнал, 2013. – № 4 (76). – С. 69–71. (0,18 др. арк.)*): (1) робота відтворюючого типу, під час якої студент оперує наявними знаннями; (2) самостійна робота пізнавально-пошукового характеру, під час якої студент набуває нових знань; 3) робота творчого характеру, коли студент створює нове, оригінальне; 4) самостійна робота пізнавально-критичного типу, пов'язана з розширенням зв'язків навчання з практичними потребами жоден окремо не розкриває усієї широти застосування ФМНЗ як СРС, але кожен вміщає риси досліджуваного типу. Отже, можна вважати, що підготовка ФМНЗ поєднує риси, характерні усім позиціям запропонованої класифікації.

Методичні матеріали для СРС повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента (*Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / М. М. Фіцула – К.: ВЦ «Академія», 2002. – 456 с.*). Успіх у виконанні досліджуваного типу СРС залежить, наскільки дієвим, інтерактивним і креативним виявиться підготоване ФМНЗ.

Механізм дії такого виду СРС: студент отримує тему, опрацьовує наявну літературу, визначає найскладніші/найвагоміші питання, розробляє завдання, виконання яких сприятиме цікавішому і кращому засвоєнню матеріалу, організовує роботу інших студентів на парі, залучає їх до виконання підготованих завдань тощо. Вихідний матеріал публікується і може бути використаним у подальшому вивченні цього предмету.

Серед відомих видів ФМНЗ для підготовки студентами вважаємо найдоцільнішими наступні: стаття-роздум; запитання - відповіді; кросворди; цікаві факти; карти, схеми. Для презентації виконаного завдання пропонуємо організовувати бесіди, вікторини, ігри, конкурси та інтерактивні презентації. Такий тип ФМНЗ може бути як індивідуальною, так і груповою чи колективною формою СРС.

У процесі дослідження ми розглянули низку друкованих періодичних видань викладачів та студентів ЛНУ імені Івана Франка, зокрема економічного (журнал "Ек-You"), біологічного(наукове видання «Біологічні студії» та журнал «Вітамінка»), географічного («Проблеми гірського ландшафтознавства». Збірник наукових праць) та декількох інших факультетів і дійшли висновку, що публікація підготованого студентами ФМНЗ повинна відбуватися за сприяння викладачів і з урахуванням побажань і пропозицій студентів.

З досвіду опитаних видавців та редакторів схожих публікацій дізнаємося про недоліки їхньої діяльності. Зокрема, після припинення роботи над журналом «Вітамінка» одна з авторів зізналася: “довго втримувати і зацікавлювати такою роботою одних людей складно, а інші не

з'явилися, так і все завершилось. Знаю, що студенти старались ще раз розпочати роботу, але їм так і не вдалось". До того ж, сама організація вищезгаданого механізму підготовки ФНМЗ студентами вимагає багато часу, терпіння і натхнення. Проте, ми дійшли висновку, що така діяльність дійсно корисна і варта того, щоб її організувати. Вона сприяє досягненню головної мети семінарських занять – сприяти поглибленому засвоєнню найскладніших питань навчального курсу, спонукати студентів до колективного творчого обговорення, оволодіння науковими методами аналізу явищ і проблем, активізувати до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, а також допомагає частково ознайомитися з роботою викладача (у процесі підготовки матеріалу). Така СРС сприяє кращому запам'ятовуванню і легшому засвоєнню інформації, набуттю досвіду в опрацюванні першоджерел та іншої наукової літератури, розвитку педагогічних навичок і вмінь організувати роботу в групі та ін.

Отже, підготовка ФНМЗ студентами, як окремий вид СРС:

- спрямована на покращення, урізноманітнення та збільшення продуктивності процесу навчання;
- підвищує зацікавлення і, відповідно, мотивацію студентів до навчання;
- розвиває низку вмінь та навичок (e.g. аналітичні);
- може бути корисним усім учасникам процесу навчання у вищій школі; допомагає зафіксувати різні способи структурування матеріалу та вправи;
- спрямована на краще запам'ятовування та розуміння матеріалу, сприяє розвитку творчого потенціалу студентів тощо.

Таким чином, самостійна робота студентів у вигляді підготовки ФНМЗ може виконувати роль як основного засобу оволодіння навчальним матеріалом, у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, так і методу навчання, що має педагогічне спрямування, розвиває аналітичні навички та сприяє взаємонавчанню студентів у групі.

Соломія Гриценяк (факультет іноземних мов)

Наук. консультант – доц. Горук Н.М.

АКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Акціональний підхід до викладання навчальних предметів розвинувся у 90-х роках ХІХ століття з комунікативного, звідки і його друга назва – комунікативно-діяльнісний.

Засновником акціонального підходу вважають американського викладача та філософа освіти Джона Дьюї, який у своїх працях вперше поєднав процес пізнання з діяльністю. На думку Дьюї, попередні способи викладання у школах лише перевантажували учнів масою інформації, проте не вчили, як слід її практично застосовувати, що в майбутньому спричиняло труднощі у реальному житті. Саме тому, пріоритетом для Джона Дьюї було діяльнісне навчання (*англ.* learning by doing), що давало учням можливість здобути необхідний практичний досвід.

Ідеї Дж. Дьюї сьогодні використовують у навчанні різних предметів, тому метою нашої роботи є аналіз змін, які відбулися при переході від комунікативного до акціонального підходу у викладанні французької мови та опис його основних переваг.

Акціональний підхід до викладання французької мови почали активно застосовувати лише наприкінці 1990-х років. У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти (2001), акціональному підходу до викладання іноземної мови відводять особливе місце, як тому, що дозволяє учневі одночасно вивчати мову та розвивати своє вміння до взаємодії. Враховуючи ефективність підходу французькі вчені розробили різноманітні підручники для вивчення французької як іноземної ("Version Originale", "Écho" та ін.). Науковцем, який зробив вагомий внесок у розвиток акціонального підходу, є Крістіан Пюрен, професор університету Жана Монне в Сент-Етьєні (Франція). Він називає 5 основних змін, що відбулися при переході від комунікативного до акціонального підходу у викладанні та вивченні французької мови:

1. Перетворення мови з одиниці спілкування в одиницю дії

Автори підручників з іноземної мови, що застосовували комунікативний метод, подавали стандартні діалоги, в яких одні й ті ж персонажі спілкувались на визначені теми. В акціональному підході акцент робиться на дії. Головними є використання творчого підходу, розвиток уяви учнів, які самостійно вибудовують діалог, а не відтворюють стандартні фрази. Таким чином вони вивчають мовний зміст уроку та можуть згодом самостійно використовувати здобуті знання. Викладач у набуває ролі тренера, який лише супроводжує та скеровує учнів на шляху до їхньої самостійності.

2. Перехід від зосередження уваги на учневі до зосередження на групі

Працюючи у групах учні вступають у контакт один з одним, що допомагає їм формувати якості соціального діяча. Спільно діючи у створеному в класі мікросуспільстві, учні формують та розвивають свої компетенції сприймання інформації та взаємодії. Відповідно, однією із головних засад акціонального підходу є співпраця усіх учасників процесу навчання.

3. Перехід від симулювання до домовленості

Застосовуючи акціональний підхід, учитель більше не спонукає учнів до симуляції та удавань. На відміну від удаваних носії мови, учні стають повноцінними соціальними діячами, для яких французька – друга рідна мова, а спілкуються вони нею у класі тому, що розуміють, наскільки це необхідно для покращення ефективності навчання. Проте, за необхідності, можна використовувати й рідну мову, чого деякі попередні підходи не передбачали.

4. Перехід від комунікативної до інформаційної компетентності

Інформаційна компетентність поєднує в собі вміння учня діяти відповідно до поданої інформації. Цю інформацію учень має навчитись аналізувати, оцінювати, правильно використовувати та доповнювати її за потреби.

5. Перехід від міжкультурності до співкультурності

На відміну від комунікативного підходу, що мав на меті представити культуру Франції та показати зв'язок між нею та рідною культурою, акціональний підхід передбачає таке планування заняття, за якого учні створюють культуру, притаманну їхньому мікросуспільству. Відповідно, завдання учителя – допомогти учням зрозуміти концепції культури та формувати співкультурність у класі.

Акціональний підхід ґрунтується на тому, що, вивчаючи мову, соціальний діяч має виконувати певні завдання. Розрізняють три типи завдань, метою використання яких є демонстрація знань, загальних умінь, вміння спілкуватись та вміння навчатися:

1. Завдання, які вважають природними – це ті, що закономірно виникають у середовищі учнів. Останні можуть обмінюватися думками, опитувати сусіда, обговорювати запропоновані статті, тобто робити все те, що й у звичайному середовищі, не вдаючи із себе туристів чи іноземців.

2. Симуляційні завдання – ситуації, які могли б трапитися з учнем у франкомовній країні. Цей тип завдань ґрунтується на рольових сценках, як, наприклад, замовлення їжі у ресторані та ін.

3. Технічні чи навчальні завдання – вправи, які допомагають учням краще запам'ятовувати певні теми та автоматизувати вживання окремих слів чи граматичних форм, адже акціональний підхід не передбачає повної відмови від письмових вправ з граматики, вправ, що допомагають перевірити, як учні засвоїли нові слова тощо.

Підсумовуючи, варто зазначити, що опрацьована тема є дуже актуальною, оскільки в українських школах зараз мало хто з вчителів застосовує акціональний підхід до викладання французької мови, хоча позитивні результати його використання є беззаперечними. Ми побачили, що акціональний підхід дозволяє різносторонньо розвивати учнів. Відтак, навчання для них стає приємним, цікавим та ефективним.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ХІМІЇ

Інтерактивні методи навчання – це відносно новий спосіб діяльності вчителя та учнів на уроці, який почали використовувати в 20-тих роках минулого століття. Однак і дотепер існує міф, що вони є більш доцільними на уроках гуманітарного спрямування, тоді як заняття природничого циклу повинні бути побудовані лише на основі класичних методів та прийомів. Спробуємо спростувати цю думку і довести необхідність використання інтерактивних методів, наприклад, на уроках хімії.

Під інтерактивними методами розуміють такі, під час впровадження яких у процес навчання відбувається жвава взаємодія між учнями в класі, а учителеві іноді залишається роль спостерігача. Чому ж їх рідко застосовуються на уроках хімії? Це спричинено специфікою викладання цього предмета. Характерною рисою уроків хімії є великий об'єм теоретичного матеріалу, виклад якого поєднується з розв'язуванням задач і виконанням лабораторних дослідів. Експериментальний характер предмету вимагає постійного контролю класу зі сторони педагога. Це змушує вчителя схилитися до традиційних методів навчання, оскільки вони є перевіреними роками і забезпечують очікуваний результат. Повільне впровадження інтерактивного навчання також можна пояснити характерним для багатьох педагогів страхом втратити контроль над класом, важкістю в оцінювання результатів роботи учнів. Однак інтерактивні методи можуть бути більш ефективними, ніж традиційні, та сприяти кращому засвоєнню матеріалу учнями.

Інтерактивні методи дають більшу самостійність учням, вони дозволяють їм поглянути на предмет навчання зовсім з іншої сторони, а отже – краще зрозуміти його суть. Для підтвердження цього наведемо приклади методів, які можна використовувати на уроках хімії, та покажемо, як за допомогою них можна покращити ефективність засвоєння матеріалу.

Інтерактивний метод “Мозковий штурм” – це давно відомий спосіб групової генерації ідей. Можна поставити перед учнями певну проблему і запропонувати їм самим знайти шляхи її розв'язання. Потрібно вислуховувати всі без винятку ідеї, не відкидаючи і не критикуючи жодної. Найцікавіші тези варто записувати на дошці. Також доцільно буде спільно визначити найцінніші ідеї і попросити їх авторів проаналізувати, як їм працювалося в таких умовах.

Цей метод вчить учнів вміти вислухати кожного, зрозуміти та вдосконалювати чужі

думки. Його перевагою є можливість нестандартного підходу до розв'язання проблем. Для його застосування на уроках найкраще вибирати питання проблемного характеру, які можуть бути пов'язані з життєвим досвідом учнів. Наприклад, на уроці за темою “Класифікація хімічних реакцій” у 9 класі можна навести кілька рівнянь і запропонувати учням знайти у них спільні риси та провести класифікацію самостійно. Таким чином школярі намагатимуться застосувати як свої знання з предмета, так і творчий підхід. Результати такої роботи запам'ятаються учням набагато краще, ніж словесне пояснення.

Ще одним інтерактивним методом, різновидом рольової гри є “Судове засідання”. Це один із методів дискусійного характеру. Воно імітує розгляд справи у суді, всі учасники мають розподілені ролі. Висувається обвинувачення, свідки розповідають свої факти, адвокат захищає потерпілого, суддя приймає рішення на основі отриманих даних. Учні, які не беруть активної участі в засіданні, можна наприкінці запросити до обговорення, запропонувати їм висловити свою думку стосовно правильності дій судді, адвоката, справедливості винесеного рішення.

Такий метод вчить правильно аргументувати свої погляди, вміти відстоювати власну позицію та грамотно вести полеміку. Його варто застосовувати на уроках узагальнення вивченого матеріалу, оскільки судову справу варто побудувати так, щоб вона охоплювала щонайбільше матеріалу. Зокрема, для уроку-судового засідання в 10 класі за темою “Загальні відомості про добрива. Рациональне використання добрив та проблеми охорони природи від забруднення продуктами та відходами хімічних виробництв” можна запропонувати справу, в якій екологічна служба обвинувачує завод, що виробляє сульфатну кислоту, у забрудненні довкілля. Учні вже ознайомилися на попередніх заняттях з процесом цього виробництва, а тепер зможуть удосконалити свої знання, підготувати нову й цікаву інформацію та зрозуміти, як можна вберегтися від екологічних проблем.

Метод проекту – це досить велика письмова робота, яка включає в себе дослідницький, проблемний, пошуковий та творчий підходи. Вона потребує довшого часу підготовки, тому зазвичай теми проектів розподіляються між учнями на одному з перших занять, а презентацію результатів проводять на завершальному уроці з розділу або в кінці семестру. Проекти можуть бути індивідуальними, хоча набагато краще робити їх груповими – так учні будуть вчитися працювати в команді, розподіляти між собою роботу та разом долати труднощі.

Метод проектів рекомендують застосовувати у старших класах, однак якщо ставити дещо спрощені завдання, можна його використати і з початку вивчення хімії. Зокрема, для учнів 7 класу одною з тем проекту може бути “ Фізичні та хімічні явища, які ми можемо спостерігати вдома”. Така робота дозволить учням самостійно опрацювати теми навчальної

програми, поглибити свої знання та сприятиме розвитку дослідницьких навичок.

Отож, використання інтерактивних методів під час вивчення предмету “Хімія” у школі може бути не лише ефективним, але й цікавим для учнів.

Тетяна Здоров (хімічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л.О.

КОНФЛІКТИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Спілкування з людьми — це невід’ємна частина нашого життя. Проте не завжди спілкування приносить задоволення. Якщо ми замислимось, що заважає нормальному спілкуванню, то зразу ж згадаємо про конфлікти. Вони виникають практично у всіх сферах людського життя. Причин їхнього виникнення є багато: відсутність взаєморозуміння, ворожнечі, загрози, тощо. Ми звикли вважати, що конфлікти — це тільки негативне явище, яке призводить до погіршення стосунків між людьми. Конфлікти в житті окремих людей, колективів, суспільства в цілому відіграють значну роль.

В наш час поширеними є педагогічні конфлікти. Особливе значення має дослідження конфліктів у системі “вчитель–учень”. Адже саме у школі відбувається становлення дитини як особистості і тому, конфлікти значно впливають на це. Щодо конфліктів у педагогічній взаємодії існують два протилежних погляди, за якими педагогічні конфлікти розглядають, як:

1) **позитивні** (вони можуть призвести до оздоровлення відносин, оскільки конфлікти саме з хорошими вчителями стимулюють пошукову активність школярів і мають позитивні результати; їхня мета також полягає в тому, щоб навчити учнів відстоювати свою власну думку);

2) **негативні** (при цьому наводяться аргументи щодо професійної і моральної неприйнятності конфліктів у педагогічній взаємодії, оскільки вчитель і учень, як суб’єкти конфлікту, свідомо нерівні ані за своїм статусно-ролевим положенням, ані за рівнем особистісного розвитку).

М. Рибакова виділяє такі типи конфліктних педагогічних ситуацій:

- **конфлікти діяльності** (вчитель висловлює своє незадоволення тим, що учень не виконав домашнє завдання і тоді учень може вступати у суперечку або демонструвати образу, що може призвести до небажання вчити предмет);

- *конфлікти поведінки, вчинків* (вчитель висловлює незадоволення учневі, який порушив правила поведінки у школі та поза нею, що не пов'язано безпосередньо з навчальною діяльністю);

- *конфлікти взаємин* (це найбільш тривалі та деструктивні конфлікти, які виникають внаслідок різних причин у сфері емоційно-особистісних стосунків суб'єктів навчально-виховного процесу).

До найпоширеніших причин виникнення конфліктів у взаємодії “вчитель–учень”, “вчитель–учні”, “учень–учень”, “учень–учні” належать: нездатність учителя прогнозувати на уроці поведінку учнів; намагання вчителя будь-якими засобами зберегти свій соціальний статус за рахунок зниження статусу учня; оцінювання вчителем не окремого вчинку учня, а його особистості тощо.

На нашу думку, для того щоб розв'язати конфлікт вчителю перш за все необхідно: виявити об'єкт і джерело конфлікту, тому що часто буває підміна предмета в процесі конфлікту, не розширювати межі конфлікту, а навпаки скорочувати кількість претензій, особливо емоційного характеру, також необхідно уважно вислухати обидві конфліктуючі сторони (“ініціатора” та “обвинувачуваного”). Обов'язково необхідно з'ясувати, чого домагається той, хто є ініціатором конфлікту (його мета — це самоствердження чи амбіції, а можливо просто прагнення принизити іншу людину). Ініціатор конфлікту повинен запропонувати позитивне рішення, а не тільки покарання, тобто обидві сторони конфлікту повинні дійти спільної мети.

На сьогодні, актуальною є також проблема конфліктів у ВНЗ у взаємодії “студент–студент”, “студент–викладач”. Нами проведено дослідження серед студентів 4 курсу хімічного факультету з метою з'ясування того, як вони оцінюють власну поведінку в конфліктних ситуаціях (за *К. Томасом*), а також студентам пропонувався тест на визначення діагностики стратегії розв'язання конфліктних ситуацій (за *Д. Джонсоном*).

У дослідженні ми враховували підходи К. Томаса, який виокремив п'ять основних способів поведінки в конфліктній ситуації за такими критеріями:

- прагнення людини відстоювати власні інтереси (напористість);
- прагнення людини враховувати інтереси іншої людини (кооперація).

Нами опитано 15 респондентів. Одержані результати дослідження стратегій поведінки та оцінювання власного стилю поведінки у конфліктних ситуаціях, наведено у вигляді діаграм (рис. 1, рис. 2).

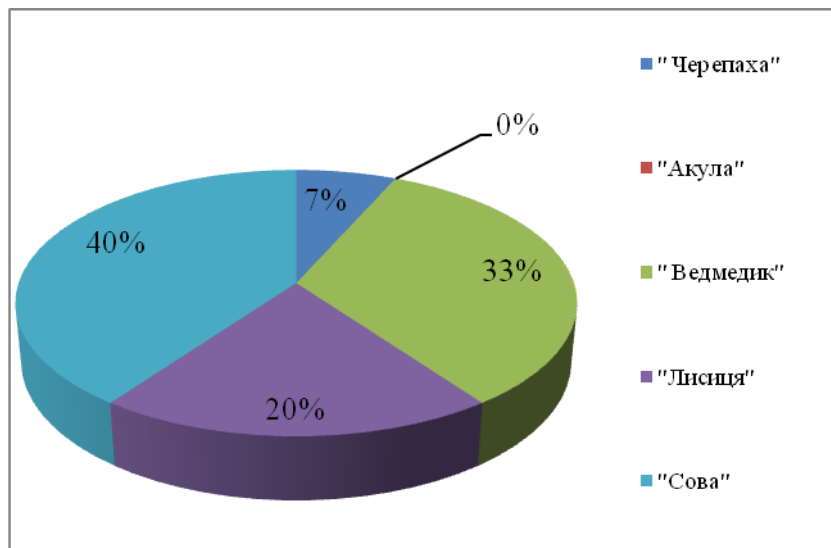

Рис. 1. Результати діагностування студентів на визначення стратегії розв'язання конфліктних ситуацій

Аналіз результатів, наведених на рис. 1, засвідчує, що у 33% респондентів домінуючою стратегією поведінки у конфлікті є *"плюшевий ведмедик"* (згладжування). Для цих осіб стосунки є важливіші за власні цілі. Вони вважають, що краще згладити конфлікт заради гармонії.

У 20% респондентів домінуючою є стратегія *"лисиця"* (компроміс). Ці люди шукають такого рішення конфлікту, коли б обидві сторони мали вигоду (*"золоту середину"*), між двома крайніми позиціями.

40% респондентів виявили домінуючу стратегію поведінки *"сова"* (співробітництво). Вони розглядають конфлікти як проблему, яку потрібно розв'язувати, і шукають таке рішення, яке б задовольнило як їхні власні цілі, так і цілі супротивної сторони в конфлікті.

Лише у 7% виявлена стратегія *"черепаша"* (втеча). Люди, яким притаманна ця стратегія, втікають і ховаються у свій панцир, щоб обминати конфлікти. Вони почувають себе безпомічними.

Стратегія *"акула"* (примус) не виявлена у жодної особи. Люди, яким притаманна ця стратегія дуже часто не зважають на думку інших, і вважають що їхня позиція завжди правильна. Вони здатні досягати свого за будь-яку ціну. Цій стратегії відповідає тип 1 (*"жорсткий стиль"*) поведінки у конфліктній ситуації. У нашому дослідженні такий стиль не виявлено (рис. 2).

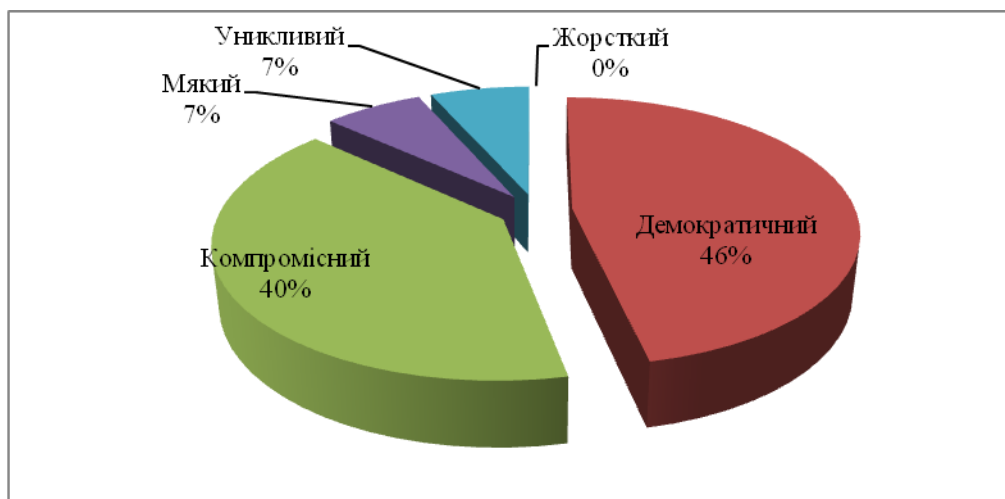

Рис. 2. Результати діагностування студентів на визначення стилю поведінки у конфліктних ситуаціях

Як видно з рис. 2, тип 2 (*“демократичний стиль”*) виявили 46% респондентів. Люди з таким типом поведінки дотримуються думки, що домовитися можна завжди, було б тільки бажання.

Тип 3 (*“компромісний стиль”*) продемонстрували 40% респондентів. Люди, яким властивий цей стиль, схильні до пошуку рішень, що ґрунтуються на взаємних поступках.

У 7% респондентів простежується тип 4 (*“м'який стиль”*). Свого супротивника люди з таким стилем дивують добротою.

Тип 5 (*“уникливий стиль”*) властивий 7% . Люди цього стилю діють за принципом: найголовніше вчасно піти.

Висновок. За психофізіологічною напруженістю професія педагога вважається однією з найважчих. Тому однією з проблем у педагогіці вищої школи є підготовка майбутніх педагогів до конструктивного вирішення конфліктів. Важливим є розуміння, що будь-який конфлікт виникає не миттєво. Причини його виникнення накопичуються і зріють іноді протягом досить тривалого часу. Для того, щоб подолати педагогічні конфлікти, можна проводити їх профілактику за допомогою психолого-педагогічних тренінгів по формуванню шляхів вирішення педагогічних конфліктних ситуацій.

ДЯКО-ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ В ПЕРЕМИШЛІ ТА ЦЕРКОВНА МУЗИЧНА ОСВІТА

Важливою рисою розвиненої людини є її естетичність. Мистецтво в усіх його різновидах було складовою багатьох освітніх систем. Музичне мистецтво входило навіть у зміст освіти середньовічного університету.

З виникненням шкіл для широких верст міського та сільського музика також увійшла у зміст освіти. Школи для початкової освіти, що виникли на території України розвивалися під впливом церкви, тому важливу роль у них відігравати священники, дяки. Розглянемо один із елементів змісту початкової або так званої елементарної освіти – викладання музики і співу.

Мета подібних занять у школах-дяківках була суто практичною – навчання дітей церковного співу, тому рівень і якість занять не були високими. До сьогодні збереглися написані від руки пісенники, за якими навчалися учні.

Достеменно відомо, що у Львівських братських школах спочатку навчали не лише співу, але й нотній грамоті, теоретичним основам музики. Було також введено ното-лінійне письмо і багатоголосий (партесний) спів, який саме звідси поширився далі по всій Україні. Вчителі братських шкіл додатково користувалися у своїй практичній діяльності трактатами про музику латинських, польських, німецьких авторів. Окрім впливу релігійної музики, все більш відчутним у тодішніх навчальних закладах стає вплив світської європейської культури на музичне виховання, що стало основою для розвитку професійної музичної освіти.

У 1615 р. при Єзуїтській колегії у Львові, а у 1727 р. при Домініканському монастирі, були створені музичні бурси, у яких навчалися діти з незаможних сімей. Їх основним завданням було навчитися гри на кількох інструментах та співу.

Зупинимось детально на Перемишльському Institut um cantorum et magistro rumsholae, або дяко-вчительської школи, заснованої в 1816 році. Її розвиток безпосередньо пов'язаний з постаттю єпископа Івана Снігурського, який у 1818 р. прибув до Перемишля з Відня, з семінарії при Греко-католицькій церкві Св. Варвари. Зайнявши посаду єпископа в Перемишлі він виявив повний занепад церковного співу.

Дяко-вчительська школа створила певний ґрунт, на якому пізніше вдалось заснувати хорову школу. До того часу по всій Галичині в церкві панував одноголосий спів, та як виняток, спів з вторуванням у терцію. Цей спів називали “єрусалимкою”. Він поєднував

східний хорал з народною піснею, в цілому убогою та одноманітною (так званий примітивний дяківський спів). Отож, Снігурський розпочав реформу, спрямовуючи навчання дяківського співу і навчаючи майбутніх дяко-учителів. У дяківському інституті викладали: катехізис, граматику церковнослов'янської мови, пояснення чину утрени і вечірні та церковний спів. Першим вчителем співу став Вікентій Серсаві. Колектив інституту пропагував мистецький спів та музику у народі, готував нові дяко-учительські кадри. На той час у регіоні не було достатньо музично-освічених людей. Педагогічний персонал дяко-учительської школи не мав належної фахової підготовки і навчання музики обмежувалося релігійно-культовими потребами. Тому єпископ І. Снігурський шукав радикальніших методів втілення своєї ідеї.

Важливість піднесення рівня дяківської музичної освіченості зумовлювалася ще й тим, що в народних школах дітей навчали, окрім читання, письма та арифметики, ще й церковного співу. Оскільки його викладали саме місцеві дяки, то піднесення рівня їхньої музичної культури означало й піднесення рівня музичної освіченості народу взагалі.

У 1828 р. І. Снігурський здійснив першу спробу створення хору при кафедральному соборі в Перемишлі. Організаційну справу взяв на себе молодший капелан І. Снігурського, видавець “Граматики руської” Й. Левицький, який запровадив у черемиській соборній церкві хоровий нотний спів. Першим диригентом і вчителем кафедрального хору став В. Курянський. Згодом став диригувати хором учень В. Курянського, студент філософії Я. Неронович, який був музично обдарованим співаком. Завершення процесу становлення “перемиської школи” дійсно пов'язане із заснуванням Снігурським хорової школи при кафедрі, запрошенням провідних педагогів, насамперед, Алоїза Нанке з Брно, для забезпечення належної освіти вихованців і отримання перших позитивних результатів. І. Снігурський запросив досвідченіших чеських музикантів-композиторів: Альойсій Нанк, Вікентій Серсавіі, Людовік Седляр. Загалом навчання нотного хорового співу проходило досить успішно. Великдень 1829 р. став історичним днем започаткування першого церковного хору в Галичині. Новий перемиський хор співав церковні твори Максима Березовського та Дмитра Бортнянського. Захоплення співом почало поширюватися серед учнів духовної семінарії, місцевих школярів. Відразу після ведення нотного співу із соборної церкви були вилучені органи, і цей храм (колишній латинський кляшторний костел) влада передала українцям. З того часу жодна українська церква в Перемишлі не мала органів. В 1828 р. у місті організовано музичну школу, яка готувала співаків для хору. Невдовзі школа стала центром музичного життя Перемишля. Кафедральний хор при греко-католицькій кафедрі в Перемишлі проіснував упродовж кількох десятиліть, виконуючи важливу культурну та музично-виховну місію.

Під впливом церковних хорів світські співацькі товариства звернулися до пісень, які

хоча й мали за зразок німецькі, проте були рідного походження, виконували хоріві твори Михайла Вербицького та Івана Лаврівського. Важливу роль у цьому також відігравали численні збірники народних мелодій, зокрема Кароля Ліпінського та Антонія Коціпінського.

У другій половині XIX ст. гуманітарний характер освіти в середніх та вищих навчальних закладах Галичини передбачав викладання предметів художнього циклу, сприяв навчанню музики та практичним заняттям нею, функціонуванню хорів та оркестрів. Хоровий спів вивчався майже в усіх навчальних закладах.

В учительських семінаріях та учительських інститутах вокально-хорове навчання було невід'ємним елементом підготовки майбутнього вчителя. У гімназіях хоровий спів передбачав формування естетичного смаку. Нерідко до навчального плану гімназій вводили гру на музичних інструментах, шос приляло створенню різноманітних оркестрів.

У 80-х рр. XIX ст. в Галичині відбулося нове піднесення музичного руху. Крім хору семінаристів, який обмежувався переважно культовим репертуаром і не відігравав помітної ролі в громадському мистецькому житті, в Перемишлі Іваном Кипріяном був заснований мішаний молодіжний хор. Існував також дівочий хор, керований Ольгою Ціпановською. Вихованцями перемиського музичного мистецтва в Галичині стали – Михайло Вербицький, Іван Лаврівський та Анатоль Вахнянин, Іван Лаврівський. Варто зазначити, що наявність потужної верстви музично грамотних осіб також сприяло проведенню реформи церковного співу: на зміну одноголосній церковній музиці (ірмологіонам), що була результатом чужого впливу, приходить багатоголосна (партесні співи), яка мала глибоке коріння в національній музиці. З кінця XIX ст. ситуація починає поступово змінюватися, насамперед, завдяки зусиллям окремих ентузіастів. Так, наприклад, диякон Ігнатій Полотнюк став фундатором церковно-співочої школи у Станіславі, яка готувала кадри для парафій усієї єпархії. Він створив практичний посібник з музичної грамоти і церковного співу «Напівник церковний».

На початок XX ст. в Галичині, насамперед у Львові, вже існувала широка мережа закладів музичної освіти, значне місце у якій належало музичним закладам середнього та нижчого рівнів. У деяких школах знання із загальної теорії музики надавав учитель з конкретної спеціалізації, але в більшості багатопрофільних шкіл було запроваджено вивчення різних музичних дисциплін, для прикладу – гармонії, контрапункту, музичних форм, історії музики, які викладалися спеціально підготовленим педагогом-теоретиком.

Таким чином, мистецтво у даному періоді відіграло важливу роль у суспільному житті України та сприяли пробудженню народної самосвідомості, адже це була доба величної народної боротьби та трагічних поразок і втрат. Національно-визвольний рух, безсумнівно, підніс духовні сили народу, і це справедливо знайшло своє відображення у музичній культурі.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

1. Наше дослідження спрямоване на розкриття характерних рис кооперативного навчання, особливостей і методів та важливості їх впровадження в освіту України.

2. Кооперативне навчання - це технологія навчання в невеликих групах, коли створюється можливість обговорення кожної проблеми, доведення, аргументування власного погляду.

3. Значущість кооперативного навчання обумовлена: можливістю встановлення рівноправних партнерських стосунків між учителем та учнем; організацією у процесі навчання продуктивної співпраці тих, хто навчається; практичною реалізацією суб'єкт-суб'єктного й особистісно-зорієнтованого підходів до організації педагогічного процесу.

4. Новизна методів кооперативного навчання полягає у тому, що функції вчителя змінюються і набувають нових ознак. Він виступає як фасилітатор - помічник, рівноправний учасник групи, який здійснює спільний з учнями аналіз процесу навчання, способів вирішення поставлених завдань, ефективності кооперування зусиль, міжособистісних взаємин тощо.

5. В Україні кооперативне навчання, на жаль, не набуло широкого застосування. Учні і вчителі звикли до конкурентної та індивідуалістичної моделей навчання, які призводять до високих результатів тільки окремих студентів, але не створюють умов для розкриття потенційних можливостей кожного індивіда.

6. У країнах Європи, Ізраїлі та США актуальним і поширеним є кооперативне навчання, яке ефективно використовують на різних рівнях системи освіти завдяки дослідженням і практичним розробкам Е. Аронсона, Д. Джонсона, Р. Джонсона, С. Кагана, Е. Коен, Н. Медден, Р. Славіна, Е. Холубек, Ш. Шарана, Й. Шарана та інших науковців.

7. Вивченням кооперативних технологій займаються вітчизняні педагоги Т. С. Кошманова, К. Ф. Нор, Л. В. Пироженко, О. І. Пометун, О. Ю. Пришляк, Г. О. Сиротенко, В. Ю. Стрельніков, Л. Т. Тишакова та ін.

8. Особливі риси: підгрупи формують на тривалий час, а тому до їх створення вчитель підходить дуже виважено; позитивна взаємозалежність - компонент такої ситуації, коли успіх кожного члена групи залежить від іншого учасника цієї групи; особиста відповідальність; особистісна взаємодія (обличчям до обличчя); соціальні навички.

9. Основні методи:

- «Кути». Метод урізноманітнює бачення проблеми, забезпечує можливість вибору, зосереджує учасників на темі;
- «Думай - Працюй у парі – Ділись». Метод використовується на різних етапах навчання, кожен особисто осмислює проблему;
- «Формулой - Ділись - Слухай – Створюй». Кожен член команди формулює відповідь і ділиться нею з іншими, що сприяє розвитку самостійного мислення, створює партнерські стосунки між учнями;
- «Кажі та переключайся». Ефективний метод для повторення вивченого, вчить відповідальності, робити свій вклад у спільну діяльність;
- «Навчання разом». Основні переваги: позитивна взаємозалежність, особиста відповідальність, близька взаємодія, розвиток соціальних навичок;
- «Команда – гра – турнір». Переваги: розвиток соціальних навичок, особистісна відповідальність;
- «Складана картинка». Переваги: поглиблені знання з певної теми, учні діляться набутими знаннями з іншими;

10. Отже, кооперативне навчання має такі особливості як: позитивна взаємозалежність, змога оцінити як уміння всієї групи, так і кожного члена окремо, головний механізм – спілкування та співпраця.

11. Кооперативне навчання ефективно розвиває турботу про успіхи інших, лідерські уміння, комунікативні навички, соціальні уміння і навички: уміння домовлятися, довіра до інших, розв'язання конфліктів.

Михайло Дякович (хімічний факультет)

Наук. консультант – доц. Крива М. В.

ВЕБ-КВЕСТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Швидкий темп розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та зміна системи освіти вимагає створення нових інноваційних форм навчання. Навчання в школі, ПТНЗ і ВНЗ має забезпечити формування в людей інформаційних компетентностей, знань і вмінь, способів інформаційної діяльності, котрі знадобляться їм у майбутньому житті та професійній

діяльності.

Впровадження інноваційних засобів у навчально-виховний процес сприяє підвищенню якості навчання, зацікавленості учнів і викладачів, розвитку компетенцій і є важливою стадією процесу реформування традиційної системи освіти в контексті глобалізації. Однією з таких методик, яка вчить знаходити необхідну інформацію, піддавати її аналізу, систематизувати і розв'язувати поставлені задачі є методика web-квестів.

Освітнім веб-квестом (quest – від англ. – пошук, шукати) називають сайт в Інтернеті, присвячений певній темі, який складається з декількох зв'язаних єдиною сюжетною лінією розділів, насичених посиланнями на інші ресурси Інтернет. Розробляються такі веб-квести для максимальної інтеграції Інтернету в різні навчальні предмети, на різних рівнях навчання в навчальному процесі. Вони охоплюють окрему проблему, навчальний предмет, тему, можуть бути і міжпредметні.

Науковці виділили три критерії класифікації веб-квестів:

1. За тривалістю виконання: для короткочасної роботи (мета: поглиблення знань та їх інтеграція, розраховані на одно-три заняття); для тривалої роботи (мета: поглиблення і перетворення знань, розраховані на тривалий термін, може бути на семестр або навчальний рік);

2. За предметним змістом: монопроекти, міжпредметні веб-квести;

3. За типом завдань, які виконують учні: переказ, компіляційні загадки, журналістські, конструкторські, творчі, переконуючі, розв'язок спірних проблем, самопізнавальні, аналітичні, оцінні, наукові.

Тематика веб-квестів може бути найрізноманітнішою, проблемні завдання можуть відрізнятися ступенем складності.

Результати виконання веб-квесту, залежно від матеріалу, який вивчається, можуть бути представлені у вигляді усного виступу, комп'ютерної презентації, есе, веб-сторінки тощо. Веб-квест – це унікальна можливість використання Всесвітньої мережі для навчання. Це найцікавіші автентичні завдання і рольові ігри в один і той самий час.

Веб-квест дозволяє робити відкриття, а не просто засвоювати інформацію, може завести учнів у будь-яке місце в світі, допомогти їм стати творчими дослідниками. Крім того, веб-квест дозволяє досліджувати проблему більш глибоко, і тому він ідеальний для учнів та студентів будь-якого рівня.

Проаналізуємо характерні риси веб-квестів. Найчастіше веб-квест визначають як проект із використанням інтернет-ресурсів. Проте його основна риса полягає в наступному: замість того, щоб примушувати учнів нескінченно блукати мережею в пошуках необхідної

інформації, викладач дає їм список веб-сайтів, які відповідають тематиці проекту і рівню знань. Звичайно ж, учні повинні будуть зайти на ці сайти в пошуках необхідних відомостей, проте завдяки наданому заздалегідь списку потрібних ресурсів вони не загубляться в Інтернеті і не почнуть блукати в ньому. Іншою дуже важливою рисою веб-квестів є те, що вони побудовані з певного набору блоків.

У процесі організації роботи студентів над веб-квестами реалізуються такі цілі:

– освітня – залучення кожного студента до активної пізнавальної діяльності. Організація індивідуальної і групової діяльності студентів, виявлення вмінь і здібностей працювати самостійно за темою;

– розвиваюча – розвиток інтересу до дисципліни, творчих здібностей, уяви студентів; формування навичок дослідницької діяльності, публічних виступів, умінь самостійної роботи з літературою і Інтернет-ресурсами; розширення світогляду, ерудиції;

– виховна – виховання толерантності, особистої відповідальності за виконану роботу.

Зазначимо головні переваги веб-квестів:

– веб-квести дають викладачеві яскравий приклад того, як здійснювати проектну роботу;

– модель роботи з веб-квестами використовують багато викладачів у різних країнах, тому в мережі можна знайти значну кількість розробок, розпочати можна з вибору готового продукту і використовувати його без змін або, можливо, змінювати;

– в Інтернеті є шаблони, які можуть бути вельми корисні викладачам, які бажають створювати свої власні веб-квести, різні завдання, які можуть бути використані в запропонованій технології;

– викладач надає список сайтів, який студенти використовують у процесі виконання проекту. В результаті на пошук необхідної інформації вони витрачають менше часу, ніж на виконання завдання;

– одна з найголовніших причин, чому слід використовувати технологію веб-квестів це те, що велика кількість учнів та студентів будуть із задоволенням працювати за цією технологією щодо підвищення рівня володіння науковими знаннями з предмету.

Таким чином, інформаційні технології в сучасній Україні починають активно проникати в сферу освіти. Вони мають усі ознаки соціально-технічної інновації і вимагають від усіх учасників освітнього процесу зусиль адаптивного характеру та сприяють підвищенню якості підготовки фахівців. Одним із прикладів такого роду технологій і їх впровадження є використання технології «веб-квест». Вона активізує самостійність студентів та учнів у

процесі пошуку нових знань і повною мірою відповідає не лише потребам інформаційного українського суспільства, а й сучасним вимогам до підготовки фахівців.

Сучасні викладачі, які використовують веб-квести, замінюють традиційні методи навчання на більш перспективні. Я переконаний, що процес навчання з використанням веб-квестів обов'язково знайде послідовників всюди, де є інтернет.

Крім того, веб-квести є чудовим засобом для створення міжнародних проектів, розвитку міжкультурних комунікацій і порозуміння між націями. Граючи, учні шкіл, ПТНЗ, студенти ВНЗ із різних країн можуть знайти розв'язки та рішення багатьох проблем реального світу.

Володимир Загрійчук (*географічний факультет*)

Наук. консультант – доц. Заячук Ю.Д.

СТРУКТУРНА РЕФОРМА ТА РЕФОРМА В ГАЛУЗІ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

У світі, внаслідок сучасної структурної реформи освітнього менеджменту та П освітньої революції виник новий тип університету. Відомий американський вчений Філіп Альтбах (*Альтбах Филип Тенденции в развитии глобальной системы высшего образования: наблюдение за академической революцией / Филип Альтбах, Лиз Райзберг, Лаура Рамбли // Всесвітня конференція з питань вищої освіти під егідою ЮНЕСКО, 2009 р*), який є провідним фахівцем у сфері вищої освіти, дає таке визначення: *сучасний університет* – це заклад вищої професійної освіти, який виконує навчально-виховну, господарську, науково-дослідну і економічну функції, виходячи з умов різних контекстів, соціо-культурного, соціально-економічного, політичного і морально-етичного.

Університет перестає бути лише джерелом знань на балансі держави, а стає одиницею економіки, яка продукує ці знання і заробляє на них. Це не ринкове підприємство, а освітній заклад, який має змінену модель управлінської діяльності і перехід від опори на державний бюджет до самостійних джерел фінансування. Поєднання в одну складну систему науки і виробництва. Така форма існування вищої школи отримала назву *«підприємницький університет»* («*Entrepreneurial Universit*») (*Романовський О.О. Феномен підприємництва в університетах світу: Монографія. / О.О. Романовський. – Вінниця: Нова книга, 2012. – С. 504,*

Кльов М.В. *Особливості виникнення та розвитку «підприємницького університету» в структурі вищої освіти* / М.В. Кльов. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dspase.nau.edu.ua>) Вперше цю назву ввів Бартон Кларк, американський професор.

З метою визначити рівень впровадження структурної реформи освітнього менеджменту (Давидов П. *Підприємницька модель університету XXI століття* / Давидов П. // *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серія «Філософія. Культурологія. Політологія. Соціологія.»* Том 24 (65) – 2012. – Вип. 1-2. С. 283-290) та реформи вищої освіти в ЛНУ ім. Івана Франка, було проведено дослідження у формі анкетування. Опитування проводилося серед викладачів географічного факультету ЛНУ. Вік опитаних викладачів склав від 30 до 60 років. Запропоновано анкету, яка складається з двох умовних частин. Перша частина містить інформацію про посаду, публікації та міжнародний досвід викладача. У другій частині питання стосуються безпосередньо реформ, а саме цілей, змін, викликів, академічної свободи та рівня залучення університету до реформ. На основі відповідей сформовано уявлення про зміни в університеті після впровадження європейської структурної реформи у Львівському університеті.

Слід зазначити, що 70% опитаних мають досвід стажування чи роботи за кордоном і можуть порівняти рівень роботи нашого університету з Європейськими. У ході опитування були визначені такі цілі сучасних реформ у вищій освіті:

1. Збереження конкурентоспроможності європейських університетів;
2. Посилення ролі університетів у виборі форми організації навчального процесу;
3. Наближення навчальних програм університету до вимог і потреб суб'єктів господарства;
4. Зростання фінансової самостійності вузів, перетворення їх в окремі, самостійні господарські одиниці, які, в результаті, дають широке поле для освітньої діяльності факультетів;
5. Перехід до самостійної траєкторії навчання за рахунок індивідуального формування дисциплін самостійного вибору;
6. Залучення до навчального процесу осіб-практиків, які безпосередньо залучені у організаційно-управлінсько-виробничі процеси. Викладання ними окремих курсів, проведення семінарів;
7. Практична спрямованість навчального процесу; виконання магістерських робіт на прикладну тематику;
8. Перехід від кількості повної вищої освіти до якості (практичне спрямування випускників);

9. Введення в освітній простір поняття: «конкуренція факультетів», «монетизація наукових досліджень» та ін...

На думку опитаних, зміни в університеті відчутні, але вони не достатні.

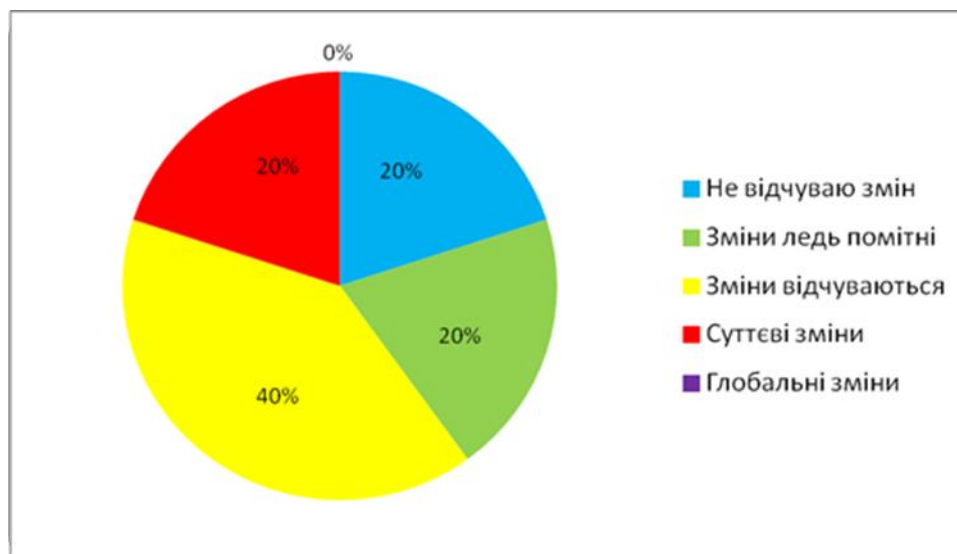

Рис. 1. Зміни в університеті в контексті сучасних європейських реформ.

Головними змінами у структурі університету є:

1. Перехід на дворівневу систему навчання у вищій школі: бакалавр, магістр;
2. Посилення ролі самостійної роботи студента у навчальному процесі;
3. Зовнішнє незалежне оцінювання;
4. Кредитно-модульна система.

5. В питанні академічної свободи зміни не відчуються. Юридично зміни відбуваються, але через бюрократичні перепони старої системи їх відчутти важко.

В процесі дослідження було виділено такі виклики для роботи викладачів в умовах сучасних європейських реформ у вищій освіті:

1. Відповідність рівня сучасних наукових досліджень;
2. Не готовність студентів працювати згідно вимог європейських освітніх систем: низька мотивація, відсутність перспектив;
3. Не готовність викладачів до змін;
4. Розчарування суспільства у вищій освіті України;

Рівень залучення Львівського національного університету у міжнародних освітніх програмах відображає

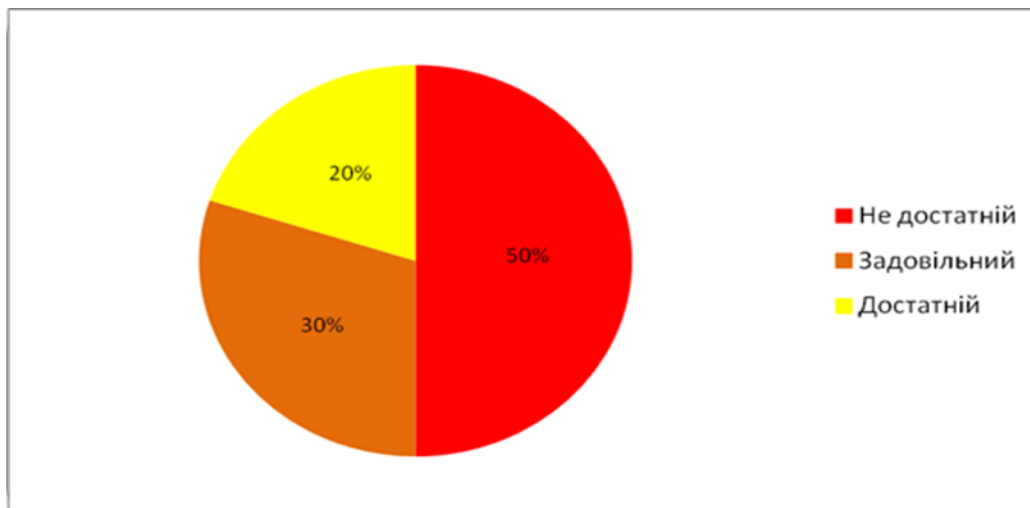

Рис. 2. Рівень залучення Львівського національного університету у міжнародні освітні програми.

На питання, що варто змінити у роботі університету для її покращення було отримано відповіді, які можна узагальнити такими пунктами:

- 1.Зменшити бюрократію та спростити документообіг;
- 2.Встановити прозорість діяльності університету;
- 3.Посилити фінансову незалежність факультетів, за рахунок розширення переліку суміжних освітніх послуг.

Отже, під час дослідження визначено, що сучасний університет перебуває у процесі переходу від університету, як джерела знань, до нових моделей – «дослідницького університету» та «підприємницького університету». У ході так званої, другої академічної революції університет перейшов від «гумбольдтської» форми до «підприємницької») (Романовський О.О. *Феномен підприємництва в університетах світу: Монографія.* / О.О. Романовський. – Вінниця: Нова книга, 2012. – С. 504). Університет має власними силами залучати фінанси, реалізуючи свій «продукт» – якісну освіту.

У ході опитування викладачів Львівського національного університету, стало зрозуміло, що європейська реформа вищої освіти торкнулася вузу, але в цілому структурна реформа в Україні провалена. Не зважаю на те, зміни в Франковому університеті все ж відчутні і полягають, в основному, в системі оцінювання та самостійному виборі дисциплін студентами. Для подальшого поступу в університеті слід виконати ряд завдань, які впливають із вимог сучасного світу та умов розміщення (*Реформування української системи освіти в контексті провідних тенденцій розвитку європейського освітнього простору/ Держава для суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.govfor.com/index.php?id=353>*):

1. Самофінансування за рахунок власного «виробництва»;

2. Покращення науково-технічної бази для виробництва конкурентоздатного продукту;
3. Оновлення матеріально-технічної бази;
4. Зміна в управлінській системі. Підрозділами мають керувати менеджери, а не науковці.
5. Зниження бюрократизації;
6. Принцип народності в основі розвитку вишу в умовах глобалізації та інтернаціоналізації;
7. Реструктуризація, як запорука ефективної роботи університету;
8. Проєвропейський напрямок розвитку.

Ірина Злотник (факультет іноземних мов)

Наук. консультант – доц. Равчина Т.В.

ВИХОВАННЯ ЦІННОСТЕЙ В МОЛОДІ У СПАДЩИНІ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Перш за все, хочу сказати, що митрополит Андрей Шептицький — людина широкого світогляду і незламної волі. Він міг зробити блискучу світську кар'єру, проте присвятив себе духовному служінню. На його долю випало багато випробувань, але, незважаючи на це, він ніс слово правди. Не треба забувати, що походив з римо - католицької родини та присвятив своє життя українцям і Українській греко - католицькій церкві. Ось як писав про нього його сучасник, українець, який проживав у Росії, Ю. Стрижовський: ***«Митрополит граф Андрей Шептицький - переконаний католик, але вірний східному обряду, уніат за духом, щирий патріот свого народу і свідомий син України-Руси».***

Митрополита турбувало багато питань, серед яких і проблеми виховання підростаючого покоління. Своїми пастирськими листами, промовами, власним прикладом він намагався прищепити молоді найкращі чесноти.

Безумовно, підґрунтям його поглядів є та наука, яку виніс з батьківської хати. Він і його брати, один з яких - Казимир - також став священником, виховувалися у побожній родині. Наприклад, в одному з листів до Казимира бабця Софія, що походила з роду Яблоновських, писала: ***«Релігія підносить людину, ушляхетнює її, без неї стаєш ледве чи не твариною. Старайся зрозуміти, що Праця дає, а Чистота нагороджує в житті і в смерті. Дав Тобі***

Бог добру пам'ять і здібність до науки, дякуй Господеві Твоєму, але не гордися цим, бо лише в житті на славу Бога і користь ближнього мають ті якості цінність».

У такій релігійній атмосфері виховувалися брати Шептицькі і, безумовно, релігійність вплинула на формування їхніх поглядів та переконань.

Митрополит Андрей Шептицький великою мірою доклався до того, аби Церква була потужною виховною організацією. Він уважав, що *«добра наука і добре виховання дітей — то річ так важна і так цінна, що майже на то ціни нема».* У цій своїй праці він закликав, щоб з кожної проповідниці проповідала Церква народною українською мовою, виховувала дітей в українському народному дусі, вчила любити свою Батьківщину, наказувала триматися східного обряду, несла народові освіту, вчила його тверезості і моральності, згоди і любові, підтримувала всі добрі справи — просвітні чи економічні, дбала про добро народу.

Метою виховання, на думку митрополита, є виховання молоді *«на святих християн і правдивих громадян».* Молодь треба виховувати в щирій любові до Вселенської Церкви та до Батьківщини.

Зрозуміло, що для реалізації цієї мети потрібно прищепити «в душу дитини ті християнські чесноти, які зроблять із неї доброго патріота і мудрого громадянина», адже «страшним небезпеченством для дітей — вирости без віри, без релігії, без моральності».

Отже, однією з найголовніших цінностей Андрей Шептицький вважав віру. Саме вона стримує людину від спокус та гріха. Для того, щоб їх уникати, людині недостатньо розуму і сумління.

Усвідомлюючи важливість сім'ї у формуванні цінностей підостаючої особистості, митрополит неодноразово наголошував на великій місії української родини: *«слаба та нещасна така суспільність, що складається з нещасних родин! Тому даремним було б зусилля забезпечити народові добробут, силу й щастя, а не подбати насамперед про те, що є першою умовою щастя й сили кожного зокрема. А тією основою людського життя є саме родина»*

Звертаючись до батьків, о. Андрей Шептицький наголошував на необхідності подружньої злагоди, доброї сімейної атмосфери. Батьки повинні повсякчас пам'ятати, що мають стати прикладом для дітей. Вони повинні усвідомлювати, що виховують дітей не тільки для сьогодення, а й для майбутнього.

Отже, митрополит покладав відповідальність за виховання дітей на сім'ю. Саме тут має відбутися перша наука дитини, тут мають закладатися основи моральності і релігійності. При цьому о. Андрей застерігає батьків, що невиконання батьківських обов'язків спричинить те,

що *«діти будуть злими християнами, не виростуть на чесних людей»* і проклинатимуть колись пам'ять своїх родичів.

Помічником батьків у їхній виховній місії має стати школа. Про величезне значення школи у вихованні молоді говорять хоча б такі слова: *«Від того чи є школа, чи нема і чи школа добра чи не добра, залежить ціла будучність молодого покоління. Де школи нема, там діти ростуть, як би в лісі, дико. Жадної просвіти не мають і не можуть собі дати ради в життю»*. Саме тому митрополит долучився до створення української гімназії, притулків для сиріт, матеріально підтримував вже існуючі школи, які ставали трансляторами найкращих виховних цінностей. У цьому полягало їхнє основне завдання. Зводити функцію школи до навчання читати, писати і рахувати у жодному разі не можна. Звертаючись до майбутніх учителів, о. Андрей Шептицький писав: *«Ваша задача не полягає лиш в тім, щоб діти навчити читати, писати, рахунків. Ви маєте ті діти і виховати, виробити їх характер, навчити Божий закон заховувати, родичів слухати і поважати, маєте поставити основи моральності під їх будуче житє»*.

Андрей Шептицький ставив високі вимоги, адже *«добрих учителів буде добра наука, а злих — зла»*. Учителю не лише повинен бути добре обізнаним зі своїм предметом, а насамперед бути добрим християнином, мати сильний характер і чисту совість. Він має бути справжнім українцем, щодня підтверджувати віру діями, бути добрим прикладом для вихованців. Учителю не повинен боятися труднощів, а має бути активним та дієвим. *«Такий то буде діти і по руски вчити, навчить і катехізму, може научити і пісень церковних, і хор в церкві заложити і утримувати, одним словом може бути таким, якого потреба, що виховає ваші діти на добрих, чесних християн, на порядних людей»*.

Проаналізувавши погляди митрополита Андрея Шептицького, можна зробити висновок, що вони сформульовані у традиціях неотомізму. Церковний діяч стояв на позиціях об'єктивістського трактування цінностей, вважаючи їх даром Божим, а відтак — вічними і незмінними. Він був переконаним, що підростаючому поколінню з найраніших років потрібно прищеплювати цінності християнства. Проте не менш важливими Андрей Шептицький вважав національні вартості, називаючи основними інститутами виховання сім'ю та школу, намагаючись надавати їм якомога більше духовної підтримки. А відтак і Церква не стояла осторонь виховного процесу.

Підсумовуючи, варто сказати, що спадщина митрополита Андрея Шептицького повинна бути детально дослідженою та слугувати сучасним педагогам провідником у їхній нелегкій праці.

“ДРАМАТИЧНИЙ ІНСТИНКТ” У КОНЦЕПЦІЇ ВИХОВАННЯ СОФІЇ РУСОВОЇ

Громадський і державний діяч, публіцист, автор концепції національного українського дитячого садка і школи – Софія Русова розглядала дитину і процес її виховання цілісно. Нею написано більше 150 наукових статей, монографій, шкільних підручників та науково-педагогічних творів. Її педагогіка заснована на глибокому знанні вітчизняних і зарубіжних педагогічних та психологічних теорій.

Як педагог-практик, досвідчений психолог С. Русова вважала найсильнішим інстинктом у дитини – інстинкт мови, оскільки мова є одним із найвиразніших чинників соціального єднання та соціального виховання.

Глибокий аналіз поведінки дитини, її любові до театральних вистав надав можливість Софії Русовій стверджувати, що всі діти мають природний драматичний нахил до перевтілення в інших людей, звірят чи тварин. Дані спостереження за дітьми допомогли дослідниці виокремити ще один інстинкт – драматичний. При цьому вона підкреслює, що “драматичний інстинкт” відіграє відчутну роль у розвитку “вселюдської культури”, драматургії, обрядів. Він має велику значущість також у справі виховання дітей. Драматичний інстинкт, стверджує С. Русова, є необхідним засобом розвитку мовлення, він виявляється у драматизаціях художніх творів, ознайомлення з якими потрібно організувати з дітьми якомога частіше. Дітей потрібно залучати до національних танців, оскільки вони створені на народних традиціях. Драматичний інстинкт і природжена здібність до перевтілення – це те сприятливе підґрунтя, на якому дитина засвоює народні традиції, звичаї, обряди.

Софія Русова у своїх працях «Дошкільне виховання», «Нова школа соціального виховання», «Теорія і практика дошкільного виховання» довела природність “драматичного інстинкту” малюків. Діти щиро включаються до театралізованої діяльності, в них з’являється потреба в самовираженні, спілкуванні, в пізнанні себе через відтворення різних образів. Русова визначила два шляхи розвитку мовлення у процесі театралізованих ігор. Діти можуть готувати ролі заздалегідь, дослівно вивчати репліки літературних героїв. Цей шлях, на думку Софії Русової, сприяє збагаченню словника дошкільників образними літературними виразами та надає драматизації більш літературної форми та краси. Гру можна проводити і без попереднього заучування тексту, за власною інтерпретацією. “Треба дати дитині вільно виявити, як саме вони уявляють собі постать, голос, поведінку того або другого звіра (зі

звірів і треба починати, бо звіряча психологія простіша, легше дається до виразу)”, – писала про це С. Русова у своїй праці “Дошкільне виховання”.

У процесі драматизації дитина може вставляти і свої слова, проте, “коли добре пам’ятає, то вживає, звичайно, саме ті, що чула в оповіданні”. Сюжет драматизації діти можуть самі вигадувати. Дослідниця наголошує на здатності до творчості кожної дитини, яка має також уяву, що притаманна їй від природи: “так мало потрібно зусиль, щоб допомогти буйній дитячій уяві, досить якої-небудь паперової шапки на голову, або віночка з квіток, ціпка в руки, або палиці, на якій сідають ніби верхи”. Отже, перший шлях розвитку мовлення дитини перетворює драматичну гру на вправу навчання мови. Другий же шлях допомагає розвивати словесну творчість дітей. За С. Русовою, в драматизації важливим є “голос, слово, рухи самих дітей – це усе робить драматизацію бажаним засобом розвитку мови дітей і їх загального духовного розвитку”.

Слово у свою чергу пов’язане напряму з таким життєнеобхідним процесом, як читання. Саме процес організації читання у дітей молодшого шкільного віку здатен сформувати почуття слова. Образи, що відчуватимуться школярами, будуть відкладатися у їх свідомості, утворюючи словник пам’яті, який сформує інтелектуальний та емоційний скарб особистості. Через знайомі слова дитина намагатиметься пояснювати нові для неї поняття, явища, набуваючи нових знань про довкілля, людей. Вплив художнього твору на читача тісно пов’язаний з психічними процесами, які відбуваються під час сприймання твору. Такий підхід до вивчення літератури з метою виховання естетичних почуттів школярів, на нашу думку, є прогресивним.

У зв’язку з цим одне із завдань школи в галузі естетичного виховання дитини полягає в стимулюванні активних форм діяльності, привнесенні в її творчий потенціал елементів емоційної культури, що забезпечить формування у школярів здатності до чуттєвого сприймання світу. Вчитель на уроках читання має змогу виховувати у дітей чуттєве сприймання світу завдяки роботі з творами, різними за своєю тематикою та жанрами.

Ознайомлення з лірикою як фактором виховання почуттів допомагає учням початкових класів навчитися виражати своє власне враження від прочитаного, ставлення до навколишнього світу. Так, при виконанні ліричної пісні, створенні ліричного вірша, який виражає стан душі автора, вивченні напам’ять ліричних творів спрацьовує механізм суб’єктивного переживання. У зв’язку з цим виникає ліричний погляд на світ – тобто є наявною здатність людини до естетичного сприймання. Якщо учні молодших класів вже на першому етапі ознайомлення з літературою навчаються розрізняти значення слів за їх

відтінками, вживати у мовленні синоніми, епітети, порівняння, це також збагатить їх мовний запас.

Важливе значення має вивчення на заняттях драматичних творів. Саме при вивченні драми, включенні дитини у драматизацію можна розкрити великі можливості для розвитку її творчої уяви, пам'яті, усного мовлення. У своїй праці “Теорія і практика дошкільного виховання” Софія Русова підкреслювала, що драматизація розвиває “те внутрішнє приймання, яке дає змогу дитині розуміти почуття інших істот, переживати їх; на цьому і розвивається симпатія” (с. 87). На думку С. Русової, дуже важливо, щоб діти самі придумували слова та рухи персонажів, виготовляли декорації до вистави. Такі імпровізації учнів дають можливість педагогові вивчити уяву, спосіб розвитку думки, творчі нахили учнів.

Як правильно включати дитину у драматизацію, діяти так, щоби розвивати у неї “драматичний інстинкт”? С. Русова визначила у своїх працях шлях розвитку “драматичного інстинкту” дитини, намітив різноманітні способи проведення драматизації й активного включення у неї школярів. По-перше, дослідниця радить драматизувати “казку чи оповідання безпосередніми заходами, жестами, словами, танцями”. По-друге, можна драматизувати так званіми силуетами, тобто використовувати театр-тіней. У цьому випадку діти самі виготовляють усю обстановку, героїв, лише виводять їх на акцію, говорячи за них, демонструючи дію за допомогою жестів. По-третє, драматизацію можна “проводити справжніми висловами, до яких готуються учні кількох класів”. В такому випадку на заняттях разом з учнями, заздалегідь підготовленими, можна представити “історичні драми”, театралізувати “видатні твори”, які вивчаються.

Отже, у процесі читання, ознайомлення з творами, які належать до різних родів літератури, учні молодших класів зможуть опанувати в елементарній формі та усвідомити функції поетичного слова в епічних та ліричних творах. Важливим для нас є те, що завдяки художньому слову учні зможуть глибше проникнути в естетичний зміст творів, відкрити в собі нові почуття, переживання за допомогою драматичного інстинкту, який притаманний кожній дитині від природи. Вчителеві лише потрібно врахувати це у виховній діяльності, вивчати педагогічні можливості театралізованих ігор на заняттях та у позакласній роботі, використовувати театралізовану діяльність як повноцінну та ефективну складову виховного процесу.

Тому, за С. Ф. Русовою, драматизація – важливий засіб розвитку мови, оскільки дозволяє одночасно вирішувати різні завдання: збагачувати словник дитини новими словами та виразами, розвивати самостійне мовлення, словесну творчість і уяву, вчити дітей виразного емоційного мовлення, що дуже корисно і для загального розвитку особистості. Думки Софії

Федорівни не втратили своєї актуальності й у наші дні. Її слова: “Яке виховання ми дамо нашим дітям сьогодні, широко одіб’ється завтра в усьому характері нашого національного життя”, – можуть стати гаслом для сучасного педагога.

Владислав Кіорсак (історичний факультет)

Наук. консультант - асист. Калагурка Х.І.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СУЧАСНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФІНЛЯНДІЇ

Загальновідомо, що середня освіта північноєвропейських країн визнана однією з найефективніших у світі. Яскравим прикладом цього є Фінляндія, де високий рівень освіти неодноразово визнаний міжнародною програмою Programme for International Student Assessment. За результатами цього тестування, фінські підлітки найкраще володіють базовими життєвими навичками та мають чудовий загальний розвиток.

Основи фінської соціальної та економічної політики були закладені в повоєнний час, однак через економічну скруту остаточно сформувались лише у 1980-ті роки.

Запорука успіху фінської освіти полягає у базових принципах, які виокремились ще після Другої світової війни в концепції «державного благополуччя». Однією з найважливіших умов цієї концепції була реформа освіти, що почала проводитись з кінця шістдесятих років минулого століття і розвивається й сьогодні.

Ця реформа запровадила низку головних принципів функціонування фінської школи, які суттєво вирізняють її з-поміж інших Європейських шкіл.

Принцип рівності. Цей основоположний принцип передбачає не лише соціальну рівність, а й інтелектуальну. Вся освіта у Фінляндії є безкоштовною, а фінансування всіх шкіл здійснюється рівномірно. Принцип рівності застосовується щодо всіх учнів. Наприклад, учителям заборонено наголошувати на обдарованості конкретних дітей чи акцентувати особливу увагу на їхніх здібностях. Важливо, що діти з особливими потребами навчаються у школі разом з іншими дітьми, що сприяє їхній інтеграції у соціум. Зазначений принцип передбачає також рівність результатів усіх учнів. Всі школярі, незалежно від своїх здібностей, закінчивши дев’ятий клас, повинні отримати однаковий рівень базових знань.

Методика рівності учнів є надзвичайно важливою. Той факт, що вчителям заборонено заохочувати «обдарованих» дітей є досить важливим, оскільки поняття обдарованості є доволі суб’єктивним. Натомість методика індивідуальної роботи спрямована на розкриття окремих

навичок, здібностей і талантів у всіх дітей.

Принцип індивідуального підходу досягається за допомогою розподілення обов'язків між працівниками. У звичайному шкільному штаті працюють куратор навчального процесу, соціальний педагог, спеціальний учитель, класний вчитель, а також асистенти. Поділ обов'язків допомагає покращити ефективність процесу навчання. До прикладу, якщо у класі виникає непорозуміння між учнями, то класний вчитель звертається до соціального педагога, який має з'ясувати суть конфлікту і вирішити його. У проблемних ситуаціях роль психолога є незамінною. Він має повагу і довіру серед дітей. Діяльність класного вчителя головним чином спрямована на виклад матеріалу. Йому можуть допомагати асистенти, які необов'язково повинні мати педагогічну освіту. Натомість учнями, які особливо важко засвоюють шкільну програму, займається спеціальний учитель.

Для учнів, що відстають у навчанні, існує програма підтримки. Спочатку спеціально запрошують вчителя, який на перших етапах лише спостерігає за учнем. Далі, якщо ситуація ускладнюється, то вчитель може надавати такій дитині індивідуальні уроки. За умови, що вищевказані дії не допоможуть, то це питання виноситься на окрему нараду, де для учня складається індивідуальний навчальний план.

Принцип децентралізації освіти реалізується на основі довіри до шкільного персоналу і надання йому широких повноважень. Скасовані державні інспекції на користь евалюації (інтегративної характеристики якості результатів і процесу освіти). Кожна школа сама розробляє свій навчальний план та реалізує індивідуальний педагогічний профіль. Визначеними залишаються лише загальні принципи і цілі.

Принцип прозорості та відкритості. Вся інформація про успішність учнів викладена на шкільних сайтах, батькам двічі на рік відправляють результати їхніх дітей.

Батьки можуть вільно обирати навчальний заклад, беручи до уваги його педагогічний профіль. Незважаючи на відстань, дитину буде відвозити шкільний автобус. Діти і батьки регулярно беруть участь в опитуваннях щодо якості викладання у їхній школі.

Принцип оцінювання у Фінляндії кардинально відрізняється від оцінювання в інших європейських школах. У молодшій школі оцінки взагалі не виставляють. Оскільки вважається, що вони можуть перешкоджати природному розвитку дитини. У середній школі запроваджується оцінювання від чотирьох до десяти балів. Чотири бали виставляється при повному незнанні учнем предмету. Така система спрямована на заохочення учня. Оцінювання не має виявляти недоліки, а сприяти особистому розвитку учнів і розвитку освіти загалом. Оцінювання не може бути способом порівняння учнів, а повинне здійснюватися індивідуально, відповідно до власного прогресу.

Важливим моментом у цьому є *самоцінювання*. Вже з початкових класів учнів навчають самостійно виявляти недоліки й успіхи своєї роботи. Головним завданням школи є навчити дітей засвоювати поданий матеріал, дати їм достатній загальний розвиток і навички, що обов'язково знадобляться у житті.

До дев'ятого класу всі учні вивчають однакові, традиційні базові предмети. Вагоме значення надається фізичній культурі та духовно-моральним предметам.

Відомо, що Фінляндія – поліконфесійна країна, тому навчальні дисципліни можуть різнитися назвами відповідно до релігійних переконань. Наприклад, предмет називається «Вивчення свого віросповідання», а для дітей із сімей атеїстів – «Світогляд».

Після сьомого класу починають з'являтися предмети вільного вибору, це можуть бути як теоретичні (вивчення іноземних мов, риторики, тощо), так і практичні курси (курси домогосподарства, шиття, кулінарії тощо).

Після дев'яти років навчання і успішного складання іспиту, учні вступають до вищої середньої школи, де навчання набуває профільного характеру. Існує близько сімдесяти п'яти профтехнічних спеціальностей, які можна здобути у вищій середній школі, або продовжити навчання у гімназії.

Характерною рисою фінської освіти є акцент на молодшій школі. Оскільки саме там закладаються найважливіші основи майбутніх громадян.

Отож, високий рівень фінської освіти є незаперечним фактом. Досягнути такого прогресу в галузі освіти Фінляндія змогла і завдяки вдалій економічній політиці. На сьогодні фінська економіка є чи не найстабільнішою в Європі. Однак найважливішим фактором позитивних змін освітньої сфери є вдале проведення реформ. Звичайно, фінські методи не є ідеальними і мають свої недоліки, однак їх значно менше ніж в інших системах освіти. На нашу думку, головною запорукою успіху фінської школи є індивідуальний підхід до кожного учня. Цей основоположний принцип висловив Юкка Сарьяла, президент центрального департаменту освіти в Хельсінкі, який зазначав: «Нам потрібен кожен учень, ми не можемо дозволити собі безнадійних випадків». Справді, Фінляндія є досить маленькою країною, яка мобілізує максимальні людські ресурси. Саме в цьому ми вбачаємо її економічний та соціальний розвиток. Адже саме якісне виховання майбутніх громадян сприяє економічному та соціально-політичному розвитку нації.

РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

«Потреба в освіті для народу така ж природна, як і потреба дихати.» - стверджував Лев Толстой. Звісно ж, дихаємо ми завжди, а от коли доходить діло до освіти, то це поняття сприймається радше як обтяжливе зобов'язання, аніж як особиста, внутрішня потреба. Освіта зазвичай ототожнюється з університетом та школою як освітнім закладом. На жаль, зовсім забувається те, що освіта у нашому житті – це процес пізнання та засвоєння інформації, постійний та безперервний, не залежний від віку чи приналежності до певної освітньої системи.

Таким чином, як відомо, в освіті є поділ на формальну, неформальну та інформальну. У статті визначено поняття неформальної освіти, охарактеризовано її загальні методи та тенденції, а також розглянутий досвід використання активних форм навчання в системі неформальної освіти.

За результатами багаточисельних досліджень визначено, що *«неформальна освіта – це будь-яка освітня діяльність, організована поза формальною освітою... Неформальну освіту здійснюють різні органи, фізичні та юридичні особи, ВНЗ...»* (Енциклопедія освіти / під ред. В.Г. Кременя. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.).

В той же час, словник термінів Європейського центру знань з молодіжної політики окреслює термін «неформальне навчання» наступним чином: "неформальне навчання є цілеспрямованим, проте добровільним, яке проходить у різноманітних середовищах і ситуаціях, для яких викладання / тренінг та навчання не обов'язково є єдиним або основним видом діяльності. Ці середовища і ситуації можуть бути переривчастими або тимчасовими, наданими професійними посередниками навчання (наприклад, молодіжними тренерами) або волонтерами (наприклад, молодіжними лідерами). Діяльність та курси плануються, але рідко структуровані звичайними ритмами чи навчальними предметами. Вони, як правило, орієнтуються на конкретні цільові групи, але рідко документують чи оцінюють результати навчання або досягнення цілей в умовно видимий спосіб. "

Проблему неформальної освіти висвітлено в наукових працях Р. Дейва (R. Dave), Д. Кроса (J. Cross), П. Девіса (P. Davis), Д. Лівінгстона (D. Livingstone), Д. Філда (D. Field), П. Фордхема (P. Fordham), Х. Коллі (H. Colley), П. Ходкінсона (Hodkinson), Д. Малколма (J. Malcolm) та ін. (. Вихватенко М.Т, Догадайло Н.І. Зміст і форми неформальної освіти з

огляду на завдання громадського виховання.). Дослідники Х. Коллі, П. Ходкінсон і Д. Малколм виявили низку суттєвих відмінностей, дефініцій, що відрізняють формальну та неформальну освіту (Огієнко О.І. *Дослідження структури та функцій освіти дорослих / О.І. Огієнко // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Суми, 2002. – Ч.1. – С.103–111.*).

Значний внесок у розробку теорії та технології освіти дорослих зробили російські вчені: С. Батишев, С. Вершловський, Ю. Колюткін, А. Мітіна, О. Леонтєва, Н. Лобанов. В Україні дослідженнями цієї проблеми займалися С. Болтівець, Ю. Деркач, С. Коваленко, Н. Ничкало, О. Огієнко, В. Радкевич, С. Сисоєва, В. Скульська, Н. Федорова. (*Вихватенко М.Т., Догадайло Н.І. Зміст і форми неформальної освіти з огляду на завдання громадського виховання.*). Важливими, на нашу думку, є дослідження С. Закревської, яка систематизувала моделі навчально-пізнавальних процесів у системі формальної та неформальної освіти (*Закревська С. І. Особливості навчально-пізнавального процесу у формальній і неформальній освіті / С. І. Закревська // Історія педагогіки. Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2011. – Вип. LV. – Ч. I. – С. 126 – 138.*).

В даний час у зв'язку з бурхливим розвитком е-навчання (онлайн навчання) спостерігається підйом неформального навчання, що супроводжується збільшенням інновацій в бізнесі та підвищенням продуктивності. «Неформальне навчання, яке можна відстежувати і вимірювати, забезпечує рентабельність передачі знань, компетенції, сприяє підвищенню організаційної ефективності.» (*Кухаренко В. М. Формальне, неформальне, інформальне і соціальне у дистанційному навчанні.*).

Протягом багатьох років, неформальне навчання та освіта неодноразово підтверджено в якості ключових пріоритетів Ради Європи. Європа активно займається розвитком неформальної освіти уже десятиліття. Навіть більше того – у розвинених країнах, де класична освіта функціонує стабільно і успішно, основний акцент з боку держави робиться саме на підтримку неформальної освіти, адже саме завдяки їй сучасна людина стає здатною стрімко розвиватись, швидко вдосконалювати професійні навички та отримувати нові знання. В Європейському Союзі були розроблені два ключові інструменти – для того, щоб полегшити перевірку і визнання навичок і компетенцій, придбаних в рамках неформального навчання. Європейський Союз запустив Youthpass (своєрідний диплом у неформальному навчанні), і Рада Європи представила європейське портфоліо для молодіжних лідерів та молодіжних працівників. Таке визнання результатів та досягнень у рамках неформальної освіти.

Безумовно, завдяки таким діям неформальна освіта в Європі активно підтримується. Втім, в Україні неформальна освіта перебуває у зовсім іншому становищі, не настільки сприятливому, хоча саме тут і зараз вона є не менш актуальною. Зараз точиться розмов про

розбудову громадянського суспільства в Україні. При цьому, одна з її основ – неформальна освіта, яка в демократичному світі не тільки визнається, але й заохочується, у наших реаліях – поза увагою держави (*Іван Крулько І. Чи потрібна в Україні неформальна освіта? – Українська правда, 2015.*).

Інтеграція до ЄС вимагає визнання неформальної освіти в Україні. Таким чином, популярність та поширення неформальної освіти зможе свідчити про свідомість громадян, їх орієнтацію на саморозвиток, а також переоцінку цінностей та методів сучасного навчання. Прикладом для наслідування може слугувати Німеччина, де неформальна освіта «спирається на моделі демократично зорієнтованої політичної освіти і, таким чином, вносить свій внесок у становлення активного громадянина демократичного суспільства.» (*Шапочкіна О.В. Неформальна освіта: зарубіжний досвід організації.*).

Періодичне видання «Українська правда» в одній зі своїх статей твердить, що на даний момент в законодавчому полі України такого поняття як неформальна освіта не існує. Законопроект про визнання неформальної освіти був нещодавно зареєстрований під номером 2121. Це є очевидним поступом у сфері розвитку неформальної освіти, і слугує надзвичайно добрим знаком для тих, хто не відчуває себе достатньо реалізованим під час здобуття формальної освіти (*Іван Крулько І. Чи потрібна в Україні неформальна освіта? – Українська правда, 2015.*).

Отже, якщо ми хочемо розвивати неформальну освіту, з чого варто починати? Якими можуть бути основні тенденції її розвитку? Чи може неформальна освіта існувати на рівних умовах з формальною? Які методи характеризують її? Чи методи, що використовуються у формальній та неформальній освіті, однакові? Ці важливі, серйозні питання стоять перед сучасними педагогами, тренерами, громадськими діячами. Ми спробуємо знайти на них принаймні деякі відповіді.

Навчання в неформальній освіті здійснюється за допомогою наступних заходів: різноманітних тренінгів, тренінгових курсів, спеціалізованих конференцій, семінарів, презентацій, воркшопів, майстер-класів; медіа-проектів; самонавчання тощо.

Тренінг є мультифункціональним засобом освітньої діяльності. Як стверджує В. Бевз, тренінг одночасно є ефективним способом опанування знань; дієвим інструментом для формування вмінь і навичок; цікавим процесом пізнання себе та інших; формою розширення досвіду. На відміну від традиційних, тренінгові форми навчання повністю охоплюють увесь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо (*Бевз В. Основні положення щодо проведення тренінгів [Електронний ресурс] / В. Бевз. –*

Режим доступу: <http://osvita.ua/school/>).

В арсеналі бізнес-тренерів, повідомляє С. Мартинова, є різноманітні активні методи та форми навчання, такі як: міні-лекції; групові дискусії; моделювання типових і найбільш проблемних ситуацій (так звані «симуляції» та «кейси»); рольові ігри; виконання практичних вправ і завдань; ігри, обговорення тощо (*Мартинова С. Досвід використання активних методів навчання в системі неформальної освіти.*).

Безумовно, методи, що безпосередньо є у широкому вжитку в неформальній освіті, можуть бути використані і у формальному навчанні. Таким чином, ми звертаємось до поняття «неформальні методи навчання у формальній освіті.» Беручи до уваги релевантність неформальних методів, їх інтерактивність та ефективність, ми заохочуємо кожного педагога хоча б трішки наблизитись до неформальних методів під час планування та організації навчальної діяльності.

Тетяна Когут (механіко-математичний факультет)

Наук. консультант – доц. Мицишин І. Я.

СУЧАСНИЙ УРОК – ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ТА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Сучасний урок, якісний урок, якісна освіта - всі ці питання постійно перебувають у полі уваги не тільки вчителів: вони хвилюють випускників, їх обговорюють батьки, роботодавці, висуває держава як одну з головних проблем забезпечення якісної освіти. Виходячи з нових реалій і потреб суспільства, ми розуміємо та відчуваємо на практиці: особливістю сучасності стає те, що людина для самореалізації в суспільстві має набути вміння самостійно, усвідомлено робити вибір, активно діяти та природно сприймати зміни, вміти структурувати свій життєвий простір і вчитися протягом життя. За словами Гордона Драйдена «Вживає не сильніший і не розумніший, а той, хто найкраще реагує на зміни, що відбуваються».

Усе найголовніше та найважливіше для школяра відбувається на уроці, оскільки за роки свого навчання він відвідає майже 10 тисяч занять і не менш як 98% робочого часу вчителя буде присвячено саме уроку: його плануванню, проведенню, модернізації, рефлексії над ним тощо.

Урок – це форма організації діяльності постійного складу викладачів та учнів, яку систематично використовують для вирішення завдань навчання, виховання й розвитку учнів,

у конкретний період часу.

Зараз, на жаль, значна частина педагогів не прагне змінювати стиль викладання, пояснюючи свій вибір у такий спосіб: «Бракує часу й сил самому осягати що-небудь нове, немає в цьому сенсу. Традиційний урок нехай і не завжди задовольняє сучасним вимогам, проте на такому уроці все знайоме, звичне, зрозуміле – традиційне». Тому стратегічно важливими є відповіді на запитання: «Чи слід щось змінювати?», «Що таке сучасний урок?», «Що надає сучасності року?», «Чим сьогоднішній урок відрізняється від учорашнього?»

Сучасний урок – урок демократичний. Його проводять не для учнів, а разом із ними.

Сучасний урок – це, перш за все, урок, на якому створено реальні умови для інтелектуального, соціального, морального становлення особистості учня, що дозволяє досягти високих результатів за визначеними метою й завданнями.

Три постулати закладено в основу нової технології уроку.

1. Урок є відкриттям істини, пошуку й осмислення її у спільній діяльності вчителя та учня.
2. Урок є частиною життя дитини.
3. Людина на уроці завжди залишається найвищою цінністю, виступаючи в ролі мети й ніколи не виступаючи як засіб.

Характеристика сучасного уроку:

- на сучасному уроці немає місця нудзі, страху та злості від безсилля;
- на сучасному уроці панує атмосфера інтересу, довіри та співробітництва;
- на сучасному уроці є місце кожній дитині, тому що сучасний урок є запорукою її успіху в майбутньому!

Освітні вимоги до уроку:

- цілеспрямованість;
- раціоналізація й диференціація інформаційного наповнення уроку: науковість і структурування змісту;
- обґрунтований вибір засобів, методів і прийомів, орієнтованих на навчання, що розвиває особистість;
- оптимальне сполучення репродуктивних і продуктивних методів навчання (проблемний, частково-пошуковий, дослідницький);
- діалогічність методів, орієнтація їх на самостійність і активність учнів у процесі навчання;
- розмаїтість форм організації навчальної діяльності учнів;

- варіативний підхід до формування структури уроку; реалізація на уроці в оптимальному співвідношенні всіх дидактичних принципів і правил.

Моделі навчання:

Пасивна — учень виступає в ролі об'єкта навчання (слухає, записує, дивиться);

активна — учень виступає суб'єктом навчання, (самостійна робота, творчі завдання);

інтерактивна - активна взаємодія всіх учнів і вчителя (проблемне навчання, моделювання життєвих ситуацій, рольова гра).

В сучасних умовах альтернативні школи перетворились на досить помітний та постійно існуючий чинник розвитку шкільного життя у країнах Заходу. Вони, як правило, мають подвійне призначення – як центри педагогічних пошуків і як популяризатори нових підходів до навчального процесу.

Зарубіжна школа і педагогіка прагнуть удосконалити існуючу класно-урочну систему навчання різними шляхами. Один із них – навчання учнів групою вчителів за певного розподілу обов'язків між ними. Провідний педагог пояснює новий матеріал кільком класам-паралелям, а закріплення здійснюють по класах інші вчителі-помічники. Така система поширена у школах США, Швеції та інших країн.

Проблема формування цілісної особистості в альтернативних закладах середньої освіти США вимагає чіткого розуміння власне терміна «альтернативна школа» та класифікації таких закладів з метою визначення найбільш придатного типу, що забезпечує розв'язання означеної проблеми.

Типи альтернативних шкіл досліджувалися як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Так, вітчизняні дослідники вирізняють такі альтернативні заклади освіти:

- вільні школи,
- неградуйовані школи,
- цілорічні школи,
- домашні школи,
- відкриті школи,
- школи без стін,
- навчальні центри,
- школи-магніти,
- навчальні парки,
- вуличні академії .

Нові форми організації навчання, які набувають популярності у світовій практиці: «неградуйовані школи» (без поділу на класи, але з проектною роботою за інтересами) і

«школи без стін». Останні не мають свого приміщення та постійних класів. Діти збираються з учителями в різних місцях, планують свою роботу, відвідують заводи, музеї, бібліотеки і працюють над проектами. Щоб отримати диплом про закінчення старшої школи, учень повинен надати своєрідну залікову книжку, де зазначено, скільки годин з якого предмета він прослухав. Профіль навчання визначається кожним учнем з урахуванням його інтересів. Залежно від вибору старшокласника школа створюватиме умови для диференціації.

Школа без стін виникла як спосіб скоротити без додаткових витрат наповнюваність класів. Для навчальних занять використовуються приміщення ділових контор і промислових підприємств. Ці заняття стали своєрідним доповненням до навчання у закладі середньої освіти.

Перша школа без стін з'явилась у 1968 році при коледжі Паквей у Філадельфії. Учні коледжу виконували навчальні завдання не тільки у школі, а і в офісах фірм, у наукових лабораторіях, музеях, театрах, універсамах, автозаправках тощо. Отже, все місто стало для них місцем навчання. Базові, основні предмети вивчались у коледжі на групових заняттях - по п'ятнадцять учнів з двома викладачами. Такі заняття проводились протягом двох годин чотири рази на тиждень. Щотижня за участю учнів, учителів, директора школи проводились підсумкові збори.

Подібне навчання сприяло підвищенню пізнавального інтересу учнів, вносило в життя школярів різноманіття, збагачувало його великою кількістю нових вражень. Разом з тим цей експеримент, як вважають його радикальні критики, не вніс кардинальних змін у традиційну систему навчання, а лише доповнення до неї.

Ще далі від традиційної є організація навчального процесу у неградуєваних школах – навчальних закладах, де відмінений обов'язковий характер перебування у кожному класі протягом навчального року. У неградуєваних школах заняття організують так, щоб учень, виконуючи самостійну роботу під керівництвом учителя-консультанта, міг досягати вищих результатів власним темпом. Практикують і так зване відкрите навчання, за якого у школі учень навчається обмежений час, отримуючи від учителя загальні вказівки і завдання. Для їх виконання він повинен звертатися до спеціального навчального центру, де його забезпечать необхідною інформацією і матеріалами для самостійної роботи з опорою на технічні засоби навчання. Школяр може випереджати своїх однолітків або відставати від них у процесі навчання. У найбільш відомому центрі такого експерименту (м. Епплтон, США) початкове навчання поділили на 2-х та 3-х річний цикли. Градація на класи в межах циклів була відмінена і визначена навчальна програма, яку необхідно засвоїти у кожному з них. Цікаво, що кількість невстигаючих у школах, що працюють за такою методикою у Епплтоні, не

перевищує 1%, що значно менше, ніж у звичайній школі.

Одноманітність у роботі стомлює не лише учня, але й учителя. Ми маємо будувати навчально-виховний процес згідно вимог сучасності, а на озброєння потрібно взяти арсенал сучасних форм і методів, що допоможе сформувати конкурентоспроможну до вимог сьогодення компетентну особистість. Отже, сучасний урок – це перш за все урок, на якому створено реальні умови для інтелектуального, соціального, морального становлення особистості учня, що дозволяє досягти високих результатів у навчанні.

Анна Крамаренко (факультет культури і мистецтв)

Наук. консультант – доц. П'ятакова Г.П.

МІЖНАРОДНА ПРОГРАМА AIESEC ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПЕДАГОГІЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Участь у міжнародній освітній програмі «Ми молоді» («We are young») від міжнародної платформи AIESEC надала мені можливість долучитися до педагогічної діяльності. Цей проект проходив в Китаї за підтримки та участі у ньому студентів з BFSU або Пекінського університету іноземних мов. До програми були залучені студенти з таких країн як Німеччина, Португалія, Росія, Україна, Туреччина, Марокко, Єгипет, Бахрейн, Камбоджа, Гонг-Конг, Малайзія та Індонезія. Цього року на проєкті Україну представляли дві студентки. Новий освітній проєкт 18 студентів почати творити 20 липня 2015 р., коли зібралися разом у Пекіні. До кожного новоприбулого був прикріплений один китайський студент, щоб допомогти засвоїти китайські традиції, етнос, культуру загалом та підготуватися до майбутніх педагогічних курсів. Інші студенти з Пекінського університету були організаторами та сліdkували за виконанням проєктних планів.

Програма проєкту складалася з трьох частин. Перші десять днів, з 20 по 30 липня, ми перебували у Пекіні, столиці КНР. Увесь цей час ми приділяли дослідженню нової для нас китайської культури, відвідуванню пам'яток, ознайомленню з китайською традиційною їжею. За ці десять днів ми встигли відвідати Небесний храм, Літній палац, Велику стіну, Пекінський зоопарк, Олімпійський парк, Заборонене місто, Оперний театр. Звісно, ми гуляли по місту, знайомилися з китайською культурою, побутом, архітектурою, вуличною культурою, національною кухнею. Програма передбачала й відвідини старого району Пекіну з вузькими вуличками, магазинами сувенірів, головну площу, яка охороняється, ввійти на неї можна

лише за паспортами. Ми відвідали Національний театр, Пекінський університет іноземних мов, а також побачили і вечірнє повсякденне життя столиці.

Не менш важливою для нас була і методична розробка майбутніх уроків англійської мови для китайських дітей. Ми відкривали для себе новий азійський світ та мали змогу на своїх заняттях передати дітям традиції європейської культури.

Програма передбачала проведення уроків граматики, читання, писання есе, мала на меті навчити дітей англійської мови. Разом з цим, через лексику, тексти, з якими працювали, ілюстрації дітей до них, створювалася атмосфера іншого, європейського світу. Так ми намагалися наблизити до наших учнів традиції європейських культур. Кожен учасник проекту повинен був обрати дисципліни, які допомогли би дітям засвоїти рідну для вчителя культуру. Я обрала заняття з писання есе та малювання. На заняттях з малювання ми ознайомлювалися з технікою Петриківського розпису, а на уроках з писання есе з історією України та українських міст (Києва, Львова, Одеси).

Підготовка до кожного заняття складалася з формулювання теми та мети, відбору матеріалу занять, структуруванні та виділенні важливих етапів, розробки розгорнутих конспектів, а також підготовки роздаткового матеріалу та презентацій. Підготовка була доволі ретельною та займала багато часу. Ми також повинні були представити результати методичної роботи організаторам проекту для перевірки.

Труднощі виявилися у відборі методичного матеріалу за віковими особливостями дітей. Оскільки у літньому таборі були представлені діти від 8-10 та 13-14 років, то на першій перевірці наших ще доволі “сирих” уроків організатори слідували, щоби для молодшої групи ми використовували менш складні англійські лексичні конструкції та розмовляли не дуже швидко, щоб діти мали змогу зрозуміти все, що ми говорили.

Наш літній табір знаходився у місті Суйчжоу у провінції Хубей, куди ми успішно прибули 30 липня на поїзді. З 1 серпня почалася моя перша в житті педагогічна практика, я провела свої перші уроки. Для малювання мені довелося власноруч готувати замальовки Петриківського розпису, а потім робити ксерокси для своїх учнів. Діти із задоволенням розмальовували їх, правда фарб у таборі не знайшлося, були лише фломастери, але творчість дітей не мала меж. Ці заняття мені добре запам’яталися завдяки атмосфері креативності, яку вдалося створити. Якщо малювати любляють діти від молодшого до старшого віку, то з написанням есе виникли певні мовні труднощі. Рівень знання англійської мови дітьми молодшої групи був занижений для написання творів, тому в молодшій групі доводилося проводити лише заняття з розвитку усного мовлення. Учні старшої групи були готові для письмових завдань такого виду, вони гарно викладали свої думки, розмірковували над

проблемами, тому я з радістю допомагала їм в цьому, приділяв багато часу цьому виду їхньої діяльності.

Відповідно, така педагогічна практика – вчителя англійської мови у проєкті AIESEC має певні особливості. Для більшого розуміння дітьми англійського матеріалу всі мої слова перекладалися на китайську мову студенткою, яка була до мене прикріплена. Теж саме відбувалося на заняттях студентів з інших країн. На цих заняттях ми повинні були представити значну кількість наочних матеріалів. Для більш легкого сприйняття дітьми інформації про українську культуру я привезла з собою національну символіку, зразки етносу, які демонструвала на уроках. До прикладу, я мала великий український прапор, який вішала на вікно, вишиті рушники з XIX століття, вишиванку, скриньку та миску, вкриті справжнім Петриківським розписом, українські гроші, листівки із зображеннями національного строю різних регіонів України. Усі ці пам'ятки мистецтва українського народу діти могли відчутти на дотик, щоби в усіх сенсах доторкнутися до української культури.

На дітей неабияке враження справили українські гроші, бо на всіх номіналах китайських юаней зображений Мао Цзедун та всі вони однакові за кольором. Я спробувала використати наші купюри, щоби пояснити історичне минуле українського народу, адже на українських гривнях зображено історичні постаті різних епох. Ми намагалися створити дружню атмосферу на заняттях, навіть роздавали їм цукерки за правильні відповіді, за активність, щоби стимулювати їх до навчання. Таким чином пройшли наші 2 тижні освітньої практики. Можна сказати, що освітній процес у літньому таборі був двостороннім – навчалися як діти, так і ми. Ми активно ознайомилися з особливостями китайської культури, намагалися бути вчителями для дітей, які є представниками зовсім нового для нас суспільства. Це змушувало нас бути більш обережними, акуратними, стриманими. Основним принципом взаємодії на цьому проєкті був принцип толерантності, адже ефект непорозуміння один одного завжди був присутній, головне через мовні та культурні відмінності між нами. Тому ми мали проявляти якнайбільшу лояльність до представників іншої, невідомої культури, щоби не образити когось чи не дозволити собі зайвого.

З 15 серпня розпочався третій етап нашого проєкту, сутність якого – у самостійному дослідженні китайського простору. Ми розпрощалися з нашою групою щоби самостійно відкрити для себе Китай. Наш маршрут уміщував відвідини міста Сіань та теракотової армії, подорож та денні оглядини Хефею, столиці провінції Аньхою, в очікуванні поїзда до Хуаншаня. З міста Хуаншаня ми рушили до славнозвісних гір та скал Хуаншань, за прообразом яких створювали літаючі скали у фільмі «Аватар». Гори надали нам можливість побачити неймовірну красу та відчутти непереможну силу та владу природи над людьми.

Подорож втомлювала і водночас надавала щастя, створювала нові можливості, знайомила з новими друзями. Останні дні у Пекіні перед вильотом до України були сповнені ностальгії за нашою першою зустріччю зі столицею Китаю, бо від'їжджали вже інші студенти. Ми з жалем покидали Китай, бо розуміли, що будемо сумувати за друзями, яких залишаємо тут, що зріднилися з дітьми, які були нашими першими учнями. Участь у міжнародній освітній програмі «Ми молоді» від міжнародної платформи AIESEC змінила нас всіх внутрішньо: ми були носіями української культури, української ментальності, а під час проекту змогли долучитися до нової культури, прийняти її, зрозуміли значення Китаю для цілого світу.

Галина Красько (факультет культури і мистецтв)

Наук. консультант – доц. Яремчук Н.Я.

“ТАНЦЮВАЛЬНА ТЕРАПІЯ” ЯК РІЗНОВИД СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕРАПІЙ ІЗ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Одним із критеріїв цивілізованості суспільства та показником рівня соціального розвитку держави є ставлення до людей із особливими потребами, кількість яких в Україні сягає до 2,5 млн. Серед низки проблем з якою зустрічаються ці люди у площині правової захищеності та економічної підтримки ключовою залишається повноцінна їхня інтеграція у суспільне життя. Інвалідизація (вроджена чи набута) таких осіб не повинна забирати в них право на «повноцінне життя в соціумі» із можливостями саморозвитку та самореалізації. Проте, небезпека створення власного мікросоціуму, у який входять люди із такими ж проблемами, породжує відсутність соціального досвіду та формує низку особистісних деструкцій (комплекс неповноцінності, занижена самооцінка, втрата довіри до оточуючих, низька адаптивність; відсутність соціальних навичок, порушення системи ціннісних орієнтацій тощо). Відповідно, актуальним є пошук соціально-педагогічних технологій спрямованих на корекцію рис особистості (інколи, психічних захворювань) для встановлення гармонійної взаємодії із соціумом у людей із особливими потребами.

Серед сучасних досліджень шляхів корекційного та терапевтичного впливу на особистість особливої уваги заслуговує соціальна терапія (у низці наукових досліджень зустрічається як соціально-педагогічна терапія), складність якої зумовлює поєднання психології, психотерапії та соціальної педагогіки.

Соціальна терапія – форма втручання (інтервенції) в світ клієнта чи його оточення,

орієнтована на допомогу клієнту через вплив на психічні та соматичні функції його організму. Основною метою соціальної терапії є оптимізація відносин у системах “людина - людина”, “людина - група”, “людина - світ”.

У практичній діяльності психологів, психотерапевтів, соціальних педагогів присутні різноманітні терапії (ігрова терапія, відеотерапія, арттерапія, бібліотерапія, казкотерапія, логотерапія, лялькотерапія, музична терапія, психогімнастика, епістолярна терапія тощо) та помітної уваги заслуговує танцювальна терапія, яка з’явилася у 40-х роках ХХ ст. завдяки психологічній практиці Меріан Чейз (США). Проте активного застосування набула після Другої світової війни, коли велика кількість інвалідів та ветеранів війни потребувала фізичної та емоційної реабілітації. Танцювальна терапія стала застосовуватися як додатковий метод лікування стаціонарних пацієнтів. Багато хто з них не могли говорити, але могли танцювати.

Танцювальна (рухова) терапія - метод, що застосовується як терапевтичний та реабілітаційний вплив на людей із особливими потребами; при роботі з дітьми і підлітками з порушеннями спілкування та міжособистісної взаємодії; психологічної підготовки жінок до материнства тощо. Танцювальні рухи в поєднанні з фізичними контактами можуть стимулювати глибокі і сильні почуття. Основна ідея полягає в тому, що не існує різкої відмінності між діяльністю мозку чи психікою і станом тіла людини: *те, що людина відчуває, помітно по її рухах*. Тіло і розум розглядаються в ній як єдине ціле.

Мета танцювальної (рухової) терапії - розвиток усвідомлення власного тіла, створення позитивного образу тіла, розвиток навичок спілкування, дослідження почуттів і накопичення групового досвіду міжособистої взаємодії. Танцювальна терапія розвиває рухливість і укріплює сили як на фізичному, так і на психічному рівні.

Танець дозволяє людині без ризику висловити все, що може і не може бути виражено словами, надаючи форму глибоко прихованим фантазіям, розкриваючи людські можливості та внутрішньоособисті конфлікти. Так як танець використовує почуття, особисті переживання, енергію і ритм, він сприяє розвитку усвідомлення та розуміння власного "Я". Саме визнання цих елементів, споконвічно притаманних танцю, і призвело до їх використання в танцювально-рухової терапії.

Особливостями танцювальної терапії є:

- 1) імпровізація рухова та контактна – тут немає місця хореографії, а є спонтанний танок, який допомагає людині вивільнити негативні та отримати позитивні емоції;
- 2) рухи танцю як засоби комунікації – у танці важливо «побачити» один одного, наслідувати рухи партнера, досягати соціальної взаємодії шляхом невербальних стосунків;

3) відчуття положення тіла у просторі – у русі відчувається вага тіла, пластика якого дає відчуття самотності особистості, пробуджується своє істинне «Я»; ліквідується страх, психологічний бар'єр, формується впевненість, психологічна гнучкість.

В залежності від потреб особи танцювальна терапія передбачає індивідуальну та групову форму роботи. Проте застосування на практиці викликає низку труднощів, адже потребує системної взаємодії психотерапевта, соціального педагога і бажано хореографа. Саме дія останнього забезпечить допомогу у розумінні глибини сутності танцю, навчить організованих та виразних рухів, підкорених загальному ритмові. Хореограф має величезні можливості для розвитку думок і почуттів танцюристів, бо головне у танці це втілення задуму, який розкривається через пантоміму, відповідні пластичні рухи, створені образи.

Танцювальна терапія, як і будь-яка інша, у своєму функціонуванні повинна відповідати основним принципам лікувальної педагогіки, зокрема у роботі із дітьми:

- відповідальність за здоров'я дитини та заохочення її до діяльності;
- співчуття і турбота по відношенню до дитини;
- профілактика психічної, фізичної і соціальної кризи в стані дитини;
- індивідуальний підхід у роботі з дитиною;
- об'єднання зусиль лікарів, батьків і дитини у процесі реабілітації;
- дотримання головної заповіді “Не нашкодь!”;
- використання в роботі факторів навколишнього середовища, природи, спілкування дитини з дорослими та однолітками.

Головним завданням психотерапії є не встановлення шаблону як треба жити і діяти, а прагнення розкрити резерв можливостей особи, які допоможуть змінити та відновити її саму. Це, безумовно, відображено у танцювальній терапії, а найкращим показником є зворотній зв'язок від людей із особливими потребами, які танцюють навіть на інвалідному візку.

Олена Кріслата (історичний факультет)

Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ

ТОРСТЕЙНА ВЕБЛЕНА

Торстейн Веблен – американський економіст, соціолог і публіцист, доктор філософії. Він зробив великий внесок у теорію економіки, у соціологію, значну увагу зосереджував

проблемам освіти. Викладав у Корнельському, Чиказькому, Стенфордському університетах, а також в університеті штату Міссурі. Написав чимало праць, зокрема такі: «Теорія бездіяльного класу: економічне дослідження інституцій» (1899), «Інстинкт майстерності» (1914), «Дослідження природи світу і умов його підтримки» (1917), «Вища освіта в Америці» (1918), «Підприємці і проста людина» (1919) (*Гигина Ольга. Веблен Торстейн [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.e-reading.club/bookreader.php/90061/Gigina>.*).

Науково-педагогічний світогляд Торстейна Веблена формувався у непростих життєвих умовах. Чинники, які сприяли цьому, стали рушійною силою для вироблення його поглядів і переконань, які згодом були реалізовані у виступах, практичній діяльності, наукових працях.

Ставимо за мету простежити головні чинники, які вплинули на формування науково-педагогічного світогляду Торстейна Веблена.

Вивчення життєвого і творчого шляху Торстейна Веблена дало змогу виокремити низку чинників, які вплинули на формування його світогляду.

По-перше, час, у який він жив. Як вчений Веблен сформувався у час, який називали Золотим віком (або віком протесту), коли панували магнати-грабіжники, які збагачувались, експлуатуючи основну масу населення. По-друге, труднощі, з якими стикнувся Торстейн Веблен і його батьки. Ненависть до тих, хто обманює і спекулює, сформувалась у нього з дитинства. Коли його батьки (норвезькі іммігранти) приїхали в Америку, то стикнулися з великими труднощами – спекулянти земельними ділянками відмовили їм на їхню заяву про придбання землі. Коли через деякий час написали другу заяву, то отримали земельну ділянку, але змушені були половину цієї ділянки продати, щоб оплатити лихварські процентні ставки. Лише завдяки важкій праці й ощадливості згодом його батьки змогли придбати власне фермерське господарство.

У 1882 році Торстейн вступив в Університет Гопкінса, де вивчав філософію і політичну економію. Однак провчився лише неповний семестр, тому що не отримав стипендію. Для його навчання в університеті батько був змушений взяти позику в банку. Жив Торстейн дуже скромно, на одяг не було грошей, мав постійні борги.

У 1884 році він захистив кандидатську дисертацію «Етичні основи вчення про відплату» і здобув вчений ступінь доктора філософії. У 1899 році вийшла у світ його праця «Теорія бездіяльного класу», у 1904 році – «Теорія ділового підприємства». Разом з їх виходом зростає популярність Торстейна Веблена. Однак він завжди вирізнявся скромністю і працьовитістю. Студенти, яким він читав лекції, шепотілися у коридорі: «Он іде доктор Веблен, який знає двадцять шість мов» (*Торстейн Веблен. Теория праздного класса. Торстейн*

Веблен и его книга «Теория праздного класса». Вступительная статья С. Г. Сорокиной [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/5890/5891>).

Після лекцій зазвичай працював у факультетській бібліотеці. У кімнаті, де він проживав, усього лише і було що стіл з лампою, кілька простих стільців та коробки уздовж стін, що замінювали книжкові полиці. Курси, які він читав, охоплювали широке коло проблем із різних галузей. Найвідоміший курс його лекцій – «Економічні чинники в цивілізації». Він мав чудову пам'ять, ніколи не користувався ніякими записами, навіть коли оголошував рекомендовану літературу, цитував напам'ять латинські вислови, приголомшував студентів несподіваними фактами.

Важливою віхою в біографії Веблена є 1918 рік, коли він підготував і виголосив перед Національним інститутом суспільних наук доповідь «Про загальні принципи політики реконструкції». Сенс реконструкції, на його думку, полягав у тому, щоб перетворити Америку в країну благополуччя для простих людей.

По-третє, погляди класичних економістів. Вихідним моментом наукового підходу Веблена стала критика поглядів класичних економістів, зокрема Рікардо і Мілля. Він заперечував проти того, що закони, які вони створили, є вічними і загальними, стверджував, що економічну поведінку людей, як і будь-яку людську діяльність, потрібно аналізувати відповідно до соціального контексту, в якому вона відбувається.

Торстейн Веблен є автором теорії соціально зумовлених мотивацій, теорії соціальних детермінант знання, теорії соціальної зміни (або технократичної теорії).

Він вважав, що самоповага – це відображення тої поваги, яку виявляє до індивіда його оточення. Оцінюючи свої досягнення порівняно з досягненнями своїх ближніх, люди постійно прагнуть перевершити своїх ближніх, досягнути вищого фінансового становища, ніж в інших, і домогтися високої самооцінки. Рушійними силами, які спонукають людину до продуктивної економічної діяльності, на його думку, є батьківські почуття, інстинкт майстерності (потяг до добре виконаної та ефективної роботи), допитливість (*Ранній інституціоналізм [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books>*). Стверджував, що професії, пов'язані з фінансами, сприяють розвитку магічної віри в удачу, а промислові професії виховують раціональність. На позначення поганої адаптації ввів поняття «засвоєної нездатності», коли індивід, який був добре підготовлений до певного виду занять, виявився нездатним ефективно діяти в іншій ситуації.

По-четверте, погляди Спенсера і Дарвіна. Від них Веблен успадкував еволюційний підхід. Виокремив чотири стадії еволюції людства: первісну економіку доісторичних часів, хижацьку економіку епохи варварства, досучасну економіку ремісничого виробництва,

сучасну економіку з переважаючим машинним виробництвом.

По-п'яте, погляди Маркса. Вебленівське пояснення еволюційного розвитку ґрунтується на поданій Марксом інтерпретації історії розвитку людства. Веблен вважав, що капіталістичне суспільство ґрунтується на протистоянні інтересів промисловості і бізнесу, між тими, хто виробляє товари, і тими, хто робить гроші. У своїй праці «Вища освіта в Америці» з підзаголовком «Меморандум про те, як бізнесмени керують університетами» зазначає, що навчальні заклади у розвитку підкоряються цінностям і законам ринкового виживання, нормам підприємства, підлаштовуються під вимоги носіїв влади і відходять від справжніх цілей та цінностей вищої освіти (*Кубко В. Модель формування корпоративної культури сучасного вищого навчального закладу України // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv.*).

Отже, розглянувши життєвий і творчий шлях Торстейна Веблена, можемо стверджувати, що на формування його науково-педагогічного світогляду вплинули такі чинники: час, у який він жив; труднощі, з якими стикнувся він і його батьки; погляди класичних економістів; погляди Спенсера і Дарвіна; погляди Маркса. Скромність, працьовитість, енциклопедичність знань, ґрунтовне висвітлення проблем із різних галузей, прагнення перетворити Америку в країну благополуччя для простих людей вирізняли Торстейна Веблена серед інших педагогів і науковців кінця ХІХ–початку ХХ століття.

Святослав Кузьмин (філософський факультет)

Наук. консультант – доц.. Караманов О.В.

“ОСВІЧЕНИЙ ГРОМАДЯНИН – ОКРАСА НАЦІЇ”

Думаю, кожен з нас хоча б раз чув та замислювався над змістом цієї сентенції. Що вона означає, для чого потрібна освіченість, себто яка її роль у житті людини та якими шляхами її можна здобути? Розкриття цих питань і є тією метою, яку переслідує автор цієї доповіді та намагатиметься розкрити.

Обрана тематика користується значною актуальністю в наш час, оскільки рівень освіти високо цінується у світі загалом. Від нього залежить рівень інтелектуального розвитку громадян та їх здатності вносити корективи в розвиток суспільства. Під освіченістю розуміється – всебічна обізнаність людини в різних сферах життєдіяльності, яка напряду пов'язана насамперед із вихованням та навчанням, а також самовихованням і самоосвітою, як

вторинними етапами формування особистості.

Сам термін освіта, від якого й походить поняття освіченості, являє собою процес засвоєння знань, а також набуття вмінь і навичок для практичного їхнього застосування. Чим людина освіченіша, тим легше їй адаптуватися в соціумі, будучи корисною для себе, нащадків та суспільства загалом, залишивши по собі певний практичний продукт своєї освіченості. Звичайно, освіченість людини здобувається у процесі навчання, яке є цілеспрямованою взаємодією вчителя й учня, у результаті якого засвоюються знання та формуються уміння й навички. Як зазначає у праці «Мистецтво любити» видатний психолог-неофрейдист та соціолог ХХ ст. Еріх Фромм: «Все життя індивіда – це ніщо інше, як процес народження себе». Мається на увазі те, що людина протягом всього життя постійно вчиться, черпаючи з усього корисний досвід, у результаті чого навчається бути гідною звання людини. Хоча як зазначає Еріх Фромм: «трагічна участь більшості людей – померти, так і не народившись» (Фромм Е. *Искусство любить*. – СПб.: Азбука, 2002. – 216 с.). Тобто, на жаль, у світі є люди, які живуть для того, щоб не жити, беручи активну участь в розвитку своєї особистості, а просто існувати, що фактично вдало відображено у оповіданні видатного українського педагога Василя Сухомлинського: «Який слід, повинна залишити людина на землі» (Сухомлинський В.О. *Квітка сонця: Притчі, казки, оповідання* / В.О. Сухомлинський; пер. Д.С. Чередничека. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2015. – 240 с.). Саме на такі прикладах, автор вважає, можна досконало зрозуміти: для чого людині освіченість.

Вихователями людини, задля здобуття нею освіти, у процесі онтогенезу, виступають різні суб'єкти. Зокрема це батьки, освітні заклади, церква, друзі, соціум тощо. «Специфічною і разом з тим дуже важливою формою виховання є самовиховання особистості» (Губерський Л.В., Надольний І.Ф., Андрущенко В.П. та ін. *Філософія: Навч. посіб.* / Ред. І.Ф. Надольний. – К.: Вікар, 2008. – 534 с.), де суб'єктом і об'єктом виховання є сама людина, яка самостійно прагне виробити певні людські якості. Воно здійснюється паралельно з такими процесами удосконалення особистості, як: самоаналіз, самооцінка, самоосвіта, самоспостереження. Первинним суб'єктом виховання людини є її батьки, які супроводжують людину від моменту її народження, забезпечуючи формування в індивіда соціально необхідних рис, накладаючи їх на дитину, а також виявлення та розвиток її здібностей. Таке формування базових знань життя в суспільстві, нагадує порівняння об'єкту виховання з поняттям видатного філософа-матеріаліста Джона Локка, під назвою – «*tabula rasa*», трактуючи його тим, що: «Душа людини від природи є «чистою дошкою» на якій «чуттєвий досвід малює свої візерунки» (Губерський Л.В., Надольний І.Ф., Андрущенко В.П. та ін. *Філософія: Навч. посіб.* / Ред. І.Ф. Надольний. – К.: Вікар, 2008. – 534 с.).

Зі здібностями дещо важче, оскільки варто розуміти ту тонку грань між ними та знаннями, уміннями та навичками. Здібності – це індивідуально-типологічні властивості людини, які забезпечують успішне та швидше виконання певної діяльності. Вони допомагають швидше оволодівати певними знаннями, уміннями та навичками порівняно з іншими людьми. Здібності існують у формі задатків. Це індивідуальна спадкова характеристика, яка є присутньою в кожній людині і яка потребує вчасного виявлення та розвитку, оскільки людина не народжується одразу із розвиненими здібностями: «Природа не творить людини, як цілісної особистості, вона лише закладає основи і створює умови для її формування» (Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 576 с.). Звичайно, якщо ці здібності не будуть виявленими та не буде умов для їхнього розвитку, вони взагалі можуть не виявлятися. Тому, роль сім'ї є ключовою у виявленні людського потенціалу.

Існують два різні підходи в дослідженні здібностей. Перший з них стоїть на позиції, що здібності є спадковою ознакою. Серед його представників можна назвати Френсіса Гальтона. З цієї позиції, здібності є спадковими та обов'язково виявляться в процесі життєдіяльності. Щодо іншої позиції, представником якої є французький просвітитель Клод Гельвецій, вважається, що засобами виховання можна сформувати геніальність. Тобто те, що вплив соціуму відіграє ключову роль у формуванні здібностей. Однак у сучасній психології більшість дослідників схильні вважати, що: «здібності мають біосоціальний характер.» (Партико Т.Б. Психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Т.Б. Партико, С.Л. Грабовська, А.О. Вовк та ін. ; заг. ред. Т.Б. Партико. – К.: Ін Юре, 2014. – 664 с.), тобто вони є спадковими, однак на їх розвиток соціум має також великий вплив. Саме до такої позиції схиляється й автор доповіді. Адже по суті, приклади відомих талановитих людей: Карла Вітте, Норберта Вінера, Джона Мілля, трьох доньок Ласло Полгара, можна звести саме до такої позиції. Наявність здатків у перерахованих прикладах можна побачити на прикладі їхніх батьків, а вплив соціуму бачимо на розроблених їхніми батьками методів виховання.

Звичайно, рівень освіченості у певних галузях знання може бути різним. Тільки від людини залежить чи перетвориться певна інформація в навичку, а певний задаток у геніальність. Так, можна досягнути навіть геніальності, однак для цього потрібно постійно розвивати свої задатки. Все залежить від того, яку ми собі поставимо планку. А чи вистачить нам пам'яті? Так, для пам'яті існують свої межі, однак за підрахунками сучасного математика і кібернетика Джон фон Неймана: «Людський мозок може вмістити близько 1025 одиниць інформації... хоча за своє життя людина ніколи не використовує ці ресурси» (Партико Т.Б. Психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Т.Б. Партико, С.Л. Грабовська, А.О. Вовк та

ін. ; заг. ред. Т.Б. Партико. – К.: Ін Юре, 2014. – 664 с.).

Як бачимо освіченість допомагає людині протягом життя. Не можна бути генієм абсолютно у всьому, однак сформувавши певні загальні знання такі можна. А щодо здібностей, можна розвинути їх до високих вершин. Потрібно лиш поставити собі мету та постійно йти до неї і все вдасться. Освіта потрібна кожному, адже від кожної освіченої людини залежить розвиток держави. Як підкреслив Жан-Жак Руссо: «... у людей буде все, якщо вони виховують гідних громадян, а без цього усі, навіть правителі, будуть лише жалюгідними рабами» (*Губерський Л.В., Надольний І.Ф., Андрущенко В.П. та ін. Філософія: Навч. посіб. / Ред. І.Ф. Надольний. – К.: Вікар, 2008. – 534 с.).*

Мар'яна Кушнірчук, Олена Мацієвська

(Педагогічний коледж ЛНУ імені Івана Франка)

Наук. консультант – Михайлишин Р.Р.

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Проектна діяльність – нині одна з найперспективніших складових освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції, які на Раді Європи були визначені як основні в ХХІ столітті: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні. Самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення відбувається саме через метод проекту.

У сучасній школі можна виділити чотири основні напрями ефективного використання проектною технології (*Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навч. посібник / Н.Є. Мойсеюк. – [5-е вид., допов. і перероб.] – К., 2007. – С.293-299*):

- 1) проект як метод навчання на уроці;
- 2) проектні технології дистанційного навчання;
- 3) для формування дослідницьких навичок школярів у позаурочній роботі;
- 4) як метод організації дослідницької діяльності вчителів.

Метод проектів знаходить все більше поширення у системі освіти різних країн світу. Причини цього явища, як вважають дослідники, криються не тільки у сфері педагогіки, але й у сфері соціальної, а саме:

- необхідність не стільки передавати учням суму тих чи інших знань, скільки навчити їх здобувати знання самостійно, використовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних задач;

- актуальність розвитку в учнів комунікативних навичок, умінь працювати в різноманітних групах, виконувати соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника), долати конфліктні ситуації;

- необхідність широких людських контактів, знайомства з різними культурами;

- значущість для діяльності людини умінь користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію, аналізувати її з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки.

Проект – це індивідуальна, частіше групова або колективна діяльність школярів, яка спрямована на створення певного унікального кінцевого продукту (*Волковська Т. Проектування як метод особистісно орієнтованого навчання / Т.Волковська // Початкова школа. – 2006. – № 40. – С.9-10*). Проект розглядають як "п'ять П": проблема, планування, пошук інформації, продукт, презентація.

Шосте "П" проекту – його портфоліо, тобто папка, у яку зібрані всі робочі матеріали (чернетки, плани, звіти тощо).

Проект – це систематична форма організації діяльності у взаємозв'язку її теоретичних і практичних аспектів.

Робота над проектом – практика особистісно-орієнтованого навчання в процесі конкретної роботи учня, на основі його вільного вибору, з урахуванням його можливостей.

Для педагога – бажання знайти розумний баланс між академічними та прагматичними знаннями, уміннями та навичками.

«Усе, що я пізнаю, я знаю, як використовувати» – девіз кожного учня.

Метод передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих у своїй сутності методів, прийомів, способів.

Існує така *класифікація* проектів: дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практично орієнтовані.

Дослідницькі проекти – повністю підпорядковані логіці дослідження та мають структуру, наближену до наукового дослідження.

Застосовують всі методи сучасної науки.

Творчі проекти – у яких передбачаються довільний підхід до оформлення результатів.

Наприклад: створення, установок, моделей, театральні постановки з предмету.

Ігрові проекти – учасники виконують певні ролі, що обумовлені характером та змістом проекту. Ступінь творчості учасників надзвичайно високий, але домінуючим видом творчості є все ж таки гра.

Наприклад: імітуються соціальні та ділові стосунки як літературних героїв, так і реальних людей, вигадуються учасниками різні життєві ситуації.

Інформаційні проекти – передбачають збір інформації про об'єкт дослідження з метою аналізу, узагальнення та презентації на широкий загал.

Практично орієнтовані – вирізняються чітко вираженим результатом діяльності учнів.

Проекти поділяють:

За кількістю учнів: індивідуальні; парні; групові.

За часом проведення можна виділити: короткотривалі (1-3 уроки); середньої тривалості (від 1 тижня до 1 місяця); довготривалі (декілька місяців, рік).

За характером контактів розрізняють: внутрішні або регіональні; міжнародні.

За предметно-змістовою ознакою: монопроекти (у межах одного предмета); міжпредметні.

До однієї з продуктивних та оптимальних технологій створення освітнього середовища в початковій школі належить організація проектної діяльності.

Використання проектної технології у початковій школі має свою специфіку: слід враховувати вікові та психологічні особливості учнів. Усі етапи проектної діяльності повинні ретельно контролюватися вчителями, оскільки і теоретичних, і практичних знань та вмінь у молодших школярів ще мало.

Залучення молодших школярів до проектної роботи сприяє формуванню в них таких компетентностей: уміння працювати в колективі; уміння розділяти відповідальність; аналізувати результати діяльності; відчувати себе членом команди; навички аналітичного погляду на інформацію; здатність до адекватної самооцінки.

Робота у проекті розпочинається з чіткого формулювання мети проекту, завдань та планування дій. Найбільш важливою частиною плану є покрокова розробка проекту, в якій вказаний перелік конкретних дій з вказівкою виходів, термінів, відповідальних.

Обирається форма проектної діяльності: індивідуальна, групова, колективна.

Організовуючи проектну діяльність у початковій школі, вчитель має враховувати вікові і психолого-педагогічні особливості дітей молодшого шкільного віку. Забезпечити мотивацію включення молодших школярів у самостійну роботу над проектом можна за умови, коли проблема проекту відповідає пізнавальним інтересам учнів, перебуває в зоні їхнього найближчого розвитку.

Робота у проекті передбачає пошук інформації, яка потім буде оброблятися, систематизуватися, узагальнюватися, адаптуватися для подальшого використання.

Результатом роботи над проектом є певний кінцевий продукт. Наприклад: газета, книга, листівка, виставка малюнків, колективне панно, твір, комп'ютерна презентація, стаття у газету, реклама, віртуальний музей, фотоальбом, збірка власних творів, вистава, свято, концерт, рольова гра, екскурсія, тематична міні-збірка, сценка, дослідницька робота).

Проектні роботи оцінюють за такими критеріями: важливість теми проекту, актуальність та значущість теми; глибина дослідження проекту і повнота розкриття теми; оригінальність запропонованих рішень; самостійність роботи над проектом; якість виконання продукту і як розкритий зміст проекту в презентації; використання засобів наочності, технічних засобів; відповіді на питання.

Проектний підхід можна застосувати у початкових класах для вивчення будь-якої дисципліни. Він дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей, навчальний матеріал адаптувати до реальних життєвих ситуацій, а головне – робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань простим і доступним.

Метод проектів є інноваційною педагогічною технологією. Він дає змогу найповніше враховувати індивідуальні особливості кожного учня; реалізовувати особистісно орієнтований підхід у навчанні; створити позитивну атмосферу навчання; навчити дітей застосовувати свої знання на практиці для розв'язання житєвих і особистісних проблем.

Роксолана Лещук (філологічний факультет)

Наук. консультант – доц. Заячківська Н. М.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТА ЯК УЧАСНИКА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Студент як повноправний член суспільства має свої права та обов'язки, визначені Конституцією України та Законом України «Про вищу освіту». Відносини у процесі навчання можуть регулюватися наказами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти України, а також внутрішніми нормативно-правовими актами навчального закладу.

Забезпечення якісної освіти та виховання – це пріоритетне завдання навчальних закладів. Сьогодні, як ніколи раніше, студенти свідомо ставляться до процесу навчання, який впливає на розвиток нації загалом. Для того, щоб почуватися гідно, кожний студент має знати

свої права та обов'язки.

Конституція України передбачає, «що кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей».

В юридичній літературі обов'язок виступає як парна категорія з правом, тому що обов'язок служить засобом забезпечення прав. У Загальній декларації прав людини читаємо (п. 2 ст. 29): «При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна піддаватися лише таким обмеженням, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги до прав і свобод інших і задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві».

Так, у ст. 23 Конституції України встановлено, що «кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості». З цієї конституційної норми випливає, що реалізація людиною своїх прав і свобод не повинна порушувати права і свободи інших осіб.

Перше, що необхідно знати студентів, який прагне зрозуміти повноту своїх прав, це Закон «Про вищу освіту». Новий закон вступив у дію у вересні 2014 року, і з його реалізацією пов'язують якісні зміни у системі вищої освіти. Важливо також познайомитись зі статутом свого вищого навчального закладу, який містить конкретні вказівки щодо дій адміністрації університету у різноманітних випадках, в тому числі і в обставинах порушення студентських прав.

Законом України «Про вищу освіту», особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, зобов'язані:

1) додержуватися законів, статуту та правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу;

2) виконувати графік навчального процесу та вимоги навчального плану.

На противагу двом обов'язкам, законодавством передбачено ширший перелік прав:

1) вибір форми навчання;

2) безпечні і нешкідливі умови навчання, праці та побуту;

3) трудову діяльність у позанавчальний час;

4) додаткову оплачувану відпустку у зв'язку з навчанням за основним місцем роботи, скорочений робочий час та інші пільги, передбачені законодавством для осіб, які поєднують роботу з навчанням;

5) користування навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою базою вищого навчального закладу;

б) участь у науково-дослідних, дослідно-конструкторських роботах, конференціях, симпозіумах, виставках, конкурсах, представлення своїх робіт для публікацій;

7) участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення навчально-виховного процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, побуту, оздоровлення;

8) надання пропозицій щодо умов і розмірів плати за навчання;

9) участь у об'єднаннях громадян;

10) обрання навчальних дисциплін за спеціальністю в межах, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки та робочим навчальним планом;

11) участь у формуванні індивідуального навчального плану;

12) моральне та (або) матеріальне заохочення за успіхи у навчанні та активну участь у науково-дослідній роботі;

13) захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного та психічного насильства;

14) безкоштовне користування у вищих навчальних закладах бібліотеками, інформаційними фондами, послугами навчальних, наукових, медичних та інших підрозділів вищого навчального закладу;

15) канікулярну відпустку тривалістю не менше ніж вісім календарних тижнів.

Крім цього, особи, які навчаються у вишах, зобов'язані дотримуватись Статуту та Правил внутрішнього розпорядку Університету.

Реформування вищої освіти, як також інших сфер суспільного життя, викликало в суспільстві багато суперечок. Всі, кому не байдуже, якою повинна бути система вищої освіти в Україні, долучилися до обговорення законопроекту «Про вищу освіту».

З огляду на це, визначимо низку найголовніших, на наш погляд, проблем.

- Потрібно визнати, що права та обов'язки позначені як вимоги досить загального характеру, тобто при їх трактуванні можуть виникнути досить суттєві розбіжності. Тому законодавство повинно більш детально регламентувати статус студента в цій частині закону.

- Варто уточнити зміст відповідальності, яку несуть особи, винні у порушенні законодавства про вищу освіту.

- Передбачений обов'язок щодо самостійного виконання наукових та інших письмових робіт й уникнення будь-яких форм плагіату. Встановлення подібного факту є підставою для відрахування. Таке покарання є досить суворим і вимагає внесення змін до його форми.

Виявлено, що останнім часом посилюється зацікавленість щодо законодавчого регулювання прав та обов'язків студентів під час навчання.

Можна зробити висновок, що права студентів нерозривно пов'язані з таким поняттям, як правова культура людини загалом, її освіченість та моральність. Студентство – рушійна сила суспільства, яка безумовно повинна вчитися вже на цьому етапі життєвого шляху відстоювати свої права. Отже, державна політика в галузі освіти повинна забезпечувати виховання такої особистості, яка уміє реалізовувати і захищати свої права, сумлінно виконувати покладені на неї обов'язки.

Надія Лисевич (факультет культури і мистецтв)

Наук. консультант – доц. Яремчук Н. Я.

МУЗИКОТЕРАПІЯ У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ІСТОРИЧНІ, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Соціокультурна ситуація сьогодення висуває нові вимоги до змісту та якості освіти. Трансформація освітнього простору в тенденціях особистісно зорієнтованої парадигми, у відповідності до засад гуманізму, спрямовує перебудову навчально-виховного процесу на створення умов для всебічного та гармонійного розвитку й формування особистості учня. Відповідно, такий процес становлення цілісної особистості вимагає пошуку інноваційних психолого-педагогічних технологій зосереджених на механізмах життєздійснення, серед яких вагомий вплив відводиться засадам здоров'язбереження (фізіологічного та психологічного). Тому особливої уваги серед сучасних досліджень шляхів профілактичного і корекційного впливу на особистість заслуговує музикотерапія.

Музика для людини завжди була засобом насолоди та самовираження, проте її лікувальні можливості й застосування в освітній практиці, вважається явищем новим та малодослідженим. Теоретико-практичне дослідження музикотерапії межує в розрізі медицини, психотерапії, музикознавства, психології та педагогіки. Аналіз наукової літератури із особливостей музикотерапевтичного підходу засвідчує системний опис явища лікування та профілактики аутизму, заїкання, депресії, рухових і мовних розладів, психосоматичних захворювань, корекції в учнів емоційно-поведінкових розладів (тривожності, агресивності, страху; гіперактивності, сором'язливості), проте фундаментальні дослідження про вплив музики на навчально-пізнавальну та інтелектуальну діяльність учнів, розвиток пізнавальної

активності, творчої самореалізації, соціальної адаптації, подолання психологічного дискомфорту, втоми та створення позитивного емоційного фону у навчальній діяльності, значення у виховній діяльності практично відсутні.

Аналіз низки підходів до визначення поняття «музикотерапія» (з лат. «зцілення музикою») дозволяє трактувати як «метод, що використовує музику як засіб корекції», «вид психолого-педагогічного та естетотерапевтичного впливу на особистість», «процес міжособистісного спілкування, у якому кваліфікований музикотерапевт застосовує музику та всі сторони її впливу – фізичну, емоційну, інтелектуальну, соціальну, естетичну, духовну – з метою покращення та збереження здоров'я клієнта», «форма корекції емоційних станів, яким користуються для зняття психічного напруження, заспокоєння, зосередження», а також «засіб профілактики, реабілітації та лікування». Загалом, музикотерапія – «засіб підвищення соціальної активності, можливостей самовираження, комунікативних здібностей та соціалізації особистості; засіб корекції рухових, психогенних та соціальних відхилень».

Історія розвитку «музикотерапії» має тривалу передісторію, та, відносно, коротку історію. Особливий вплив музики на організм людини зазначалось у єгипетських письмових згадках датованих 1500 рр. до н.е. Значення цілющого музичного впливу передають письмові джерела Стародавньої Греції, Китаю, Індії. Проте сам термін почали використовувати у науково-практичних цілях у XX столітті із застосуванням музики у процесі реабілітації солдатів, що постраждали під час Першої та Другої світових воєн. Своє поширення музикотерапія отримала на території Західної Європи та США через спеціально створені центри музичної терапії. Сьогодні, музикотерапія у цих країнах визнана як професійною спеціалізацією, так офіційним інструментом дії в межах державної страхової медицини. Популярність застосування та актуальність наукового дослідження відображається нині і в українських реаліях (експериментальне впровадження в діяльність реабілітаційних та освітніх закладів, створення ГО «Всеукраїнської асоціації музикотерапевтів України» (04.04.2014 р.), введення до навчальних планів ВНЗ варіативно-елективних курсів по підготовці фахівців до використання музикотерапевтичного впливу у професійній діяльності психотерапевтів, психологів, педагогів).

Практична дія музикотерапії має свої закономірності у застосуванні відповідно до мети та форми вираження. Загалом, виокремлюють основні напрямки лікувальної дії музикотерапії: емоційне активування у ході вербальної психотерапії; розвиток навичок міжособистісного спілкування (комунікативних функцій і здібностей); регулюючий вплив на психовегетативні процеси особистості; підвищення естетичних потреб особистості. На основі цих підходів створюються відповідні музичні практики активні та пасивні, що змістовно передбачають

вільну імпровізацію, гру на музичних інструментах, музично-рухові ігри та вправи, спів (індивідуальний як вокалотерапія; груповий із хором), композиціонування, слухання, обговорення музики (вияв власних переживань, фантазій, асоціацій), рух під музику (рухове розслаблення і злиття із ритмом музики; музичне малювання, пантоміма; рухова драматизація під музику; музична розповідь) тощо. Авторське бачення форм музикотерапії пропонує О. Федій: спільне прослуховування музичних творів, спрямоване на підтримку вербальних комунікативних контактів (комунікативна форма); досягнення катарсису (реактивна форма); зниження нервово-психічної напруги (регулятивна форма); терапевтично спрямована музична діяльність, пов'язана з відтворенням казок, оповідань, з фантазуванням уявних образів у дискурсі, з мовленнєво-мовною імпровізацією.

У безпосередній практиці застосування будь-якої форми музикотерапії першочергове значення належить характеру музичного твору. Зазвичай, педагоги перевагу надають народній, камерній та симфонічній музиці, проте репертуар повинен мати суб'єктивне забарвлення, враховуючи індивідуальний досвід переживань та етнонаціональні особливості. У літературі рекомендовано відповідний музичний матеріал: для зменшення відчуття тривоги і невпевненості рекомендують послухати «Мазурку» Шопена, «Вальси» Штрауса, «Мелодії» Рубінштейна; для зменшення дратівливості, розчарування - «Кантата № 2» Баха, «Місячна соната» Бетховена; для загального заспокоєння - «Симфонія № 6» Бетховена, частина 2, «Колискова» Брамса, «Аве Марія» Шуберта; для зняття симптомів гіпертонії і напруженості - «Концерт ре-мі-нор» для скрипки Баха; для зменшення головного болю, пов'язаного з емоційною напругою - «Дон Жуан» Моцарт, «Сюїта Маскарад» Хачатуряна; для підняття загального життєвого тону, настрою - «Шоста симфонія» Чайковського, «Увертюра Едмонд» Бетховена.

Методичні напрацювання для проведення музикотерапевтичних практик мають загальні тенденції, які В. Зав'ялова та В. Петрушина у своїх авторських методиках запропонували як правила застосування музикотерапії:

1) з метою ефективного впливу, перш за все, необхідно настроїти і підготувати клас для зустрічі з музикою: учням треба зручно сісти, розслабитись і зосередитись на уважному сприйманні музики, не відволікаючись при цьому на будь-які другорядні справи;

2) створити установку на “музичні переживання” і готовність учнів “на переключення із зовнішнього сприйняття на внутрішнє” під впливом музичного твору;

3) на одному занятті використовувати не більше трьох музичних творів або закінчених музичних тем, що застосовуються відповідно до “емоційного портрету класу”: перший музичний твір має сформувати певну атмосферу заняття (з метою налагодження контакту з

учнями); другий – динамічний за змістом, має стимулювати емоційний стан і спрямовувати на комунікацію між учнями; третій – заспокоюючий або енергійний, має знімати напругу спілкування, створювати атмосферу спокою або надавати заряд бадьорості, мажорності, оптимізму;

4) підібрати “правильну” музику для релаксації як метод самопомоги. Це можуть бути звуки природи чи спеціальна музика (Ф.Шуберт. “Аве Марія”, Ф.Ліст. Ноктюрн №3 “Мрії кохання”, К.Сен-Санс. “Лебідь”);

5) грою однакової мелодії на різних інструментах група або клас поступово включаються у спільний єдиний ритм, що важливо для створення взаємоповаги і взаємодовіри;

6) такий вид музикотерапії, як інструментальна, вокальна, рухова імпровізація, дозволить виражати спонтанні почуття. Головним тут є природність і зіткнення з власним "Я" через музичне вираження звуків. При співі як частини музикотерапії важливо чути себе, відчувати власну наповненість через “уявлення себе частинкою моря, що у спокійному стані, яке заповнює вас зсередини”(В.Зав’ялов). У співі задіяні не тільки голосові зв’язки, але й вся внутрішня сутність. Починати можна з мовчання, зосередження на своєму внутрішньому голосі, потім тихесенько співати про себе і тільки згодом дати звуку пролитися... Важливо не оцінювати рівень виконання, не слухати себе вухами, а слухати внутрішнім слухом;

7) прослуховування музики, заздалегідь підібраної і придатної для конкретних випадків, як метод естетично-емоційного споглядання, з наступним її обговоренням у групі, має додатковий соціально-психологічний ефект, сприяє музичному тренінгу чутливості для вироблення здатності бачити прояви і відзвуки життя в музиці.

Перспектива подальших досліджень музикотерапії має необмежений резерв у прикладній педагогіці, а його ефективність уже доведена експериментальними освітніми практиками.

Назар Максимич (філософський факультет)

Наук. консультант – доц. Біляковська О.О.

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТУ: ХАРАКТЕРНІ РИСИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Протягом останніх десятиліть університет змінив своє інституційне обрамлення і дещо самоскоректував свій ідейний образ. Освітня сфера неабияк відчула на собі прищестя

глобалізаційних змін. Ці деформації, що настигли університет виражені у різних темпах та ступенях інтенсивності, однак вони носять повсюдний характер і розгорнуті у планетарних масштабах. Не вщухають суперечки щодо характеру цих стрімких перетворень, позаяк не має одностайності у виділенні цих явищ як позитивних чи негативних. На жаль, ми не можемо представити увесь спектр новоявлених видозмін університету, тому вибірково зосередимося на аналізі одного з найважливіших аспектів – комерціалізації вищої освіти. Це явище не менш контроверсійне, однак у полеміці дужче стверджується критичний погляд на оцінку комерціалізації університету (*Ідея Університету: Антологія / Упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.*).

Варто почати із передумов, які вимостили дорогу до сходження ери «академічного капіталізму». Як неодноразово зазначав Марек Квієк, глобалізаційні процеси впливають на університет опосередковано через державу, тому «переосмислення університету невіддільне від переосмислення держави». Ще у 80-х рр. «державна загального добробуту» почала відмирати як форма організації державної політики, із такими прикметними їй рисами як: високі соціальні стандарти, повна зайнятість, прогресивне оподаткування та ін. Не менш важливо, що ця форма державної політики гармонійно уміщувалася в оболонці «національної держави». Згодом, як ми знаємо, під натиском глобалізаційних змін, особливо у економічному та геополітичному вимірах, «соціальна держава», як «національна держава» стали відламками попередньої епохи. Ідеологія неолібералізму, або ж словами Джозефа Стігліца «ринкового фундаменталізму» ратувала за урізання функціонального поля держави. Обсяг повноважень держави у сфері вищої освіти почав різко меншати, і це також призвело до зміни ролі держави як «регулятора», а не гаранта суспільного розвитку та постачальника соціальних послуг. Навіть серед урядових пріоритетів вища освіта поступається початковій та середній освіті. Тож можна констатувати, що ми зіткнулися з таким становищем справ, де мимовільне зникнення держави в житті університету щоразу більше почав заповнювати ринок. І саме ці процеси ознаменували пересадження вищої освіти на конвеєр капіталізму.

Спробуємо у загальних характеристиках визначити процес комерціалізації вищої освіти, а згодом проаналізуємо окремі аспекти цього процесу. У досить лаконічній формі цей процес можна означити словами Марека Квієка: «Ринкові сили приносять із собою економічну раціональність і корпоративну культуру, котрі приходять у супроводі цілої низки практик, позичених зі світу бізнесу» (*М. Квієк. Університет і держава. Вивчення глобальних трансформацій / Пер. з англ. Тарас Цимбал. – Київ: Таксон, 2009*). Інший дослідник Д. Брюс Джонстон розуміє процес комерціалізації у широкому визначенні як: маркетизацію, корпоратизацію, менеджеризм і, на загал, це тенденції переймання вишами «рис і норм

діяльності приватних підприємців». На цьому перелік властивих рис сучасного університету, які споріднюють їх з капіталістичними структурами: орієнтування на конкурентну боротьбу та збільшення прибутку, інтернаціоналізація, іміджмейкінг, аутсорсинг своїх послуг і певні типи управлінських практик.

Зважаючи на усю багатогранність явища комерціалізації університету, ми вважаємо за доречне, вибірково виокремити певні сторони цього процесу.

1) Масовизація вищої освіти.

Попри бутування таких тенденцій як зростання плати за навчання, кількість отримувачів вищої освіти у відсотковому виразі набагато більше половини від дорослого населення. Наявність вищої освіти є невід'ємним атрибутом професійного та соціального статусу майже кожної людини. Це позначилося на рівні загальної освіченості мас, який за заявленими статистичними даними досить високий. Однак, на противагу цим даним існують твердження, які розвінчують цю безумовну позитивність широкодоступності вищої освіти. Зокрема, побічним ефектом масифікації вищої освіти вважають зниження якості освітніх послуг, та знецінення значимості вищої освіти як такої.

Німецький мислитель Ганс-Георг Гадамер висновував, що масовизація призводить до відчуження між викладачами та студентами, тому що порушує необхідну пропорцію їхнього співвідношення. Позаяк, викладачі мають більш тісніше контактувати зі своїми студентами, щоби таким чином розширити межі навчального процесу. Але нині, через те, що кількість студентів щоразу більше зростає, важко віднайти можливість для більш індивідуалізованої комунікації між викладачами та студентами.

2) Колізії академічної свободи.

Раніше свобода підбору навчальних предметів була досить звуженою. Окрім профільних, завжди були предмети загальнообов'язкового характеру. Із настанням нових укладів, спричинених комерціалізацією, ця свобода постановки навчального процесу гранично розширилася, і разом з тим, різко зменшилася частка присутності тих предметів, як мають опосередкований стосунок до вибраного фаху. Також, збільшилася популярність тих предметів, які мають виразні прикладно-прагматичні орієнтації. Мірилом потрібності вивчення предмету стала його практична значущість та хороша оплатність. Теж саме стосується досліджень, де замовником переважно є якась комерційна структура, яка вимагає слідування нормам «раціональної доцільності» та практичної користі результатних даних.

Це призвело до спрощення освітнього процесу, у якому залишається місце лише вузькопрофільним предметам. Окрім цього, це позначається на рівні загального розвитку та широті кругозору студентів, у яких мимоволі за таких стандартів навчального процесу

з'являються симптоми «тунельного мислення». Наслідком цього є також занепад цілих дисциплін, які у не мають прив'язки до практичних розробок, займаються лише теоретизуванням і на їхні потенційно здобуті знання не має попиту серед зовнішніх структур, і це головним чином обумовлює низьку популярність і серед студентів. Такий принцип ранжування дисциплін за їхньою споживацькою привабливістю створює тенденцію «гуманітаризації освіти».

3) Формування нової університетської культури.

Університет втрачає початковий зміст своєї ідеї, певний метафізичний сенс свого існування як кувальні смислів та формаційного вмістилища високої інтелектуальної культури. Це дух істинного академізму якого не помістиш у зшиток правових кодифікацій, його появу не викличеш штучно.

За твердженнями Д. Бронстона вихолощення сутності університету проявляється у тому, що знання визначаються як товар, студент як споживач, а університет стає корпоративною структурою. Тобто, освіта не трактується як колективне благо, яка має соціальну цінність, а лише як певний продукт і приватний набуток. А сам університет уже не відіграє роль «оберігача знань», а лише постачальника знань. Це нівелювання академічних традицій, культурної спадщини а, щонайголовніше, засадничої місії університету.

Однак, не варто судити так однобоко. Насправді, комерціалізація надає безпрецедентні можливості університету для фінансової самопідтримки та здобуття ширшої автономії. Хоча як стверджують деякі експерти, університет перебуває під зовнішнім тиском масмедіа, ринкових структур та різноманітних утворень. І університетська культура шліфується у цих взаємодіях із зовнішніми організаціями, і великою мірою, віддзеркалює ті явища та тенденції які панують у суспільстві, як от консюмеризм та «грошова культура».

4) Проблема соціалізації.

Френк Ньюмен виділяв потребу проведення соціалізації як одне із трьох базових завдань університету. Його розуміння першочергової важливості цього завдання полягає у тому, щоб підготувати студента до його ролі у соціальному житті. Тобто, під певний суспільний запит розвинути його особистість. Процес соціалізації включає у себе три субпроцеси: готування до життя в спільноті, готування до інтелектуального життя та готування до професійної діяльності.

І як зазначає М. Квієк, сучасний університет у його інституціональному та ідейному вимірі не задовольняє тієї соціально адаптивної функції. Зокрема, це зумовлено формою подачі навчальних матеріалів у віртуальному просторі онлайн-ресурсів.

Попри це, існує нетривіальний погляд на цю проблему, що університет не те що не

зобов'язаний, йому протипоказано робити щось у напрямку соціалізації студента. Позаяк, розвиток особистості відбувається самочинно, у процесі самоскладання своєї ідентичності, і пошуку своєї автентичності. А категорія суспільного запиту нагадує заводські установки, за якими студент має стати готовим заводським виробом. Така логіка соціалізації знівечує особистісну самоцінність, і близька до елементів авторитаризму.

Степан Малькут (механіко-математичний факультет)

Наук. консультант – доц. Лозинська Н. Б.

ВПЛИВ ВІДЕОІГОР НА ВИХОВАННЯ І РОЗВИТОК ДІТЕЙ

З розвитком технологій і загальним прогресом не можна не помітити як відеоігри впливають у наше життя і стають частинкою сірою буденності. Зараз майже неможливо відгородити дітей від них, тому потрібно зрозуміти що таке відеоігри, які вони бувають і як вони впливають на дітей, та чи взагалі впливають.

Перше питання, яке варто поставити: «Це як відеоігри впливають на дітей?» Відповідь є доволі очевидною, відеоігри впливають по-різному і це залежить від контенту, який вони містять.

Спочатку варто звернути увагу на результатах дослідження А. Пшибильського, психолога Оксфордського університету. В його дослідженні прийняло участь 217 дітей, з яких 110 хлопців і 107 дівчат. Автору вдалося встановити, що серед дівчат трохи більше половини ніколи не бавились у відеоігри, серед хлопців таких виявилось лише 13%. 16% серед хлопців бавляться у відеоігри більше трьох годин на день і 3% серед дівчат.

Дослідження виявило, що 22 дитини, з тих які грали, мали проблеми з поведінкою (проявляли гіперактивність, відчували труднощі в навчанні). Однак автор зазначив, що не був упевненим у причинно-наслідкових зв'язках. Тобто у дітей виникли проблеми з поведінкою через те що вони грали у відеоігри, чи навпаки проблеми поведінки спонукали їх до вибору відеоігор.

З іншого боку С. Шавн Грін, психолог Вісконсинського університету констатував: “Відеоігри змінюють наш мозок”. Коли людина грає у відеоігри, фізична структура її мозку змінюється, так само, як тоді коли ми вчимося читати, граємо на піаніно, шукаємо шлях за допомогою карти. Аналогічно до того як вправи тренують мускули, потужна комбінація:

концентрації та винагороди, в якості припливу нейротрансмітерів допаніну, зміцнюють нейронні ланцюги, які можуть будувати мозок.

До позитивних ефектів від захоплення відеоіграми насамперед можна віднести тренування. Коли дитина грає у відеоігри, її мозок насправді активно тренується. У багатьох відеоіграх навички, які необхідні для того щоб виграти, вимагають абстрактного і стратегічного мислення. У школі цих навиків не здобувають. Деякі з розумових здібностей та навиків, які покращують відеоігри включають в себе:

1.Дотримання інструкцій.

2.Розвиток умінь вирішувати проблеми і логічне мислення. Коли дитина грає в ігри типу: The Incredible Machine, Angry Birds or Cut The Rope, вона тренує свій мозок креативними способами вирішення задач і інших проблем короткими імпульсами.

3.Зорово-моторну координацію, дрібну моторику рук і просторові навички.

4.Планування, управління ресурсами і логістика. Гравець вчиться управляти ресурсами, які обмежені, й вибирає найбільш доцільний спосіб, як у реальному житті. Це вміння найкраще формується в стратегічних іграх таких як SimCity, Age of Empires, і Railroad Tycoon. Цікаво, що Американська Асоціація Планування, торгова асоціація міських планувальників і Maxis, творець гри, заявили, що SimCity надихнув багатьох своїх гравців будувати кар'єру в області міського планування та архітектури.

5.Багатоаспектність, одночасне відстеження багатьох непостійних даних і управління кількома цілями. У стратегічних іграх, наприклад при будуванні міста, виникають неочікувані сюрпризи у вигляді нападу ворогів. Це змушує гравця бути гнучким і швидко змінювати тактику.

Відеоігри мають значний вплив на такі психологічні якості та особистісні уміння:

- швидкість мислення,
- точність,
- стратегічне мислення,
- усвідомлення цілей,
- математичні навички і навички читання,
- наполегливість,
- розпізнавання образів,
- оцінка навичок,
- індукційне міркування і перевірка гіпотез,
- картографія,

- пам'ять,
- концентрація,
- здатність швидко і точно розпізнавати візуальну інформацію,
- обгрунтовані рішення,
- приймання ризику,
- реагування на виклики,
- реакції на розчарування,
- дослідження і переосмислення цілей,
- навички роботи в команді,
- менеджмент.

Найбільш істотні переваги відеоігор дослідники описують такими твердженнями:

- Відеоігри знайомлять дитину з комп'ютерними технологіями і онлайн світом;
- Відеоігри дозволяють вам і вашим дітям грати разом, а це може бути хорошим методом для підтримки стосунків;
- Відеоігри роблять навчання веселим;
- Відеоігри можуть зробити дитину креативною;
- Відеоігри, які використовують технологію “Kinect”, заставляють дитину бути рухливою і активною,
- Відеоігри допомагають дітям з дислексією читати швидше і точніше.

Зрозуміло, поряд із зазначеними позитивними, заняття відеограми може мати й негативні наслідки. Більшість негативних ефектів пов'язані з жорстокістю, які містять деякі ігри. Діти, які грають у більш жорстокі ігри, частіше мають агресивні думки, почуття та поведінку. Ефект насильства посилюється в іграх інтерактивного характеру. У багатьох іграх діти є нагороджені за те, що є більш жорстокі. Коли дитина грає у відеоігри надто багато вона стає більш ізольованою. Деякі ігри вчать поганих цінностей. Також внаслідок систематичного захоплення іграми, діти можуть плутати реальність з фантазією.

Отже, вплив ігор значною мірою, залежить від самих ігор. Тому слід визначити вимоги щодо ігор, за яких вони матимуть позитивний вплив.

Вирішіть що є прийнятним для вас, ваших поглядів щодо виховання й поведінки. Якщо жорстокі ігри не є прийнятними то поясніть дитині чому це може бути погано для неї.

- Визначте рівень зрілості дитини щоб вирішити, які ігри підійдуть для неї.(хронологічний вік не є мірою психологічної зрілості).

- Виберіть ігри, які вимагають щоб гравець придумував стратегії і приймав рішення.

- Хлопці можуть грати в ігри, де вони вбивають злих драконів. Вони повинні мати хоча б віртуальний досвід відчуття себе героями. Придушення цього може мати довготермінові погані наслідки.

Отже, зважаючи на вищесказане можна ствердити, що немає необхідності відгороджувати дітей від буквально усіх відео ігор, достатньо лише підібрати такі, які ви вважаєте найбільш відповідними для дитини і забезпечити до них контрольований доступ.

Владислав Моргацький (географічний факультет)

Наук. консультант – асист. Калагурка Х.І.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Питання взаємодії людського суспільства і природи є надзвичайно актуальним і відноситься до проблем глобального характеру. Основу для даної взаємодії відіграє функціонування соціально-екологічної освіти, що має універсальний та міждисциплінарний напрямок. Процес екологізації суспільства, формування екологічної культури відображає сучасну соціокультурну динаміку розвитку і пов'язаний з процесами саморозвитку, самоорганізації системи духовного життя людини. Дана компетентність дає змогу школярам відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку. Тому екологічна освіта потребує особливої уваги, оскільки збалансованість є результатом узгодження економічно-соціального розвитку суспільства збереження довкілля. Формування у громадянина здатності приймати рішення і діяти в інтересах збереження довкілля є провідною світовою тенденцією розвитку екологічної освіти, яка «...потребує переорієнтації основної уваги із забезпечення знань на опрацювання проблем та знаходження важливих рішень». Тому потреба у компетентнісному підході зростає.

За Володимиром Химинецем, компетентнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості, якими мають оволодіти учні під час навчання. Даний підхід переміщує акценти з процесу накопичення знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в особистості здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання та досвід в життєвих ситуаціях.

На нашу думку, для школярів молодшого віку, а також для дітей-підлітків

характерний розвиток у душі поступового осмислення та здобуття екологічної компетентності. У старшій ланці школярів починає на високому рівні формуватися соціальна компетентність, що включає міждисциплінарність і комплексний розвиток особистості. Тому поєднання цих двох компетентностей повинно бути метою екологічної освіти в школі. Для ширшого розуміння потрібно визначити, що являє з себе кожна з них:

1) соціальна компетентність – це здатність особи брати на себе відповідальність і приймати рішення, брати участь у спільному прийнятті рішень, регулювати конфлікти ненасильницьким шляхом, продуктивно взаємодіяти з представниками інших культур та релігій;

2) екологічна компетентність – це здатність застосовувати екологічні знання й досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної і побутової діяльності.

На основі досліджень багатьох вчених різних наукових напрямків сформовано поняття *«соціально-екологічна компетентність»*. Зокрема під нею розуміють здатність і готовність особистості, яка сприймає в єдності природні і соціокультурні зв'язки на основі сформульованих знань, умінь, навичок, досвіду і особистих якостей, адекватно вирішувати в процесі життєдіяльності екологічні завдання і проблеми взаємодії природи і суспільства.

Основними методами виховання досліджуваної компетенції (за Сластеніним В.А.) є:

- формування соціально-екологічної свідомості особистості (використання розповіді, бесіди наведення прикладу, а для середньої та старшої ланки школярів ще й дискусії, диспуту);

- методи організації соціально-екологічної діяльності і формування досвіду суспільної поведінки: вправи, спостереження, ілюстрації і демонстрації, практичні роботи;

- проблемно-пошукові методи, метод створення виховної ситуації, індуктивні та дедуктивні методи;

- методи контролю ефективності соціально-екологічного виховання: спеціальна діагностика, опитування, самоперевірка.

Основною потребою соціально-екологічних наукових досліджень повинно бути використання теоретичного матеріалу на практиці. Саме на основі останньої розробляють програми соціально-екологічного виховання, що в свою чергу формує соціально-екологічну компетентність. Важливим у даному контексті є використання освітнього потенціалу освітніх програм для сталого розвитку. Проект має на меті навчити учнів умінням та навичкам

будувати власне життя та життя сім'ї, місцевої громади з урахуванням потреб сталого розвитку шляхом розробки та запровадження у практику діяльності загальноосвітніх шкіл та дошкільних закладів освіти України нового напрямку - освіти для сталого розвитку. Вона спрямована на формування у громадян сталого, екологічного стилю повсякденного життя у домашньому господарстві, школі та місцевій громаді, що передбачає:

- зменшення викидання сміття й марних витрат сировини;
- раціональне споживання енергії та води;
- збільшення частки екологічних продуктів у щоденних покупках тощо

Даний проект діє під егідою агенції з питань розвитку співпраці SIDA (Міністерство закордонних справ Швеції) з благодійними освітніми організаціями нашої держави. Великим досягненням програми є розробка шкільної програми, посібників та підручників «Уроків для сталого розвитку» (для 1-9 класу), основа яких - формування практичних навичок під час заняття, завдяки обговоренню в парах та групах, а для дітей молодшого віку у ролі гри з яскравими зображеннями та цікавими героями. Це сприяє формуванню екологічної свідомості, а також розвитку індивідуальності, вчить дитину мислити та виражати свою думку. Під час вивчення природничих наук дітьми молодшого шкільного віку починається формуватися екологічна компетентність, а з вивченням предметів суспільно-гуманітарного циклу формується соціальна компетентність, що в старшій школі сприяє розвитку соціально-екологічної компетенції дитини. Це можна стверджувати після опрацювання матеріалів підручників та розроблених програм для вчителів та учнів.

Маємо досвід застосування даних розробок на практиці. Деякі школи та ліцеї впроваджують основи сталого розвитку за допомогою «наскрізного» навчання з виділенням трьох складових: **економічної** (економіка, математика, географія); **соціальної** (правознавство, історія, людина і світ, українська мова та література, іноземна мова), **екологічної складової** (екологія, біологія, географія, фізика, хімія, основи здоров'я). Вивчення даних предметів з інтегрованими уроками сталого розвитку сприяє формуванню досліджувальної компетенції. Предмети даних циклів повинні використовувати надбання інших наук та формувати соціально-екологічні знання під впливом взаємного поєднання тем досліджуваного напрямку.

Згідно програми випереджаючої освіти використання інтегрованих природничо-наукових знань, дозволяє простежити тенденції розвитку природи; побачити навколишній світ – як систему систем, де все взаємопідпорядковане і взаємопов'язане. А поєднання цих знань з суспільними дисциплінами та економікою, формує свідомого громадянина з соціально-екологічною компетентністю.

Основою метою досліджуваної теми виступає постійне використання знань і навичок.

Досягти це можливо тільки на повсякденно-побутовому рівні, тобто тоді, коли школяр відчуває важливість своїх дій вдома, в школі, під час прогулянок та різноманітних контактів з природою. Він свідомо стає на захист природи намагаючись якнайбільше зменшити свій вплив. Усвідомлення себе частиною цілого на побутовому рівні, сприятиме кращому засвоєнню знань та відповідальності на локальному, регіональному, національному та глобальному рівні. Допомогти в цьому може методика програми «Стале домогосподарство». Метою програми є раціональне ведення домогосподарства, що є безпечним для дитини та навколишнього середовища, при цьому заощаджуватиметься сімейний бюджет. Експеримент не тільки сприятиме формуванню соціально-екологічної свідомості, але й зменшить рахунки за комунальні послуги та дозволить раціонально використовувати електроенергію, газ та воду.

Основою науково-методичного формування досліджуваної компетенції виступають програма «Освіти для сталого розвитку в дії». Особливо потрібно акцентувати на повсякденно-побутовому рівні даної освіти, для того, щоб дитина відчула себе важливою частиною у збереженні навколишнього середовища. Взаємодія школи та батьків у даному контексті є бажаною. Практичні навички отримані під час використання методів «Сталого домогосподарства» допоможуть дитині стати частиною команди, що позитивне для формування особистості, і звичайно, допоможе заощадити енергоресурси та сімейний бюджет.

Наталія Наконечна (факультет іноземних мов)

Наук. консультант – доц. Горук Н.М.

ЗНАЧУЩІСТЬ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ ТА КУЛЬТУРИ

Жодна мова не відіграла такої вагомості ролі у розвитку європейської спільноти та її культури як латина впродовж майже п'ятнадцяти століть. Втрата нею своєї соціальної бази, а відтак і здатності до «мовотворчого процесу», та поступовий перехід до розряду мертвих мов жодним чином не мінімізують її вагомості загальноосвітнього значення сьогодні.

Загальновідомо, що латинська мова була офіційною мовою Римської імперії, до складу якої входили території сьогоденної Італії, Франції, Швейцарії та інших сучасних держав. Латинською мовою велася документація, виголошувалися промови в сенаті, латинською говорили солдати римських легіонів і усі більш або менш освічені жителі держави. Після того,

як Римська імперія припинила своє існування, латина стала міжнародним засобом спілкування в більшій частині Європи і офіційною мовою науки. Латинською мовою написані практично всі наукові праці середньовіччя, вчені різних країн спілкувалися латиною, оскільки це була єдина іноземна мова, якою вони всі вільно володіли. Латинську мову викладали в усіх навчальних закладах і тому із самого дитинства людина сприймала її як щось природне і необхідне, адже без знання латини неможливо було ознайомитися з фундаментом європейської цивілізації.

Процес входження латинської мови до освітньої системи як навчальної дисципліни пройшов тривалий шлях свого розвитку – від статусу одного з основних предметів шкільної освіти Європи початку XIX ст. до «матеріально-об'єктивованого мовного матеріалу», який нині є невід'ємним компонентом підготовки фахівців різних спеціальностей.

У добу Середньовіччя і Відродження в навчальних закладах Європи домінувала латинська мова, за якою було закріплено статус міжнародної мови науки. Як зазначає В. Шовковий у своїй праці «Історія зіставного методу у теорії та практиці викладання класичних мов», у той час при вивченні латини застосовувалися інтуїтивний та імітаційний методи. Перший полягав у тому, що викладання предмету повністю здійснювалося латиною, і учневі доводилося здогадуватися про зміст викладеного; другий зводився до наслідування зразків античної літератури. Вивчення латинської мови відбувалося як на заняттях із цієї мови, так і стихійно – у процесі повсякденного мовлення та під час опанування інших дисциплін, адже саме латиною здійснювалося викладання в усіх навчальних закладах Європи.

В Україні ніколи не було одностайності у вивченні латинської мови та у її використанні, що обумовлювалося релігійними, політичними та культурними чинниками. Однак тривалий час вона виконувала функцію засобу культурного взаєморозуміння між українським та іншими народами. В XVI ст. у створених братських школах було введено вивчення латини, яку учні ґрунтовно опановували. Свідченням високого рівня знань був той факт, що студентів, для прикладу, Львівської школи, запрошували до Перемишля як знавців не лише грецької і церковнослов'янської мов, але й латини.

На межі XVI-XVII ст. В. Ратке запропонував замість механічного запам'ятовування мовного матеріалу принцип свідомого навчання латини, який передбачав переклад рідною мовою як основний засіб семантизації тексту. Перекладні методи панували у навчанні латинської мови до XX ст., зокрема й у вітчизняних гімназіях (хоча на початку століття робилися спроби запровадити у навчання латини і методи, що застосовувалися у викладанні живих розмовних мов, – прямий, натуральний, наочний).

Теорія та практика навчання латинської мови має чималий досвід щодо визначення

мети, змісту та підходів до її вивчення, з'ясування принципів, методів, прийомів та форм організації навчання латинської мови; характеру міжпредметних зв'язків латинської та іноземної мов у навчальному процесі. Сучасна галузь методики навчання латинської мови переживає новий етап свого становлення. Методична система, яка не зазнавала змін упродовж кількох останніх століть, поповнюється новими ідеями, пов'язаними із врахуванням новітнього досвіду методики навчання сучасних іноземних мов, центральною проблемою якої є формування комплексу навичок та вмінь.

Знання латини дає шанс доторкнутися до стародавньої культури й істотно розширити кругозір та ерудицію, вона розвиває пам'ять, логіку, мислення. Її вивчення допомагає розбиратися в походженні слів живих мов, у розумінні сенсу багатьох термінів без спеціального перекладу, запам'ятовувати правильне написання важких слів. Латинська мова є обов'язковою у професійній освіті медиків, фармацевтів, фахівців у сфері природничих наук та юристів. Для представників цих професій латинь є спільною мовою незалежно від їхньої національності.

Незважаючи на те, що латину вважають іноземною мовою, вивчення її має ряд дуже важливих особливостей. Більшість сучасних методик вивчення іноземних мов ґрунтується на комунікативному підході. Викладання ж і вивчення латини і сьогодні залишається класичним, основний метод навчання - граматики-перекладний, в основі якого читання текстів і їх граматичне коментування. Учням гімназій і також студентам доводиться багато вчити і користуватися словником, складати таблиці, розбирати складні тексти. Звичайно, як і оволодіння будь-якою іншою мовою, вивчення латині вимагає терпіння та наполегливості.

Отож, справедливо було б говорити про відродження латинської мови, про що свідчать численні ознаки. Багато популярних літературних творів сьогодні перекладено на латинську мову, серед них "Маленький принц", "Гаррі Поттер", "Хоббіт", "Робінзон Крузо" та інші. Латинська мова віднайшла своє місце в Інтернеті для публікації сайтів новин (Ephemeris), електронних журналів (Adulescens), соціальних мереж (Facebook), енциклопедій (Wikipedia) тощо. Латину навіть використовують музичні гурти, що виконують рок та хіп-хоп!

Сучасний інтерес до вивчення та використання латинської мови, згідно до результатів проведених нещодавно досліджень, зумовлений наступними перевагами, що їх не може запропонувати вивчення сучасних мов: розвиток логічного та наукового мислення; лінгвістичне збагачення, особливо якщо говорити про французьку та англійську; спрощення подальшого вивчення сучасних мов; отримання твердого розуміння загальної культури та поліпшення розуміння світової культури сьогодні.

Але користь класичних уроків не обмежується лише перерахованими

інтелектуальними перевагами. Латину і сьогодні продовжують використовувати у сфері туризму і культури, вона допомагає описувати твори мистецтва, численні декоративні елементи, що прикрашають пам'ятники та будівлі, є необхідним інструментом для класифікації та комп'ютеризації архітектурних джерел та пам'яток.

Отже, латинська мова має велике ужиткове застосування у різних ділянках освіти, науки і культури. Її значення величезне та багатогранне, адже лише Стародавній Рим залишив людству безцінну скарбницю художньої і наукової літератури для вивчення. Афоризми латинських авторів, прислів'я і вислови служать джерелом цитат для ораторів і письменників, учених і державних діячів, журналістів і дипломатів. Саме тут доречно навести вислів видатного римського оратора і письменника Ціцерона: «Non tam praeclārum est scire Latīne, quam turpe est nescīre». – Не настільки похвально знати латину, наскільки ганебно – не знати.

Ангеліна Олійник (хімічний факультет)

Наук. консультант – доц. Крива М. В.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ХІМІЇ

Інноваційні перетворення в освіті вимагають відповідних змін у професійній діяльності вчителя, розвитку його особистості як конкурентоспроможного фахівця, який досконало володіє не тільки окремими формами і методами навчання, але й застосовує у своїй роботі цілісні педагогічні технології, зокрема, технології навчання.

Технологія – це конструювання навчального процесу з гарантованим досягненням мети. Вона має чіткі процесуальні характеристики, дає відповідь на питання *як, яким способом* досягати поставленої мети. Кожна технологія має своє цільове призначення, тому гарантуватиме саме той результат, який ставить перед собою її автор-розробник.

На сьогодні однією з досліджуваних технологій є інтегральна педагогічна технологія автором-розробником якої є Оксана Мариновська. Суть інтегральної педагогічної технології полягає в тому, що це модель навчання, яка ґрунтується на виявленні в різних навчальних предметах однотипних елементів (проблем, сюжетів, подій, закономірностей тощо) і поєднанні їх у якісно нову цілісність з метою створення загального образу світу.

Мета технології — створити оптимальні умови для розвитку та самореалізації школяра шляхом формування цілісних знань про об'єкт, що вивчається. Вони слугуватимуть формою

виразу його особистісно-розвивального потенціалу, основою творення «образу світу» для свідомості, що сприймає.

На практиці інтегральна технологія знаходить своє відображення в уроках двох видів: бінарному та інтегрованому. Для їх проведення можуть залучатися вчителі-предметники із суміжних навчальних дисциплін. Бінарні уроки – це різновид інтегрованих. Їх відмінність полягає у тому, що інформація з різних навчальних предметів подається окремими блоками. Як правило, їх об'єднує навчальна тема. Такі уроки часто проводяться із залученням асистента. Його роль можуть виконувати батьки учнів, учителі інших дисциплін.

На даному етапі розвитку навчання в школі однією з найважливіших проблем є помітне зниження інтересу учнів до навчання, що багато в чому обумовлене складністю програм. До того ж, викликає незадоволення недостатня продуманість і розробленість діючих підручників для загальноосвітніх шкіл. Сама специфіка хімії на їхньому сучасному рівні спонукає до комплексного підходу в навчанні школярів цьому предмету.

Мета інтегрованих уроків з хімії: створення оптимальних умов для розвитку мислення учнів у процесі навчання хімії на основі інтеграції різних предметів; подолання деяких суперечностей процесу навчання; активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках хімії.

Принципи інтегрованих уроків:

- синтезованість знань (цілісне, систематизоване сприйняття досліджуваних по тій або іншій темі питань сприяє розвитку широти мислення);
- поглибленість вивчення (більш глибоке проникнення в суть досліджуваної теми сприяє розвитку глибини мислення).

Отже результатами інтегрованого навчання є:

- сприяння розвитку наукового стилю мислення учнів;
- формування комплексного підходу до навчальних предметів, єдиного з погляду природничих наук погляд на ту або іншу проблему, що відображає об'єктивні зв'язки в навколишньому світі, формує у школярів систему інтегрованих знань;
- підвищення якості знань учнів;
- підвищення й розвиток інтересу учнів до предметів природничо-наукових дисциплін, які пов'язані з хімією.

Найчастіше, інтегровані уроки є спареними й проводяться вчителями спільно. Ці уроки вчителі хімії проводять з учителями: біології, фізики, історії, географії, астрономії, світової літератури, англійської мови, образотворчого мистецтва, математики, економіки, основ здоров'я. Інтегровані уроки з хімії проводять у всіх класах, в яких вже вивчається хімія, починаючи з 7 і закінчуючи 11 класами. В інтегрованому уроці з декількох предметів

провідним є один предмет, в нашому випадку це хімія.

Яка мета інтегрованих уроків з хімії та суміжної дисципліни?

Можна навести такі приклади інтегрованих уроків з хімії і географії, основ здоров'я (8 клас) на тему: «Поширення солей у природі та їх практичне значення», хімії і фізики (9 кл.) на тему: «Атом та його будова», з хімії та економіки (10 клас) на тему: «Хімічні реакції, покладені в основу виробництва сульфатної кислоти, закономірності їх перебігу, охорона праці й довкілля».

Отже, інтегральні знання учнів при вивченні шкільного курсу хімії мають формуватися під впливом переплетення суміжних дисциплін. А саме, хімія тісно пов'язана з такими науками як фізика, біологія, географія, екологія. Тому розробка та проведення інтегрованих уроків цих дисциплін сприяє ефективнішому засвоєнню хімічних понять, створює можливість для використання та застосування хімічних знань в інших галузях науки та практичних життєвих ситуаціях.

Ольга Павлюк (географічний факультет)

Наук. консультант – доц. Яремчук Н.Я.

ГІПЕРАКТИВНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Актуальною та «вічно живою» темою педагогічних дискурсів є порушення дисципліни учнями у школі та пошук «універсальних» механізмів її ліквідації. Пояснення причин таких проявів зазвичай констатує стереотипна фраза: «Це такі сучасні діти непосидючі, розбещені, невиховані». Проте поведінкову проблему не завжди слід розглядати у площині невмілого виховання чи його відсутності. Першопричиною деструктивних особистісних проявів можуть бути психосоціальні розлади (неготовність дотримання соціальних норм поведінки), серед яких синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ). Його визначають як неврологічно-поведінковий розлад розвитку особистості, що починається в дитячому віці та проявляється такими симптомами, як труднощі концентрації уваги, гіперактивність і погано керована імпульсивність. У сучасній педагогічній практиці часто ним пояснюють зайву рухову активність дитини, проте це суто медичний діагноз, право на постановку якого має тільки фахівець після проведення спеціальних діагностик.

Особливий науковий інтерес до даної проблеми зріс за останні роки, оскільки кількість

дітей із проявами СДУГ вагомо збільшується. Якщо 8-10 років тому таких учнів у класі було 1-2, то зараз 5 і більше, що безумовно відображається на процесі їхньої соціалізації, порушенні поведінки, слабкій навчальній успішності та дезорганізації всього навчального процесу класу. За масштабами прояву в деяких країнах (США (1,5 мільйона), Франції (200 тис.), Італії, Бельгії) ця проблема набула загальнонаціонального статусу. Відповідно, важливість популяризації інформації про СДУГ у педагогічній спільноті та серед батьків є необхідною для застосування ними корекції розвитку особистості дитини. Виходячи з цього, робота з гіперактивними дітьми повинна проводитися комплексно, за участю фахівців різних профілів і обов'язковим залученням неврологів, батьків, вчителів та психологів.

Передумовою до швидких та якісних змін є своєчасна ідентифікація симптомів та збереження фактору часу, адже корекції синдрому дефіциту уваги із гіперактивністю піддаються лише діти дошкільного та молодшого шкільного віку, і невчасна допомога фахівців призводить до переходу понад 50% симптоматики захворювання у доросле життя із особливими соціальними деформаціями особистості у підлітковому віці. Якщо симптоми гіперактивності, як правило, зменшуються самі по собі в міру дорослішання дитини, то порушення уваги служать сприятливим ґрунтом для неврозів, соціальної дезадаптації. Більшість дослідників виокремлюють три основні блоки прояву гіперактивності: дефіцит уваги, імпульсивність, підвищена рухова активність. Особливості прояву кожного блоку у візуальній поведінці дитини розкриває наступний опитувальник:

- 1) неспокійність у рухах (тарабанить пальцями, стукає ногами, крутиться на кріслі, весь час відбігає, намагається кудись залізти, забратися);
- 2) невміння спокійно сидіти на місці, коли від нього цього вимагають;
- 3) легко відволікається на сторонні подразники;
- 4) нетерпіння, невміння дочекатися своєї черги під час гри та в різних ситуаціях в колективі; часто втручається в розмови, перебиває співрозмовника;
- 5) невміння грати тихо, спокійно;
- 6) невміння зосередитись: на запитання часто відповідає не задумуючись, не вислухавши до кінця;
- 7) дуже балакуча (як недостатній розвиток внутрішнього мовлення);
- 8) не слухає, коли до неї звертаються (дивиться поверх голови блукаючим поглядом, без фокусування слухання);
- 9) з ентузіазмом береться за завдання, але не закінчує його;
- 10) відчуває труднощі в організації;
- 11) важко утримує увагу, непослідовна у діях і роздумах;

12) уникає нудних або тих, що вимагають розумових зусиль завдань;

13) часто втрачає речі та забуває їх;

14) здатна до здійснення небезпечних дій, не задумуючись про наслідки. За таких обставин дитина не шукає пригод чи гострих відчуттів (наприклад, вибігаючи на вулицю, не оглядається по сторонах).

Результати опрацювання опитувальника виявляють те, що якщо у дитини постійно спостерігається більше шести ознак із запропонованих, то можна говорити про орієнтовний діагноз. До цього часу непосидючість, швидкість реагування, неможливість довго займатися однією справою можуть бути особливостями віку дитини або її характеру.

У роботі з гіперактивними дітьми велике значення має знання причин спостережуваних порушень поведінки. В даний час етіологія і патогенез синдрому дефіциту уваги з'ясовані недостатньо. Але більшість фахівців схиляються до визнання взаємодії багатьох факторів, в числі яких називаються: органічні ураження мозку (черепно-мозкова травма, нейроінфекція); перинатальна патологія (ускладнення під час вагітності матері, асфіксія новонародженого); генетичний фактор (низка даних свідчить про те, що синдром дефіциту уваги може носити сімейний характер); особливості нейрофізіології і нейроанатомії (дисфункція активуючих систем центральної нервової системи); харчові фактори (високий вміст вуглеводів у їжі призводить до погіршення показників уваги); соціальні фактори (послідовність і систематичність виховних впливів та ін.).

У роботі з гіперактивними дітьми треба використовувати три основних напрями: по-перше, з розвитку дефіцітарних функцій (уваги, контролю поведінки, рухового контролю), по-друге, з відпрацювання конкретних навичок взаємодії з дорослими й однолітками, по-третє, при необхідності повинна здійснюватися робота з гнівом.

У взаємодії із учнями СДУГ педагогу слід керуватися наступними правилами. *Корекційну роботу слід проводити поетапно, починаючи з розвитку однієї окремої функції.* Це пов'язано з тим, що гіперактивній дитині важко одночасно бути і уважним, і спокійним, і неімпульсивним. Коли в процесі занять будуть досягнуті стійкі позитивні результати, можна переходити до тренування одночасно двох функцій, наприклад, дефіциту уваги і контролю поведінки. *Відпрацювання конкретних навичок взаємодії з дорослими й однолітками.* Першочергово робота з гіперактивним дитиною повинна здійснюватися індивідуально. На цьому етапі роботи можна навчити дитину не тільки слухати, але і чути - розуміти інструкції дорослого: промовляти їх вголос, формулювати самому правила поведінки під час занять і правил виконання конкретного завдання. Бажано на цьому етапі також виробити спільно з дитиною систему заохочень і покарань, яка допоможе йому згодом

адаптуватися в дитячому колективі. Наступний етап - залучення гіперактивного дитини в групові види діяльності (у взаємодії з однолітками) - теж повинен проходити поступово. Спочатку бажано включати гіперактивного дитини в роботу і в гру з малою підгрупою дітей (2-4 людини) і тільки після цього можна запрошувати його брати участь в групових іграх і заняттях. У разі недотримання даної послідовності дитина може перезбуджуватися, що спровокує, втрату контролю поведінки, переважно, дефіцит активної уваги. *Заняття, що проводяться з гіперактивними дітьми, відрізняються чіткою, повторюваною структурою, незмінним розташуванням предметів у навчальному приміщенні, введенням часового ліміту на виконання завдань, дотриманням дітьми норм і правил поведінки, введенням системи покарань і заохочень, дотриманням правил початку і закінчення занять.* Початок заняття повинно включати специфічне групове привітання, можливо, прослуховування якої-небудь мелодійної музики, закінчення заняття - його групове обговорення, виконання тематичних малюнків. *У подачі навчального матеріалу завдання даються послідовно.* Якщо необхідно виконати велике за обсягом завдання, його слід структурувати, розбити на менші, поетапні частини. Педагог періодично повинен контролювати хід роботи над кожною з частин, вносячи необхідні корективи. *Підбираючи ігри (особливо рухливі) для гіперактивних дітей, необхідно враховувати такі їх особливості: дефіцит уваги, імпульсивність, дуже високу активність, а також невміння тривалий час підкорятися груповим правилами, вислуховувати і виконувати інструкції (загострювати увагу на деталях), швидку стомлюваність.* Бажано використовувати ігри з чіткими правилами, що сприяють розвитку уваги. Важливий вибір партнерів для ігор - друзі дитини повинні бути врівноваженими і спокійними. Дитині рекомендується щоденний режим навчання - мінімальна кількість дітей у класі (ідеально не більше 12 чоловік), менша тривалість занять (до 30 хв), перебування дитини на першій парті (контакт очей вчителя і дитини покращує концентрацію уваги). Слід також *уникати стомлення при виконанні завдань.* Так як дитина зазнає труднощів у концентрації уваги, потрібно *давати йому тільки одне завдання на певний проміжок часу.* У повсякденному спілкуванні з гіперактивними дітьми *слід уникати різких заборон, що починаються словами "ні" і "не можна".* Гіперактивний дитина, будучи імпульсивною, швидше за все, тут же відреагує на таку заборону непослухом, або вербальною агресією. У цьому випадку, по-перше, треба говорити з дитиною спокійно і стримано, а по-друге, бажано не говорити дитині "ні", а дати йому можливість вибору. Наприклад, якщо дитина "носиться як вихор" по класу, можна запропонувати йому на вибір 2 або 3 інших заняття: побігати у дворі або послухати читання книжки. Якщо дитина голосно кричить, можна разом із нею заспівати на його вибір кілька улюблених пісень. У поведінці гіперактивних дітей можна

помітити відсутність втоми, проте це хибна думка. Ця *втома проявляється у вигляді рухового занепокоєння*, яке часто приймають за активність. Такі діти дуже швидко втомлюються, але це призводить до зниження самоконтролю і наростання гіперактивності, від якої страждають і вони самі, і всі навколишні. Тому, щоб не допустити перезбудження, рекомендується обмежити перебування гіперактивних дітей у місцях скупчення великої кількості людей. По можливості треба *захистити гіперактивного дитини від тривалих занять на комп'ютері*. Стереотипна думка про те, що надлишкову енергію гіперактивних дітей слід зреалізувати у спорті є також хибною. *Не усі види спорту у таких випадках є доречними*. Добре коли дитина займається плаванням чи кінним спортом. У вихованні гіперактивної дитини слід *уникати двох крайнощів: прояви надмірної жалості та вседозволеності, з одного боку, і постановки завищених вимог, які вона не в змозі виконати, в поєднанні з надмірною жорстокістю, санкціями - з іншого*.

Таким чином, можна узагальнити рекомендації для педагогів і батьків для взаємодії із дітьми із СДУГ:

1. Обов'язково оцінювати хорошу поведінку та успіхи в навчанні, хвалити дитину, якщо вона успішно справилася навіть з невеликим завданням.
2. Зменшити робоче навантаження, в порівнянні з іншими дітьми.
3. Ділити роботу на більш короткі, але більш часті періоди. Використовувати фізкультхвилинки.
4. У класі бажано мати мінімальну кількість відволікаючих предметів (картин, стендів).
5. Знизити вимоги до акуратності на початку роботи, щоб сформувати відчуття успіху. Створювати ситуацію успіху, в якій дитина мала б можливість проявити свої сильні сторони.
6. Посадити дитини під час заняття на першу парту, щоб вона завжди перебувала перед очима вчителя. Учню повинна бути надана можливість швидко звертатися до вчителя за допомогою у випадках труднощів.
7. Використовувати фізичний контакт (погладження, дотику) в якості заохочення і зняття напруги.
8. Направляти зайву енергію гіперактивних дітей в корисне русло: під час уроку просити їх допомогти - вимити дошку, роздати папір і т.д.
9. На певний відрізок часу давати лише одне завдання. Якщо є велике за обсягом завдання, то його треба структурувати на менші частини і періодично контролювати хід роботи над кожною з них, вносячи необхідні корективи.
10. Давати завдання відповідно з робочим темпом і здібностями учня. Важливо уникати пред'явлення завищених або занижених вимог.

11. Вчити дитину висловлювати свої емоції.
12. Домовлятися з дитиною заздалегідь про подальші дії.
13. Давати короткі і чіткі інструкції (не більше 10 слів).
14. Використовувати гнучку систему заохочень і покарання.
15. Заохочувати дитину відразу ж, не відкладаючи на майбутнє.
16. Надавати дитині можливість вибору, коли це необхідно.

Виконання цих рекомендацій дозволяє нормалізувати взаємини педагога із дитиною із СДУГ забезпечуючи відповідні умови для розвитку та формування її особистості.

Наталія Петришин (хімічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л.О.

ВПЛИВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

*“Театр – це чарівний край, у якому дитина радіє,
граючи, а у грі вона пізнає світ”*

С. Мерзлякова

На сучасному етапі все більше уваги приділяється пошуку перспективних підходів до вирішення проблеми гуманізації процесу виховання, стимулювання пізнавальної активності учнів, накопиченню досвіду їхньої творчої діяльності. У реалізації цього складного завдання важлива роль належить розвитку творчих здібностей. Проблема розвитку творчості та творчих здібностей учнів хвилювала в різні часи не тільки педагогів, але й мислителів, дослідників, філософів, науковців. Якщо говорити про творчість дитини, слід наголосити, що учні найчастіше не створюють щось зовсім нове, але відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості. Робота не за шаблоном, не за зразком є також показником розвинутих творчих здібностей. Розвиток творчих здібностей — це вміння використовувати знання в нестандартних ситуаціях, розвиток психічних процесів. Розвивати творчість — означає виховувати інтерес до знань, самостійність у навчанні. В. Сухомлинський писав: “Може маленька дитина повторює те, що було вже зроблено, створено іншими людьми, але якщо це діяння — плід її власних зусиль, — вона творець, її розумова діяльність — це творчість”.

Театральне мистецтво є синтетичним видом, що поєднує музику, танець, спів, художнє

читання, хореографію та інші види мистецтва. Театральне мистецтво дозволяє стимулювати школярів до образного і вільного сприйняття навколишнього світу (людей, культурних цінностей, традицій, природи). За його допомогою дитина вчиться поважати чужу думку, бути терпимою до різних точок зору, вчиться фантазувати, уявляти, спілкуватися з оточуючими, вчиться долати труднощі, ставити завдання та розв'язувати їх.

Традиційно склався стереотип: школа — заклад серйозний, гра тут можлива лише в невеликих дозах. Така система поглядів належить традиційній педагогіці, яку Ш. Амонашвілі назвав імперативною. Він продемонстрував недоліки цієї педагогіки, визначивши головним обмежені можливості в плані потенційного розвитку дитини. Як можна поєднати ці два поняття “урок” і “театр”? К. Ушинський писав: “Педагогіка — не тільки наука, а й мистецтво, — найбільше, найскладніше, найвище та найнеобхідніше з усіх мистецтв”.

Вважаючи використання елементів театральної педагогіки закономірним вектором особистісно-орієнтованого навчання, ми зробили спробу поєднання процесу навчання з театральним мистецтвом. А. Макаренко вважав, що педагогічна майстерність полягає “...і в постановці голосу, і в управлінні обличчям... Педагог не може не грати. Не може бути педагога, який не вмів би грати”. Елементи театральної педагогіки втілюються у навчально-виховний процес завдяки розмаїттю розвивальних дидактичних ігор. Гра — це засіб, за допомогою якого можна прискорити, сконцентрувати й емоційно оживити процес практичного засвоєння знань, умінь і навичок учнів. Перед педагогічною школою стоять два головних завдання: формування творчих якостей особистості студента та розкриття цієї особистості. Перше завдання включає в себе ідейне, естетичне та етичне виховання майбутнього педагога (формування світогляду, художнього смаку й морального обличчя). Розкриття ж творчого потенціалу індивідуальності досягається тільки шляхом професійного виховання й навчання.

Основою професійного виховання сучасного актора є система К. Станіславського. Ця система містить п'ять принципів, які можуть бути застосовані у процесі підготовки педагога, а саме:

- принцип життєвої правди;
- принцип ідейної спрямованості: “вчення про надзавдання”;
- принцип дії — підґрунтя переживання й матеріалу для творчості;
- принцип органічності творчості;
- принцип творчого перевтілення в образ.

Кожний із зазначених театральних принципів знаходить своє відображення у практичній діяльності як актора, так і педагога. Під час навчання студента у вищому

навчальному закладі формується його особистість, відбувається саморегуляція поведінки, розвиток і саморозвиток природних задатків та творчих здібностей, підвищення загальної культури та духовності.

Майбутній вчитель має усвідомити, що найкоротший шлях до емоційної розкнутості дитини, стимулювання художньої уяви, здатності до образного й вільного сприйняття навколишнього світу здійснюється через гру, фантазування, творчість, театралізовану діяльність. Наприклад, щоб дитина швидше адаптувалася у школі, у колективі, варто день починати з ранкової зустрічі, девізом якої є такі слова: “Ми дуже раді, що ти з нами, а ми — з тобою!”. Такі зустрічі створюють позитивний настрій, атмосферу сприятливого психологічного комфорту, усвідомлення того, що у спільній праці важливим є внесок кожного, а також вчать піклуватися про себе й про інших. Це, в свою чергу, сприяє опануванню важливими навчальними вміннями слухати, говорити, виділяти інформацію, розв’язувати проблеми, дотримуватись вказівок, приймати рішення тощо.

Отже, майбутній вчитель має бути сформований і на рівні свідомості, і на підсвідомому рівні з установкою на педагогічну діяльність, яку йому належить творчо здійснювати. Включення елементів театральної педагогіки у процес підготовки майбутнього вчителя зумовлює формування особистості висококваліфікованого фахівця, що відповідає сучасним вимогам. Як засвідчує досвід, тільки педагог з якостями артистичної особистості може самоствердитися та сформувати мотиваційно-ціннісні відносини до змісту освіти і передати учню досвід попередніх поколінь відповідними педагогічними засобами. Тому слід спрямувати увагу не лише на використання у підготовці майбутнього педагога окремих напрямів театральної педагогіки, а театральної культури в цілому, складником якої є театральна педагогіка.

Ольга Попадюк (механіко-математичний факультет)

Наук. консультант – доц. Лозинська Н. Б.

ВПЛИВ ЧИТАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

*Книги – мов ріки, які наповнюють собою
весь світ, це джерело мудрості, і якщо її
старанно пошукати в книгах, то знайдеш
велику втіху і користь для своєї душі.*

Одним із головних засобів виховання духовної культури особистості людини є його активне залучення до читання, інтерес до якого стрімко падає в наші дні через вплив Інтернету та мас-медіа, а також широко поширення неякісної літератури.

Читання – це спілкування, діалог читача та автора. Це не безпосереднє спілкування, а спілкування через текст. Важливо не лише, що написано, а й як написано. Що важливіше, – розуміння авторського замислу, чи особистісні переживання дитини, важко сказати.

Читання – важкий, виснажливий процес. Займає багато сил і часу. І поки дитина не навчиться осмислено читати, думати і співпереживати під час читання, цей процес буде безрадіним.

У загальній частині цивілізації місце кожного народу визначається кількістю книг, що їх він прочитає. Хороші книги ніколи не залишають особистість такою, якою вона була до знайомства з ними. Народна мудрість називає книгу дивом, другом і порадником, книга вчить як на світі жить; книги читати – усе знати, книга – міст у світ знань, хороша книга – свято. Ці слова мають бути концептуальними засадами формування духовності особистості.

Література може вас взяти туди, де ви ніколи не були. Один раз відвідавши інші світи, ви ніколи не зможете бути задоволені світом, в якому вирости. Невдоволення – це хороша річ. Невдоволені люди можуть змінювати і покращувати свої світи, робити їх кращими, робити їх іншими.

Книга – головний носій загальної культури, вона є засобом збереження інформації для наступних поколінь, невичерпним джерелом знань та засобом комунікації у вигляді твору. Книга супроводжує людину з раннього дитинства до останніх днів, несучи їй світло розуму та знань, виховуючи та скеровуючи духовно, естетично.

Одного разу Альберта Ейнштейна запитали, що можна зробити, щоб діти вирости розумними. Його відповідь була простою і мудрою: «Якщо ви хочете, щоб ваші діти були розумні, читайте їм казки. Якщо ви хочете, щоб вони були ще розумнішими, читайте їм ще більше казок...».

Читання книг дуже важливе для повноцінного розвитку особистості. Деякі жінки вважають, що дитині корисно читати ще до появи на світ. Можливо, це і так, головне, щоб читання приносило задоволення вагітній, адже в цей період життя вона нерозривно пов'язана з дитиною. Саме тому В. О. Сухомлинський порівнював читання із віконцем, через яке діти бачать та пізнають світ і самих себе.

В час інформаційних технологій відношення до книги, як до джерела знань, змінилося. Інформацію можна отримати звідусіль без докладання зусиль. Під час перегляду телевізора,

ігор на гаджетах у дитини не працює повною мірою ува, мислення, немає єднання з близькими. Ніякі мультики, іграшки не замінять дитині таку форму спілкування з батьками як читання.

Під впливом читання художньої літератури розвиваються і вдосконалюються мовлення і свідомість дитини. Обговорюючи із дітьми прочитану книгу, батьки збагачують словниковий запас малят, навчають їх правильно будувати фрази, чітко висловлювати свої думки. Цікаві віршики та оповідання ведуть маленького читача у дивовижний світ рідної природи, навчають відрізняти добро від зла, розвивають у дітей моральність, розуміння загальнолюдських цінностей, виховують любов до Батьківщини.

Необхідний правильний підбір книг, від якого залежить, чи стане книга другом та помічником дитини. Потрібні твори, які вчитимуть дивувати. Здатність дивуватися явищу, події, людині для дитини конче необхідна. З дивування народжується інтерес до життя, жага пізнання, вміння бачити красу і цінувати її.

Слід забезпечити дитині право вільного вибору дії. Читається із задоволенням, активно сприймається і вражає те, що є актуальним для читача, що змусить діяти з власної ініціативи, самостійно. Любов до читання не виникає без можливості вільно вибрати своє ставлення до нього, враховуючи зміст читання, особливість автора, або можливість духовного росту, чи бажання не відставати від інших в читацьких навичках.

Філософ Артур Шопенгауер зазначав: «Читати – значить думати ще однією головою». Читання має зародити інтерес, пробудити цікавість, потребу в знаннях, щоб дати відповідь на нові й нові питання «Чому?». Книга – це те чисте джерело, яке живить допитливість дитини, дає поштовх її увазі, почуттям, спонукає до роздумів.

Художня література породжує емпатію. Ви починаєте відчувати речі, відвідувати місця і світи, про які ви б і не дізналися. Ви дізнаєтеся, що зовнішній світ – це теж ви. Ви стаєте кимось іншим, і коли повернетесь у свій світ, то щось у вас трішки зміниться. Емпатія – це інструмент, який збирає людей разом і спонукає поводитись не як самозакохані егоїсти. Лише через емпатію дитина може відчути чужий біль і чужу радість, смуток і відчай. Таким чином вона збагачує свій життєвий досвід. Переживаючи різні душевні стани, вона не лише закріплює їх в розумовій пам'яті, а й в душі. Лише література здатна дати людині змогу відчути в однову житті багатство інших життів. Відомий критик і філософ І. Ф. Карякін пише: «Поки дитина відноситься до прочитаного як до свідoctва про те, що відбувається з іншими, а не з нею особисто, доки в чужому він не впізнає своє, доки не загориться цим відкриттям – до того часу інтересу до читання не буде».

Міжнародна асоціація видавців провела соціологічне дослідження стосовно впливу

книг та процесу читання на дітей і визначила найцікавіші результати:

- 15 хвилин щоденного читання – мінімум для розвитку читацької культури;
- Мовні навички дітей, домашня бібліотека яких містить 500 видань, розвиваються на 2 роки швидше, ніж у дітей, які мають лише 10 книг;
- Діти, які не читають добре у першому класі, мають 1:8 шансів наздогнати однолітків самостійно без втручання репетиторів;
- 50% відсотків молодих людей, які споживали психотропні речовини, мають проблеми із читанням;
- Читання дітям хоча б 1 раз на день розвиває їх на один рік швидше, ніж тих діток, яким не читають взагалі;
- 40% людей, які не читали багато вголос у віці 6-11 років, потім шкодують про це;
- 8 з 10 дітей говорять, що люблять, коли їм читають вголос вдома;
- Дівчата віком 8-11 років люблять читати більше, ніж хлопці того ж віку;
- 18% дітям віком 8-11 років соромно, якщо друзі бачать їх за читанням.

У рамках проекту Bookplatform було визначено, що українці не читають, але читати люблять. 77,7% опитаних стверджують, що люблять читати, проте 42,1% не читали нічого довшого за 100 сторінок протягом останнього року. Майже 12% не читають взагалі. Частка українців-нечитачів – 42% -- вдвічі більша, ніж у США. Від 60 % до 80 % опитаних заявили, що просто не відчувають потреби читати видання певної тематики. Серед інших причин – брак часу, проблеми з очима, важкодоступність книг. Загалом, у середньому українець читає 4 книги за рік. Хоча кажуть, що чоловіки мудрі від книг, а жінки від природи, та традиційно жінки читають більше. Активними читачами є 53,4% жінок. Що ж до віку, то найбільше читають літні (від 55 років) та молоді люди (25-34 роки). Найбільше у нас читають соціально-політичні новини та огляди й художню літературу. Майже 27% читають релігійну літературу. Проте на питання, яку книгу прочитали останньою, 40 із 816 респондентів назвали Біблію. Найбільше зараз читають Пауло Коельо, Ліну Костенко, Александра Дюма та Дена Брауна. З сучасної української літератури опитані віддають перевагу творчості Люко Дашвар, Василя Шкляра та Марію Матіос.

Нікого не потрібно переконувати, що книга і читання безпосередньо впливають на процес виховання дитини. Але так було не завжди. Так, у журналі «Красный библиотекарь» (№12, 1924р.) було надруковано статтю В. Невського «Боротьба з дитячим читанням». Автор подав великий список негативного впливу читання на особистість, трактуючи його як зброю слабких, неактивних людей. Книга, на думку автора, виховує в дітях сентиментальність, притупляє природну спостережливість, формує шаблони думки й поведінки. А ще – погано

впливає на фізичний розвиток дитини: погіршує зір, порушує окис крові, сприяє викривленню хребта і таке інше. Тим не менше ця ідея не знайшла підтримки в науковців, практиків, навпаки, перемогло твердження, що читання книжкового тексту – особливий вид діяльності, який відноситься до одного із оптимальних засобів формування Людини в людині, тому що впливає на її розум, почуття, волю, розвиває уяву. Книгу визнано скарбницею знань, досвіду багатьох поколінь. У книжці, як у дзеркалі, знайшло своє відображення все багатівікове життя народів, у книзі вирує багатогранне сучасне життя.

Найпростіший спосіб гарантовано виростити грамотних дітей – це навчити їх читати і показати, що читання – це приємна розвага. Найпростіше – знайдіть книги, які їм подобаються, дайте їм доступ до цих книг і дозвольте їм прочитати їх. В той же час учасники навчально-виховного процесу мають розуміти, що вироблена ще в дитинстві потреба в пізнанні та читанні, надалі стає основою самоосвіти, навчання впродовж життя.

Ірина Пошивак (факультет педагогічної освіти)

Наук. консультант – проф. Черепанова С.О.

ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ІМЕН В РОДИННОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Добре ім'я найкраще багатство

Українське прислів'я

Ім'я – частинка людини, її відчуття свого «Я». Щодня ми чуємо його, але не задумуємось на тим, що воно слугує не лише звертальним засобом, а й чимось глибшим, більш значущим.

Якщо імена так важливі у родинному вихованні учнів початкової школи, то чому дотепер не завжди враховуються національні традиції імені?

Відповідь знайдемо в історії. Правлячі тоталітарні структури, які впродовж десятиліть здійснювали політику асиміляції українського народу, не були зацікавлені у тому, аби педагогіка розробляла українські імена, як першоносії національних ознак українців – у родинному вихованні. Їхнім головним завданням було нівелювати історичну пам'ять, шляхом обмеження використання рідної мови, а відтак і цурання своїх національних імен.

Хочу зауважити, що саме через утиски тоталітарної влади, українці перейняли запозичені імена й почали називати дітей не по-українськи. Відповідно це створювало певні

проблеми родинного виховання дітей 6–10 років, бо саме в цей період дитина обов'язково захоче знати звідки вона походить, а згодом і поцікавиться, чому їй дали таке ім'я, яке вона має. Якщо це її ім'я буде українським, то дитина, дізнавшись про його походження, усвідомить себе в системі духовних традицій свого народу. Звідси поштовх до глибокого пізнання учнями початкових класів національних традицій українців. Батьки мають пояснити дитині значення імені, допомогти усвідомити приналежність дитини до України. Це я вважаю головним завданням родинного виховання учнів початкової школи.

В Україні протягом останніх кількох років при реєстрації дітей залишаються популярними близько 30 імен, найпоширенішими з-поміж них імена Олександр та Анастасія. Про це, з посиланням на статистичні дані органів реєстрації актів цивільного стану, повідомляє Департамент у справах цивільного стану громадян Міністерства юстиції.

Найчастіше українці обирають чоловічі імена Андрій, Артем, Богдан, Владислав, Данило, Денис, Дмитро, Максим, Микита, Єгор, Іван, Ілля, Кирило, Олександр, Олексій, Ярослав; жіночі імена – Анастасія, Анна, Аліна, Вероніка, Вікторія, Дар'я, Єлизавета, Катерина, Марія, Наталія, Олександра, Софія, Христина, Уляна, Юлія, Яна.

Втім, не знижуються симпатії українців і до дивних чи незвичайних для України імен. Так, останнім часом у відділах РАЦС було зареєстровано хлопчиків на ім'я Лоаммій, Ленмар, Юстик, Арарат, Августин, Зелай, Пієтро, Раміс та дівчаток на ім'я – Еліта, Навіста, Піата, Елорія, Карабіна, Юрдана. Сталим залишається показник українців, які у свідомому віці виявили бажання змінити власне ім'я. Так, останнім часом у відділах РАЦС зареєстровано зміни імен: «Марина» на «Мадлена», «Марія» на «Богдана», «Марія» на «Мальвіна», «Тарас» на «Маркус».

Як бачимо сучасні батьки дещо відходять від українських імен, переймаючи радше не властиві нашій культурі. Але ж наші рідні імена теж красиві. Тоді чому все це так? Можливо тому, що побутує хибна думка: чуже – краще. На жаль, такі ситуації трапляються в нашому суспільстві. Натомість потрібне духовне підґрунтя розвитку культури, освіти, науки, щоб громадяни України усвідомили наскільки різнобарвним й квітучим є своє, рідне.

Професор Світлана Черепанова у навчальному виданні «Філософія родознавства», аналізує численні наукові джерела (*Л.Белей, А.Коваль, Л.Масенко, Р.Осташ, Ю.Редько, Л.Скрипник, Н.Дзятківська, П.Чучка*), де йдеться про «одвічно слов'янські імена – Лада, Злата; Гостило, Добрило. Такі імена засвідчують основоположні риси людей: лагідність, привітність, доброту, гостинність. Милозвучні слов'янські імена мали східнослов'янські племінні вожді й давньоруські князі IX-XI ст. Імена переважно склалися з двох частин (починаючи від Святослава Ігоровича). З другою частиною імені -волод, -мир, -полк, -слав

пов'язували поняття володіння, мир, слава: Брячи-слав, Володислав, Вячеслав, Ізяслав, Милослав, Мирослав, Мстислав, Остромир, Радослав, Ратемир, Ростислав, Святослав, Святополк, Творимир, Тихомир, Ярослав. Найпоширеніші давньоруські жіночі князівські імена: Сбислава, Святослава, Перемислава, Предислава». Висвітлено «традиції надання імені в Україні. До таких традицій належать: *родинна* – на честь предків, діда, бабусі, батьків, близьких родичів; *християнська* – на честь святого, який вважається небесним заступником дитини; *культурологічна* – на честь видатних українських державних та культурних діячів (Богдана Хмельницького, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Соломії Крушельницької та ін.)». Проте сучасність демонструє певні приклади ігнорування національних традицій надання імені нині в Україні. Наприклад, появились імена Кіплінг (Житомир), Ісус Христос (Івано-Франківськ). Ангел (Львів) (*Черепанова С.О. Філософія родознавства: Навч. посіб. /Передмова проф. В.Г.Скотного. – К.б Т-во «Знання», КОО. 2008. – С. 313 – 317, 323).*

Безперечно, батькам доцільно звернути увагу на традиції українських імен, які своєрідно виявляють духовний діалог між поколіннями родини. Українські імена сприяють вихованню «гуманної, соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до етносоціального та соціально-культурного середовища» (Державний стандарт початкової загальної освіти).

Йдеться не лише про вибір імен для дітей, а й відповідальність батьків за виховання справжнього українця, який береже звичаї, традиції, культуру, а головне – дух свободи українського народу.

Тетяна Приходько (історичний факультет)
Наук. консультант – асист. Калагурка Х. І.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ

Прогресивний розвиток телекомунікаційних систем та інформатизація всіх сторін людського життя дедалі більше посилює свій вплив на свідомість людини. Сучасна дитина, яка ще не вміє говорити, вже здатна реагувати на телевізійні програми. Згідно з результатами дослідження, яке було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва» та Центром Разумкова у липні 2015 року, встановлено, що рівень довіри до ЗМІ в Україні складає 47%.

Телебачення/кіно/фільми:

- 60% дітей в середньому витрачають перед телевізором від 1,5 до 3 годин на день, що не відповідає встановленим для них нормам;
- телебачення формує агресивну поведінку та схильність до насильства: найбільше епізодів з насильством є в сюжетах фільмів, найменше – в комедійних серіалах;
- мова, яка відтворюється електронною акустичною системою, не має такого впливу на дитину, як з вуст мами;
- дитина, що сидить перед телевізором, не рухається фізично та не відпрацьовує координацію свого тіла;
- у дитини гальмується розумова діяльність та творче мислення, однак розвивається критичне спостереження, здатність оцінювати ситуації;
- формується впевненість, що сильніший завжди правий, свобода – це можливість робити все, що заманеться; щастя та успіх визначається рівнем матеріальної забезпеченості та престижністю соціального статусу;
- пропаганда жорстокості, насильства, порнографії та еротичного способу життя призводить до наслідування дитиною подібної поведінки, падіння моралі у суспільстві та зростання рівня дитячої злочинності;
- поширення епізодів із нетрадиційними сім'ями може призвести до нерозуміння ідеалу сім'ї.

Мультфільми/мультисеріали:

- 60% батьків некритично ставляться до вибору каналів, які показують мультфільми;
- через візуальність та звукову привабливість мультфільми найбільше подобаються дітям та допомагають їм у формуванні уявлень про добро і зло, красиве та потворне; можуть виконувати виховну, пізнавальну і розвиваючу функції;
- у сучасних мультфільмах дедалі частіше розповсюджуються сцени агресії – бійки, вбивства, кровопролиття, що призводить до формування стереотипу про всюдозволеність через безкарність негативної поведінки персонажів;
- наділення жінки чоловічими рисами характеру і навпаки, що проявляється в поведінці, одязі, ролі персонажа;
- неповага до жінки та до людей похилого віку, недбале ставлення до тварин та рослин;
- поняття самозбереження: персонажі можуть вмирати і воскресати на екрані; дитина може спробувати повторити таку поведінку, що призведе до самогубства;
- масове поширення мультфільмів із культурними цінностями американського, західного чи східного суспільств.

Реклами:

- різнокольорові барвисті картинки, підвищення звуку в порівнянні з основною передачею, повторення одного і того ж, спонукає дитину вимагати у батьків купівлю тієї чи іншої речі;

- у шкільному віці більшість дітей вже мають свої кишенькові гроші: без дозволу батьків дитина може купити непотрібну їй річ;

- діти швидко запам'ятовують вислови із реклами, повторюють їх; мова рекламних роликів має бути грамотною та без нецензурних висловів;

- красиво оформлена реклама з їжею може спонукати до неправильного харчування. Дослідники Стенфордського університету виявили: в 6 разів привабливіша для дітей є їжа в обгортці від McDonald's; зараз від ожиріння страждають до 10% 6-річних дітей та 17% 15-річних;

- ролики із алкогольними напоями, наркотиками, тютюном негативно впливають на формування поведінки дитини та призводять до залежностей ще з раннього віку;

- реклама допомагає дитині знати про сучасні та модні речі, актуальні події.

Інтернет:

- 76% батьків не знають, які сайти відвідують їхні діти;

- до комп'ютерної залежності більш схильні підлітки 11-17 років, які втрачають відчуття часу та зв'язок із навколишнім світом;

- через «реклами-кліки» дитина може потрапити на сайти для дорослих; інформація є неконтрольованою; діти не можуть реально оцінювати рівень достовірності й безпеки інформації;

- реальне спілкування замінюється віртуальним; світ «смайликів» набуває функцію «емоції»;

- батьки проводять значний час перед монітором; не знаючи міри роботи з комп'ютером, не приділяють потрібної уваги дитині;

- шахрайство в Мережі може стати одним із способів досягнення та реалізації власних цілей.

Отже, ЗМІ мають як позитивний, так і негативний вплив на дитину. Повністю обмежити доступ до них неможливо, однак необхідно звернути увагу на канали поширення, зміст сюжетів, часову норму та вікові можливості дитини для того, щоб уникнути проблем у майбутньому!

ФІЛОСОФСЬКІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Поступове перетворення України із тоталітарної у демократичну державу зумовило значні зміни, які торкнулися усіх сфер суспільного життя. Не оминули вони і виховання дітей, майбутніх громадян держави. Із падінням «залізної завіси» пробудився інтерес до передових закордонних методик, зокрема до вальдорфської педагогіки, основоположником якої є австрійський вчений Рудольф Штайнер. Вперше він висловив свої погляди у 1919 р. Тоді Німеччина та її союзники у Першій світовій війні переживали економічну розруху та майже повну світову ізоляцію, тож не дивно, що почали виникати різноманітні плани виходу із цієї кризи, яка, втім була і в країнах-переможцях. Р. Штайнер запропонував свій – нова система виховання дітей у школах, яка кардинально відрізнялася від попередніх.

Після Першої світової війни європейське суспільство усвідомило, що треба шукати нові шляхи розвитку, чому і відповідала новостворена вальдорфська педагогіка. В основу своєї педагогічної системи Р. Штайнер поклав антропософську антропологію, яка акцентувала увагу на таких принципах розвитку дитини: природовідповідності, циклічності розвитку життя, єдності батьків і школи у вихованні дитини, свободи навчання і творчості, закріплення за класом одного вчителя, гармонійний духовний та фізичний розвиток дитини, скасування покарань та системи оцінювання. Навчання у вальдорфських школах носить проблемний характер, за рахунок якого відбувається розвиток самостійного мислення. Уроки не проходять у звичній для українських учнів системі монологу вчителя, а діалогу, у якому бере участь весь клас. Вальдорфська школа, як визначив сам Р. Штайнер – це «школа для дитини», що різко протиставляє її сучасним державним школам, у яких присутній дух змагання між учнями та контроль за їхніми навчальними досягненнями. Основний акцент вальдорфська система робить на естетичному та трудовому вихованні учнів та періодичності викладання загальношкільних предметів, а художні елементи викладання присутні на кожному уроці.

Однією з переваг вальдорфської педагогіки є те, що вона створює для дітей набагато ширші перспективи для вибору професії, соціальної адаптації та розвитку особистості. Вальдорфська система освіти розвиває у дітей самодисципліну та здатність критично осмислити ситуацію з усіх боків, створює максимально сприятливі умови для розвитку здібностей та нахилів дитини. Звичайно, вона не позбавлена недоліків: діти виховані за вальдорфською педагогікою не можуть адаптуватися у жорстких тоталітарних суспільствах,

ця система економічно досить затратна, оскільки вальдорфські школи не є державними структурами, то батьки платять за навчання самі. Вальдорфська педагогіка дуже популярна в країнах Західної Європи та Сполучених Штатах Америки, де налічується кілька тисяч вальдорфських шкіл, а у 2000 році ЮНЕСКО проголосило її педагогікою XXI ст. Однією із переваг цієї системи освіти є те, що вона легко адаптується до нових реалій життя і тому не втрачає свого значення і досі.

В Україні у 2001 р. міністерство освіти і науки своїм наказом впровадило вальдорфську педагогіку в наші школи, але цей наказ залишився на папері і досі влада придивляється до цієї системи освіти. Хоча ще з 1999 року діє Асоціація вальдорфських шкіл, але це громадська організація, створена на добровільних засадах, тому говорити про реалізацію вальдорфської системи освіти на українських теренах досить складно. У нашій державі вальдорфські школи поширені у великих містах – Києві, Харкові, Донецьку, Одесі, Дніпропетровську. Всього їх налічується близько шістдесяті. Сьогодні українські педагоги розділилися на два табори – прихильників і противників вальдорфської педагогіки. Одним із найважливіших аргументів противників є її невідповідність сучасним вимогам до освіти. У вальдорфських школах дуже мало предметів, але чи зараз батьки захочуть, щоб їхня дитина вивчала лише читання, письмо, вчилася плетінню? Більшість, звісно, буде проти, проте чи добре для шестирічного малюка 6 уроків у першому класі? Однозначно, ні. Звичайно, від часу створення Р. Штайнером своєї системи минуло майже 100 років і наука здійснила значний крок уперед. Отже, противники вальдорфської системи мають рацію лише в одному – її не можна бездумно накладати на українську педагогіку, а треба пристосовувати із врахуванням останніх наукових досягнень.

Зауважимо, що противники вальдорфської педагогіки закидають їй, що вона розвиває здібності і нахили дітей, а не засвоювати знання, з чим ми погоджуємося. Але тут треба порівняти систему освіти в Україні та західноєвропейських країнах і ми побачимо парадоксальну ситуацію – за кількістю предметів наші школи перебувають на перших місцях у світі, а ось за якістю знань, на жаль, ситуація невтішна. На Заході в університети йдуть ті, хто може і хоче далі покращувати свій рівень знань, а не заради диплома про вищу освіту як в Україні. Вальдорфська система освіти вчить дітей найголовнішого – як застосовувати знання на практиці, тоді як наша дає велику теоретичну базу. Не потрібно відкидати і різні умови життя на Заході та в Україні, але Р. Штейнер створив свою систему в умовах повної розрухи в суспільстві і, значною мірою, завдяки вальдорфській педагогіці світ зміг змінитися на краще. Тож думка про те, що в цій ситуації, яка зараз склалася в нашій країні, вальдорфська педагогіка є недоцільною виглядає просто наївно. Результати її впровадження у розвинутих країнах Європи та США свідчать про усебічне сприяння розвитку особистості дитини.

НОВИЙ ВЧИТЕЛЬ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ (за Педагогічною Конституцією Європи)

Актуальність зазначеної теми зумовлюють загальносвітові та європейські освітні інтеграційні процеси, європейський вибір України, нестабільність людського буття й суперечливі цивілізаційні виклики. Світоглядно-ціннісного сенсу набувають питання: Якими мають бути європейська освіта і сучасний вчитель? Як підготувати конкурентноспроможного вчителя не лише в Україні, а й на європейському рівні?

Привертає увагу «Педагогічна Конституція Європи» (*текст англійською, українською, російською мовами // www.arpe.org*), яку прийнято 23-25 травня 2013 р. у м. Франкфурт-на-Майні, ФРН, під час проведення Другого Форуму ректорів педагогічних університетів Європи. Розробку Педагогічної Конституції Європи ініційовано Україною. Стратегічний документ, який має міжнародне підґрунтя, підготовлено авторитетним авторським колективом, у його складі: ректор Віктор Андрущенко (Україна), професор Морітц Гюнцингер (ФРН), ректор Альгердіс Геджютіс (Литовська Республіка). Президент Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи Віктор Андрущенко, ректор Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова наголосив, що документ розроблено на виконання рішень Форуму міністрів Європейських країн (від 23 вересня 2011 р.).

Текст Педагогічної Конституції Європи підписали 25 ректорів – учасників Форуму з 11 країн Європи (Білорусь, Литовська Республіка, Республіка Македонія, Республіка Молдова, Федеративна Республіка Німеччина, Польща, Російська Федерація, Україна, Чеська Республіка та ін.).

Педагогічна Конституція Європи визначає принципи, які можуть бути адаптованими до національних педагогічних традицій, методологію філософії та політики підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття (Розділ 1). Йдеться про історично сформовану модель педагогічної освіти як освіти гуманістичної, креативної, людино- і культуротворчої (Розділ 2), філософсько-методологічні принципи педагогічної освіти: науковість, людиноцентризм, системність, доступність, індивідуальний підхід, творчість, академічна автономія, інноваційний розвиток (Розділ 3), основні педагогічні цінності, якими є: толерантність, демократія, миролюбство, екологічна безпека, права людини і солідарність, милосердя і совість, відповідальність. Новий вчитель, підготовлений на такій ціннісній основі,

повинен бути здатним до «стирання» образу іншого як «ворога», до співпраці із представниками різних релігійних конфесій. Педагогічні цінності є духовною основою підготовки нового вчителя в країнах європейського простору (Розділ 4).

Конституція базується на загальній філософії освіти, яка системно вбирає в себе всі прогресивні інновації, апробовані народами і культурами європейського простору впродовж їх історичного поступу (Розділ 5).

Окреслено головні завдання підготовки європейського вчителя – формування здатності до практичної навчально-виховної діяльності як динамічного поєднання етичних цінностей і когнітивних, метакогнітивних, міжособистісних і практичних вмінь та навичок, знань та розуміння. Виділено основні компетентності, якими має володіти вчитель XXI століття: 1) комунікативна компетентність (сучасний вчитель має вільно володіти кількома європейськими мовами); 2) компетентність самоідентичності; 3) компетентність справедливості; 4) лідерська компетентність; 5) дослідницько-аналітична компетентність; 6) здатність навчатися протягом усього життя; 7) емпатія – здатність розуміти переживання учня чи студента та співпереживати в процесі спілкування. Найважливіша компетентність полягає в забезпеченні навчального середовища, яке сприяє благополуччю кожної дитини і розвиває її багатий духовний світ (Розділ 6).

Учителів нового покоління вирізняє широкий спектр педагогічних стратегій (стратегій навчання), що забезпечують максимальне поліпшення учнівських досягнень. Педагогічна стратегія – це філософія освіти педагога, що обумовлює його: 1) план досягнення довгострокових результатів; 2) принципи діяльності та здійснення моделей і технологій освіти; 3) позицію, що розкривається в різноманітності дій; 4) перспективу професійного зростання і розвитку життєдіяльності; 5) прийоми (особливі “маневри” мотивації навчання учнів і студентів та формування в них конкурентних переваг (Розділ 7).

Наголошено важливість провідних педагогічних технологій; в основі їх застосування – право вільного вибору учителя, заснованого на його педагогічній майстерності й творчості; педагогічні технології, що здійснюються з використанням власних наукових досліджень педагога, із застосуванням сучасних інформаційних засобів, мовних стратегій визначаються «високими педагогічними технологіями» (Розділ 8).

Сучасність вимагає радикальної модернізації практика в системі підготовки нового вчителя, забезпечення її безперервності й послідовності, впровадження таких видів практики: ознайомча, культурологічна, виховна, навчальна, переддипломна (предметна) (Розділ 9). Характерною ознакою становлення нового учителя є академічна мобільність, здатність адекватно реагувати на зміни педагогічної реальності й знаходити відповіді на виклики епохи,

готовність до змін суспільної освітньої політики. Академічна мобільність сприяє формуванню кроскультурних цінностей учителя, толерантності, налаштованості на співпрацю (Розділ 10).

Безперечно, окреслені положення Педагогічної Конституції Європи є теоретичною, ціннісною, духовною основою підготовки нового покоління педагогів на педагогічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка.

Дарія Салій (хімічний факультет)

Наук. консультант – доц. Крива М. В.

ВПЛИВ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що засоби масової інформації (далі ЗМІ) впливають на формування та самовизначення людини. Все більше в сучасному суспільстві стверджується думка про те, що людство знаходиться на початку розвитку «третьої» (поряд з усною та писемною) системи культури – культури засобів масової комунікації суспільства. Людина з раннього дитинства опиняється в оточенні техносфери, вагомою частиною якої є ЗМІ, що відіграють важливу роль в її житті. Подобається нам інформація, яку надають ЗМІ чи ні, вона є невід'ємною частиною ринкових процесів і сучасного життя в цілому. Тому важливо розглянути позитивні та негативні аспекти впливу ЗМІ на розвиток та формування особистості учнів.

Цілі дослідження: проаналізувати вплив інформації, яку отримує учень із ЗМІ, розглянути позитивні та негативні аспекти впливу ЗМІ на розвиток учня в теперішніх умовах.

Вплив ЗМІ на розвиток особистості учня сьогодні вкрай суперечливо: з одного боку, відбувається розширення кругозору і допитливості, але з іншого боку, можна відзначити зростаючий вплив компонентів, які негативно позначаються на вихованні особистості.

Що ж таке засоби масової інформації? Під ЗМІ визначають засоби, за допомогою яких інформація передається масовій аудиторії, ця інформація доступна багатьом людям, їй характерний корпоративний зміст виробництва і розповсюдження. До цих засобів належать: преса (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, Інтернет, кінематограф, звукозаписи та відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити.

В даному дослідженні важливо не тільки розглянути позитивні та негативні аспекти впливу ЗМІ на розвиток учнів, але й дослідити обмеженість обсягу знань учнів щодо впливу

засобів масової інформації на їхню особистість та психіку. Для цього я провела емпіричне дослідження серед учнів віком від 12 до 17 років у вигляді відкритого анкетування. Основні результати анкетування подано у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1. Результати емпіричного дослідження

Запитання	Отриманий результат
№1: «Звідки люди отримують основні уявлення про світ?»	На телебачення, друковані засоби, радіо припадає 48,3%
№6: «Чи довіряєте Ви інформації, представленої в ЗМІ?»	71% учнів – так, довіряє, 29% – не довіряє
№2: «Яким засобам масової інформації ви надасте перевагу?»	«Інтернет» + «Телебачення» = 87,8%
№18: «У вас вдома є комп'ютер?»	83,3% учнів дали позитивну відповідь
№23: «Чи можете відмовитися від користування Інтернетом на тиждень?»	Ні – 53 % учнів, так – 47%.
№21: «Чи підключений у вас Інтернет на телефоні?»	Так – 70% учнів; ні – 30%
№22: «Ви спілкуєтеся з друзями через Інтернет?»	Так – 97 % учнів; ні – 3%
№10: «У вас вдома є телевізор?»	Всі відповіли так(100%)

За результатами анкетування, учні черпають знання із засобів масової інформації. Проте, постає питання чи ставлять вони під сумнів одержану інформацію? На основі одержаних результатів на запитання №6(табл.1): більшість учнів не ставить під сумнів інформацію, яку надають їм ЗМІ, вони свідомо довіряють їй, а отже перебувають під її впливом.

Аналізуючи отримані результати, ми можемо стверджувати, що учні надають перевагу із засобів масової інформації інтернету та телебаченню, тому зосередимо увагу на них.

Зупинимось детальніше на впливі мережі Інтернет. Дані наведені в табл.1 підтверджують, що комп'ютерна мережа Інтернет – найбільш доступний засіб масової інформації для учнів. Одним з негативних факторів глобальної комп'ютерної мережі є широке розповсюдження різної інформації сумнівного змісту, ймовірність зустрічі з небезпечними людьми в чатах.

Другим фактором я хочу відмітити проблеми з комунікабельністю, які виникають в

учнів. Якщо учень довго сидить за комп'ютером, то втрачається живий контакт з людьми, будь-які відчуття, він просто заглиблюється у себе. І тоді постає питання, чи зможе він у подальшому спілкуватися з людьми, взаємодіяти з ними, чи буде він повноцінно сформованою особистістю. Хочу зазначити, що одним з важливих факторів негативного впливу є загроза «Інтернет-залежності». В анкеті 53 % учнів відповіли, що не можуть відмовитися від користування Інтернетом всього лише на тиждень. Також для дослідження загрози «Інтернет-залежності» серед учнів можна використати результати, одержані на запитання №21(табл.1), відповідь на дане запитання дає зрозуміти наскільки учень є залежним від інтернет-ЗМІ.

Отже, важливо не забувати: «Інтернет поганий тим, що він не має меж!» Тобто, він не забезпечує учнів від ненормативної інформації, знання якої їм зовсім не потрібні.

Однак, попри всі перелічені мінуси Інтернету є і його плюси, які полягають у тому, що мережа пропонує освітній і корисний досвід, правильне використання якого може поліпшити успішність учнів у школі, розширення спілкування, створення соціальних зв'язків і навіть набуття технічних навичок. Тому що, серед усіх учнів є ті, для кого Інтернет - це не заміняє помічник для отримання знань. Безсумнівно, Інтернет набагато спрощує нам життя: одним натисканням клавіші, ми отримуємо інформацію, у пошуках якої ми могли б витратити «купу» часу.

Наслідками позитивного впливу інтернету на формування особистості учня є соціалізація і зв'язок, розширення можливостей навчання, доступ до медичної інформації.

Тепер розглянемо вплив телебачення на формування особистості учня. Телебачення є найлегшим у сприйманні людиною інформації ЗМІ, воно найшвидше та найоперативніше інформує про події у світі, легко та комфортно може перенести людину у будь-який куток світу.

На запитання №10 (табл.1) всі учні відповіли так. Це означає, що пам'ять, увага, мислення, фантазія учнів перебувають під впливом цього ЗМІ. Телебачення сильно впливає на поведінку учнів, вносить істотний внесок в характер їх спілкування зі світом, виявляється стимулом для дій, які не потрібно винаходити самому, оскільки вони дані в готовому вигляді.

Можна відмітити такі негативні аспекти телебачення:

- посилення впливу реклами;
- телевізійне насильство;
- джерело вульгарної інформації, порнографії.

Тому, можна стверджувати, що така невинна, на перший погляд, для учнів розвага як перегляд мультфільмів або телефільмів, може мати досить вагомий, не завжди однозначний

наслідки.

Крім негативного впливу телебачення, та ЗМІ в цілому, на молодіжну поведінку, можна виділити два позитивних момента:

- ЗМІ підтримує в курсі всіх подій, що відбуваються, таким чином, втамовує «інформаційний голод» ;
- телебачення для учнів є джерелом цілеспрямованого отримання інформації.

Отже, ЗМІ є однією із невід'ємних частин буденного життя всього людства, що має як позитивний так і негативний вплив на психіку учасників соціуму в загальному, та на психіку учня зокрема. З упевненістю можна сказати, що вплив засобів масової інформації на процес формування та розвиток особистості учня існує і воно є досить суттєве. Необхідно протидіяти негативному впливові ЗМІ. Для цього, на мою думку, можна створити спеціальну програму «грамотної поведінки» зі ЗМІ для школярів і дошкільників. Ця програма може виявлятися у проведенні спеціальних занять, на яких дітей будуть навчати критично ставитися до ЗМІ, розрізняти фантазію та реальність на екрані.

Дарія Семенюк (факультет іноземних мов)

Наук. консультант – доц. Равчина Т.В.

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ В АМЕРИКАНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Всім відомо, що Сполучені Штати Америки давно зарекомендували себе як наймогутнішу державу в світі. Добре це чи погано, але вони змушені нести на своїх плечах тягар статусу світового лідерства, приймаючи рішення, які можуть забезпечити або зруйнувати мир з іншими народами. Як наслідок, майбутнє світу залежить від молодих американців, які повинні концентрувати увагу не лише на економічному та політичному аспекті у вітчизняній та світовій ситуації, але й на етиці, що відіграє надзвичайно важливу та складну роль. Звісно, більшість з них здобуватиме освіту в системі державних шкіл та коледжів США, що покладає ще більшу відповідальність на вчителів, які, взаємодіючи з освітнім середовищем цієї великої нації, зобов'язані ознайомити учнів з етичними нормами та їх вагомим значенням.

На жаль, сучасна американська педагогіка не приділяє належної уваги етичним принципам та поняттям, які учні так потребують, зосереджуючись в основному на

забезпеченні якісних знань зі шкільних предметів. Відштовхуючись від цього, я б хотіла запропонувати практичний підхід інтеграції етики у стандартну американську педагогіку, розрахований на дітей від дошкільного віку до рівня коледжу. Він забезпечить саме таке розуміння універсальних етичних цінностей, яке сприятиме вихованню глобально мислячих та етично обізнаних американців.

З давніх-давен людство усвідомлювало що таке благодійність, справедливість, чесність, правдивість та робило спроби інтеграції цих етичних понять у педагогіку. Так, в ранніх колоніальних школах Америки широко використовувались книги, які містили в собі уривки молитов, а згодом і сама Біблія. Звичайно, таке розуміння етики було релігійно забарвленим, хоча саме воно заклало основи для подальшої інтерпретації етичних понять. Також, широко функціонували школи, методи викладання яких базувалися на античних зразках. Одним з прикладів є Бостонська Латинська школа - найстаріша державна школа в Америці. Її засновники, поділяючи переконання античних греків, вважали, що лише хороше є багатством душі.

Слід зауважити, що люди на підсвідомому рівні розуміють що таке етика. Роботи Жана Піаже, Лоренса Кольберга, і Керол Гілліган вказують на те, що навіть дуже маленькі діти можуть дійсно усвідомлювати і, зрештою, застосувати етичні поняття, принципи та норми, розуміння і трактування яких в процесі навчання ускладнюється та удосконалюється. Як наслідок, важлива роль відведена вчителю, який на основі професійного досвіду, повинен знати як саме додати етичне забарвлення матеріалам шкільної програми. На сьогоднішній день інтеграційні методології, стратегії і методи стають невід'ємним елементом академічної підготовки вчителів і передових навчальних програм загалом.

Книга, яку зазвичай використовують у навчальній програмі дітей дошкільного віку називається «Всього лише кішка» («Still a Cat»). На її сторінках зображені різноманітні види кішок, що відрізняються одна від одної виглядом, характером, уподобаннями, вміннями. Особливість цієї книги полягає в тому, що автор постійно нагадує читачеві, що істоти, які мають стільки спільного, але водночас відрізняються одні від одних є "всього лише кішки". Після прочитання книги, учитель може задати такі запитання: Яка кішка вам найбільше подобається і чому? Яка кішка вам найменше подобається і чому? Що спільного і відмінного мають між собою зображені кішки? Чи було б краще, якби в світі існував лише один тип кішок (той, що найбільше подобається)? Чому? Чому ні? А як щодо людей? Чи всі люди однакові? Чи є люди різні? Чи було б краще мати тільки один тип людей в світі, які схожі між собою і однаково поведуться? Ці питання звернуть увагу учнів на етичні аспекти, що описані з дуже простої точки зору.

Більше того, учитель може використовувати й прості історії з участю знайомих персонажів, щоб залучити навіть найменшим дітей до дискусії, таким чином, розвиваючи їхнє етичне мислення на найпростішому рівні. Для цього найкраще підійдуть казки, які є ідеальним матеріалом для такого застосування.

Інший спосіб, за допомогою якого можна збагатитися поняттями етики є стратегія "дивитися далі". Використовуючи природню допитливість та грайливість дітей дошкільного віку, цей метод заохочує їх за зразком пошуку скарбів до «полювання» на слова, що позначають етичні поняття чи ідеї вбудовані в оповіданнях. Перед тим як прочитати обрану книгу вголос, учитель запитує дітей, що вони розуміють під словом "доброта". Учитель пише слово "доброта" на дошці і просить дітей слухати розповідь і "полювати" на те, що змушує їх замислитись про доброту. Потім, учитель ставить запитання про зміст розповіді та просить дітей сказати, де вони «віднайшли» доброту в історії і пише ці "знахідки доброти" на дошці. Мета цього виду заняття - виробити в учнів звичку оцінювати все, що їм доводиться читати з етичної точки зору: чи це казка чи газетна стаття про політичну ситуацію в світі.

Цікавим є також заняття, яке пропонує колаж із зображень тварин. Дитину заохочують виділити одну фотографію, наприклад, таку де зображена маленька дитина, яка гладить собаку, і описати її як приклад того, що дитина є "добра" або "не шкодити" собаці. Дітям також надається можливість виговорити або продемонструвати своє розуміння таких етичних понять.

Іншим видом діяльності в молодшій школі може бути заміна традиційних шкільних правил на такі самі, але етично забарвлені. Наприклад, в типовому другому класі можна натрапити на таке правило «Не штовхатись». Учні та вчителі обговорюють причини чому таке правило важливе, тоді придумують інше правило, що краще відображає його етичну сторону. "Не штовхатись" може стати "В цьому класі ми терплячі один до одного і ніколи не повинні завдавати болю ближнім". За допомогою залучення учнів до аналізу шкільних правил поведінки та виокремлення їх етичного аспекту учитель досягає багато. Типовий клас перетворюється з регламентованого середовища в комфортне місце навчання, що базується на етиці.

Загалом, етичні поняття та принципи можна виховувати в царині різних шкільних предметів, навіть у математиці, яка на перший погляд не має нічого спільного з етикою. Так, командна робота учнів над математичними завданнями зміцнює цінні етичні концепції. В такому середовищі всі можуть віддати належне успіхам того чи іншого учня і, навпаки, проблеми, що виникли в учня під час розв'язання завдання вирішуються спільними зусиллями. Слід зазначити, що корпорації та урядові організації витрачають захмарні суми на

популяризацію командної роботи, тому надзвичайно важливо змалку привчити дітей до такого виду діяльності.

Учні, що усвідомлюють значущість етичних цінностей та понять, а на практиці їхня поведінка включає в себе акти доброти, справедливості, чесності і вияву поваги до інших становлять чіткий контраст шкільному насильству, наркоманії та прогулюванні. Важлива роль у заохоченні етичної поведінки відводиться вчителям, що повинні неодмінно відзначати та хвалити етично свідомих учнів, ставлячи їх у приклад для наслідування.

На жаль, сьогодні нам часто доводиться пожинати плоди етично несвідомих рішень, і на це не можна закривати очі. Етична свідомість у класі має величезний потенціал, значення якого мало хто з педагогів буде заперечувати. Інтеграція основних етичних понять в американську педагогіку – це лише маленький, але водночас фундаментальний крок на шляху до глобального миру, партнерства і кращого майбутнього загалом.

Яна Сичова (філософський факультет)

Науковий консультант – доц. Біляковська О.О.

СОФІЯ РУСОВА – ФУНДАТОР УКРАЇНСЬКОГО ДОШКІЛЛЯ

Софія Федорівна Русова – Жінка (не випадково це слово написано з великої літери), яка все своє життя присвятила педагогіці, вихованню, дітям. Вона щиро вірила, що «найдорожчим скарбом кожного народу є його діти, його молодь, і що свідоміше громадянство, то з більшою увагою ставиться воно до виховання дітей, до забезпечення їм найкращих умов життя».

Внесок С. Русової в розвиток педагогіки в Україні полягає в організації дитячих садків і недільних шкіл. Вона видатний педагог протягом свого життя вела просвітницьку роботу, викладала в університеті, була активною учасницею жіночого руху. До того ж, С. Русова була не просто педагогом від Бога, а й справжнім реформатором, оскільки дбала про створення національної української школи. Вона стверджувала, що «народ, який не має своєї школи й не дбає про неї, приречений на економічні злидні й культурну смерть» (*Русова С. Вибрані твори. – К.: Освіта, 1996, с. 207*).

Відправною точкою, яка пронизує педагогічний і творчий шлях С. Русової, стала ідея національного виховання. Її педагогічним гаслом був заклик «Приходьте, будемо жити заради

наших дітей», а метою всього життя докладення зусиль для втілення в життя задуму «рідної школи в Україні».

Кінець XIX століття ознаменувався появою та поширенням дитячих садків в Україні. Саме з цією подією нерозривно пов'язане ім'я С. Русової. Так, далекого 1871 року, разом із сестрою Марією, Софія відкрила один із перших приватних дитячих садків в місті Києві. Крім цього, С. Русова працювала в педагогічному журналі «Світло» (протягом 1910 – 1914 років), який був дуже популярним серед педагогів у галузі дошкільного виховання, а також очолювала департамент позашкільної освіти в Міністерстві освіти УНР за часів Директорії.

У цей час педагог розробила план розвитку дошкільного виховання України, який схвалив міністр освіти І. Огієнко. З огляду на вікові особливості дошкільнят, С. Русова поставила питання про єдність сімейного й суспільного виховання. Умови дитячого садка, на її переконання, мають бути наближеними до умов рідного дому. Щоб дитина мала змогу легко адаптуватися до виховного процесу поза межами рідної домівки, вихователь має бути таким же близьким, як рідна мами, і до того ж професійно-підготовленим.

Зважаючи на це, С. Русова обґрунтувала вимоги до підготовки вихователя. Так, щоб виховати в дітей національну свідомість, самосвідомість, самоповагу й гідність, педагог має знати народне життя й бути свідомим щодо ідеалів народу, виплеканих протягом століть. Лише такий вихователь, на думку С. Русової, здатний пробудити в дітей палку любов до рідного краю, роздмухати ту іскру, яка жевріє в їхніх душах. Крім цього, основним завданням педагога, на переконання С. Русової, має бути пробудження в дитини прагнення до самоосвіти й самовиховання.

Що стосується конкретних рис педагога, які перетворюють його фах на покликання, то, перш за все, він повинен любити дітей, мати чуйне серце, відповідально ставитися до своїх обов'язків, бути фізично здоровим, мати спокійну вдачу, уміти співати народні пісні, малювати, знати літературу (українську й зарубіжну), уміти віднайти й встановити спільне між домівкою дитини й дитячою установою.

С. Русова наполягала на спілкуванні педагога з дитиною виключно рідною мовою. Більш того, вона наголошувала на важливості й необхідності знання педагогом діалектів для того, щоб не відлучати дитину від «домашнього» мовлення.

На думку С. Русової, дитячий садок необхідно організовувати на наукових принципах. Він має бути проїнятий національним духом українського народу. У дитячому садку має звучати рідна мова й пісня. Мова йде також про організацію трудового виховання: ліплення, вишивання, малювання, плетіння. Навчання в дитячому садку має узгоджуватися з порою року, тобто залежати від того матеріалу, який дає природа.

Одним із найефективніших засобів виховання С. Русова вважала гру. На її думку, вихователь має знати специфіку ігор дітей різного віку, а також знати народні ігри, оскільки на певному етапі розвитку гра призводить до праці. Працю вона поділяє на фізичну й розумову, які, у свою чергу, є нероздільними.

Вагомим внеском С. Русової в розвиток педагогіки є формулювання нею основних принципів національного виховання гармонійної людини, громадянина, серед яких:

- індивідуальність, пристосованість дитини до природи;
- відповідність особливостям і потребам своєї країни, нації;
- відповідність соціально-культурним вимогам часу;
- єдність громадського й сімейного виховання;
- благодійність, моральність.

Визнаючи внесок С. Русової в розвиток педагогічної науки та її роль у створенні національної системи освіти, 2005 року Міністерство освіти й науки України запровадило нагрудний знак «Софія Русова». Ним нагороджують талановитих педагогів за їхні значні успіхи в галузі дошкільної та позашкільної освіти.

Таким чином, С. Русова є однією з центральних постатей в історії становлення й розвитку української педагогіки. Саме вона заклала міцний фундамент педагогічної науки в Україні, принципи якого є актуальними й сьогодні.

Ксенія Скшентувенська (історичний факультет)

Наук. консультант – доц. Лещак Т. В.

СЕРЕДНЬОВІЧНЕ СТУДЕНТСТВО У СОЦІОМЕНТАЛЬНОМУ РАКУРСІ СВОГО ЧАСУ

Насамперед зауважимо, що під поняттям «соціоментальний», ми маємо на увазі сприйняття суспільством студентства, його місце у суспільній свідомості, стереотипи та самоусвідомлення себе як окремої верстви населення. Територіально ми окреслюємо лише університети, що виникли в епоху класичного Середньовіччя у Західній Європі, розуміючи, що як у Східному світі, так і в Західному на той час вже існували аналоги чи попередники Університетів.

Датою заснування першого університету вважають 1158 рік, коли в Італії виник Болонський університет. З цього часу університети почали створюватись у всіх частинах

Європи. Так, у 1168 році був заснований Оксфордський університет, у 1209 – Кембриджський, а у 1253 р. – Сорбонна. Чим же було викликане це явище, яке охопило Європу буквально за століття? Наголосимо, що час появи університетів збігається з серйозними змінами у суспільстві Європи. У цей час починається активна урбанізація Західного Світу, засновуються та розвиваються нові міста, виникає потреба у кваліфікованих та освічених кадрах, які б могли якісно регулювати роботу підприємств та цехів. Заснування університетів вирішувало цю проблему, а отже їх створення було лише питанням часу. Університет почав надавати суспільству освічені кадри, які у час активного розвитку державного апарату стали йому необхідні. Освіта відповідала на запити суспільства, відтак оформились наступні факультети:

- Богословський – навчання на ньому займало близько 12 років, під час навчання студенти могли займати церковні посади та викладати навіть не захистивши докторської дисертації. В університетській ієрархії він стояв найвище.

- Юридичний – навчання займало сім років, основними напрямками були римське та канонічне право.

- Медичний – навчання займало 11 років, з яких обов'язковими були два роки лікарської практики, лише після цього дозволялось здавати екзамени на ступінь ліценціата.

- Артистичний (або філософський) – в ієрархії стояв останнім і тому деякі дослідники трактують його як додатковий або підготовчий. Після його завершення можна було вступити на інший факультет.

Ведучи мову про студентство як про соціальну верству варто зазначити, що на своїх початках вона була доволі неоднорідною. Складовою частиною студентства міг стати будь який член суспільства незалежно від свого походження. Часто через різну систему привілеїв (зокрема, безкоштовне житло у деяких університетах, наприклад, Оксфорд) діти селян і ремісників ставали студентами. Так ситуація призвела до того, що студентство почало об'єднувати представників різних груп населення і в результаті сформувавши якісно нову соціальну спільноту.

Хлопець міг стати студентом приблизно з 14-15 років, пройшовши відповідну підготовку вдома. Переважно вона включала в себе вміння читати, писати, знання нотної грамоти та інше. Окрім базових знань, студенти як і їх сучасні колеги потребували значної фінансової бази, оскільки щороку витрати на навчання досягали серйозної суми. Так, у обов'язковому переліку придбань містилися:

- Воскова дошка (*Tabula rasa*) – оскільки пергамен був дорогим, а нотатки на лекціях студенти мусили робити, для цього використовувались дощечки вкриті воском. Пізніше, якщо інформація мала важливе значення, вона могла бути переписана на пергамен. Перевага таких

табличок була в їх функціональності – вже не потрібні нотатки було легко стерти і написати новий текст. З часом вони ускладнювались і ставали більш модернізованими, аж допоки їх не витіснила дешева сировина – папір.

- Підручники – у Середньовіччя більшість книг була дуже дорогими, підручники не становлять виключення. Однак, підручники радше були обов'язковими для придбання вчителями, ніж учнями. Звісно, якщо студент міг придбати книгу, це була вигідна інвестиція. Для університетів можна було купувати різні книги, але обов'язковими були книги відомих теологів, наприклад, Фоми Аквінського. При відборі книги враховувались фактори змісту, довідкового апарату та місця для нотаток збоку.

- Мантия – у Середні віки одяг визначав статус, а отже був необхідним елементом для будь якої суспільної верстви. Більшість студентів мусили турбуватись про свій одяг самостійно, якщо тільки не мали заможного покровителя. У регламентах більшості університетів говориться про те, що одяг повинен бути «гідним» - тобто він не має видавати бідності студента чи його заможності. За невідповідність одягу вимогам можна було отримати штраф.

- Перо, чорнило та пергамен – незважаючи на те, що пергамен був дуже дорогим, студенти потребували його хоча б для того, щоб написати батькам прохання про додаткові кошти.

- Хороший ніж – у Середні віки люди не могли обійтись без ножа, вони використовували його для їжі, підрізання волосся чи нігтів, заточування пера та багато для чого іншого. Однак, часто ніж використовувався не лише у побутових умовах. Середньовічні джерела переповнені свідченнями про вбивства серед міщан і студентів, бійки з пораненнями та згвалтування.

В Середньовіччі міста, в яких функціонували університети, були доволі небезпечними для життя. Це було викликано постійними конфліктами між містом та студентами. Ці конфлікти могли бути викликані різними причинами, серед яких переважали такі:

- Особисті конфлікти – конфлікт між 2-3 особами, в наслідок образи чи іншого прояву агресії. Мотиви особистих конфліктів дуже часто туманні або й просто безглузді.

- Місто та студенти – один із найбільш частих видів конфліктів. Міг бути викликаний п'яними дебошами студентів, розкопуванням могил студентами, зловживанням привілеями, псуванням майна міщан і багатьом іншим.

- Північ-Південь – конфлікти за регіонами походження були дуже типовим явищем серед студентства. Переважно ті, хто походив з одного краю в університеті об'єднувались. Відповідно до того, з якого регіону походила людина, вона так чи інакше належала до однієї з

ворогуючих груп. Існувало відчуття солідарності між людьми з одного регіону. Наприклад, ми рідко можемо зустріти згадки про те, що, наприклад, два ірландці влаштували різанину між собою.

Таким чином, студентство як соціальна верства у Середньовіччі було захищене численними привілеями церкви та власне університетів. Студенти часто зловживали цим статусом і це неминуче викликало обурення міщан. Історичні документи засвідчують численні взаємні каральні вилазки, в яких гинули як студенти, так і містяни. Місто безперечно страждало від студентства, однак і мало з цього неабиякий зиск – від університету до міської казни щорічно перераховувалися доволі значні кошти, що зазвичай повністю перекривали витрати на лагодження зіпсованого студентами комунального майна та елементів інфраструктури.

Богдана Ткачук (філософський факультет)

Наук. консультант – доц. Заячук Ю. Д.

ВИКЛАДАЧ І СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТИ СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕФОРМ В ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність дослідження. Вища освіта, на наш погляд, є одним із головних рушіїв розвитку сучасної держави у цілому світі. Адже саме вона покликана готувати високо кваліфікованих професіоналів задля забезпечення якості, ефективності та продуктивності праці у всіх сферах розвитку держави. Україна приєдналась до європейського простору вищої освіти, тим самим визнаючи провідну роль університету у розвитку європейського культурного виміру.

Відтак, саме український університет є рушієм інтеграції з Європою та, беззаперечно, прогресу освіти вищої школи. Таким чином, роль викладача і студента, як суб'єктів європейських освітніх реформ, стає особливо актуальною до вивчення та дослідження.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливості взаємодії та самопочуття викладача і студента в період глобальних реформ вищої школи.

Об'єкт дослідження: сучасні європейські реформи в галузі вищої освіти.

Предмет дослідження: взаємодія викладача і студента у період сучасних європейських трансформацій у вищій освіті.

Методи науково-педагогічного дослідження, що були використані для досягнення

вищеназваної мети та вирішення обумовлених нею завдань: анкетування, аналіз, синтез, компаративний метод та метод узагальнення.

Вибірка нашого дослідження становить: студенти ЛНУ ім. Івана Франка: I курс – 1 особа, II курс – 3 особи, III курс – 3 особи, IV – 2 особи, V курс – 7 осіб; викладачі ЛНУ ім. Івана Франка кафедри історії та теорії культури – 5 осіб, кафедри загальної та соціальної педагогіки - 7 осіб. Загалом опитаних – 28 осіб.

На запитання «чи є у Вас можливість втілювати в життя усі свої наукові або творчі задуми?» ми отримали такі результати: 13% опитаних студентів і 33% викладачів затвердили, що мають завжди таку можливість, яку використовують, а 81% студентів та 67% викладачів визнали, що така можливість є, але з фінансових та інших причин втілення в життя гальмує їх творчий процес. 6% студентів зазначили, що не зацікавлені в науковій творчості взагалі.

Неоднозначна ситуація склалась стосовно результатів питання, чи є студент ЛНУ ім. І. Франка мобільним: близько 25% опитаних студентів визнали себе однозначно мобільними. Близько 6% опитаних студентів та 17% викладачів визнали свою відповідь, як категоричне ні. 44% студентів та 58% викладачів визнали, що студенти ЛНУ ім. І. Франка є мобільними, але може бути краще; лише близько 25% студентів та 25% викладачів відповіли, що студенти ЛНУ ім. І. Франка не є мобільними, але прагнуть цього.

Приєднання України до Болонського процесу 25% студентів та 33% викладачів означили, як беззаперечно позитивний момент для розвитку української освіти. 63% студентів та 58% викладачів визначили, що приєднання України до Болонського процесу має свої плюси та мінуси, але в цілому явище є позитивне. 8% опитаних викладачів визначили своє ставлення як «маю негативне ставлення до проведення реформ в освіті», і 13% студентів, ще не сформували остаточної думки.

На запитання «чи подобається Вам природа відносин між студентом та викладачем, що існує наразі?» ми отримали такі результати: близько 13% опитаних студентів та 17% викладачів відповіли, що вони однозначно задоволені відносинами. 69% студентів і 83% викладачів визначили, що загалом вони задоволені, але наразі відносини потребують деяких змін. І близько 13% студентів зазначили, що їм категорично не подобається природа відносин, що існує зараз.

Результати анкетування стосовно питання «чи впевнені Ви у захисті Ваших прав як суб'єкта вищої освіти?» мають такий вигляд – лише 12% студентів відчують захист в повній мірі, 44% студентів та 58% викладачів відчують захист, але не зовсім у ньому впевнені; 38% студентів та 34% викладачів не відчують захисту своїх прав, як суб'єкта вищої освіти взагалі. 6% студентів та 8% викладачів не знають, що мають такі права.

Серед відповідей на відкрите запитання «Що змінюється у відносинах між студентом та викладачем з сучасними реформами вищої освіти?» ми помітили певні спільні тенденції. У відповідях 88% опитаних були зазначені такі відповіді: відносини стають більш вільними, демократичними, тіснішими; відзначене позитивним явище відсутності субординації; розвиток відносин на рівні «суб'єкт-суб'єкт», які передбачають партнерство у науково-дослідницькому аспекті; спілкування характеру «он-лайн». 12% опитаних зазначили, що реформи ніяк не впливають на розвиток відносин між студентом та викладачем.

Також згідно із результатами анкетування опитані визначили низку параметрів Болонської реформи, що вже працюють в Україні. В першу чергу, це кредитно-модульна система організації навчального процесу, система оцінювання ECTS, двоступенева структура навчання – бакалавр, магістр. Далі були зазначені параметри, які працюють, але із значними проблемами в реалізації – мобільність студентів та викладачів, вільний вибір студентами навчальних дисциплін. Також було виділено такі позитивні моменти, як покращення якості викладання та науково-дослідницької роботи. Близько 6% опитаних студентів та 17% викладачів визначили, що не відбувається жодних змін у ЛНУ ім. Івана Франка, але можливості реформи надають інші освітні програми, наприклад, Erasmus+, DAAD.

В останньому питанні ми запропонували назвати головні аспекти, в яких проявляється безпосередня участь опитуваних у європейських інтеграційних освітніх процесах і отримали такі результати: 50% студентів відзначили, що їх участь проявляється у безпосередньому навчанні у ВНЗ, близько 31% студентів визначили аспект вивчення іноземних мов, також були зазначені такі відповіді: міжнародна співпраця на конгресах та воркшопах, наукова діяльність. 13% опитаних студентів визначили, що вони не вбачають своєї участі в освітніх процесах реформ. 6% опитаних студентів зазначили, що їх участь ніяк не проявляється, так як це обумовлено відсутністю викладання в університеті іноземними викладачами, слабким викладанням іноземних мов, а також відсутністю визнання українського диплому закордоном. 83% опитаних викладачів визначили свою участь, в першу чергу, в аспектах міжнародної співпраці, як то активна участь у міжнародних конференціях, участь у програмах за обміном та інших освітніх програмах («Erasmus mundus» та ін.); що їх участь проявляється через розробку та вдосконалення навчальних курсів, проблематики, з питань європейської інтеграції в контексті «Україна-Європа», а також орієнтація на підвищення якості викладання. А також 17% опитаних викладачів зазначили, що через фінансові труднощі не мають можливості здійснювати таку участь.

Таким чином можна прийти до висновку, що студенти (63%) і викладачі (58%) зійшлись у поглядах на участь України у Болонській реформі і включили систему освіти

України до освітнього простору вищої освіти, визначаючи явище як загалом позитивне, але, яке має свої плюси і мінуси. Розкриваючи проблему можливостей творчої та наукової реалізації суб'єктів освітніх реформ, варто сказати, що студенти (81%) та викладачі (67%) підкреслюють, що така можливість є, тому ми визначаємо її як позитивну сторону Болонського процесу. Далі опитувані зазначають, що перешкодою у творчому процесі є фінансові або інші причини. Тому варто відзначити відсутність належного фінансування зі сторони вищого навчального закладу, що свідчить про відсутність здорових умов для розвитку дослідницького апарату в університеті.

Також варто підкреслити, що незважаючи на перелічені позитивні явища європейських освітніх реформ, викладач і студент одногосно не вважають себе захищеними. Суб'єкти освітніх реформ не у повній мірі впевнені у захисті своїх прав, на що необхідно звернути особливу увагу.

Також, просліджуючи зміни, що відбулись з початку Болонського процесу в Україні, варто відзначити, що студент став більш мобільним, природа відносин між студентом та викладачем покращилась. Однозначні зміни відбулись у сторону відкритості, демократичності, мобільності та партнерства у відносинах між студентом та викладачем, що є беззаперечно позитивним результатом європейських освітніх реформ в Україні.

Ольга Филипів (філологічний факультет)

Наук. консультант – доц. Заячківська Н. М.

КРАСА МАТЕРИНСЬКОГО ВИХОВАННЯ (ЗА ЗМІСТОМ НОВЕЛИ “ДИМ” МАРІЇ КОНОПНИЦЬКОЇ)

Материнство – це етап в житті кожної жінки, це момент самореалізації, реалізації творчого потенціалу, передачі добра і любові своїй дитині, піклування і виховання її, а не тільки народження.

Ця тема буде актуальною, поки існує материнство, поки є сироти і дитячі будинки, поки росте молоде покоління.

У цьому дослідженні я аналізувала дві вагомні проблеми:

- 1) Роль материнства у вихованні дитини;
- 2) Методи виховання молодшої людини.

Ян Амос Коменський написав книгу «Материнська школа» — один з творів про родинне виховання дошкільників стала класикою світової педагогічної літератури. Слушну думку про далекоглядність ідей педагога для прийдешніх поколінь свого часу висловив С. Литвинов: «Я. А. Коменський — не лише історія, а в значній мірі і сучасність прогресивного людства» (Волкова Н.П. – Педагогіка – Київ, 2009 – 94-166.).

Олена Кей (1849-1926) (Конопницька М. – Дим <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/dym.html>) — шведська письменниця, громадська діячка. У своєму творі “Мати і дитина” вона пропагує ідеї самонавчання, самовиховання та саморозвитку дитини, в основі яких лежав би особистий її досвід, сфера уподобань та інтересів. Головне завдання вихователя — допомогти дитині в цьому, не нав'язуючи зовні того, що внутрішньо чуже їй. Саме ці дві, на перший погляд, різні ідеї поєдналися у одному творі, одного автора.

Марія Конопницька (1842–1910), талановита польська поетеса, практик «Материнської школи», автор багатьох книг про дітей та для дітей, матір восьми дітей

«Дим» - це мініатюрні студії материнської любові та розпачу. Великі глибокі почуття тут розписані на дрібні щоденні події. Кожен вчинок, рух, погляд, найдрібніше слово має значення і використовується для вираження цієї любові.

Марцись – звичайний молодий хлопець, як і всі ті, які працювали на фабриках ХІХст.: високий, підтягнутий, гнучкий, в темно-синій полотняній сорочці, зіпнутій шкіряним ременем, в легкому кашкеті на світлому волоссі, з широко огорнутим коміром біля ший.

Старенька, сива матір Марцися, вдова. Трохи згорблена, дрібна, маленька, з очіпком на голові, в безрукавці, підперезаній рожевим фартухом, бистра як бджілочка – встигає усю хатню роботу.

Матір створює затишок, комфорт для своєї дитини, забезпечує її фізіологічні потреби та розвиває естетику. Її почуття автор не називає прямо, але вказує на них за допомогою дрібних деталей: «(...) *А мати розкладала на столі гарну рожеву серветку, вишиту блакитними оленями, і ставила глибоку фаянсову вазу супу з крупи, борщу з макаронами або горохового супу з копченостями(...)*».

Мати чекає поки син закінчить, щоб віддати йому свою порцію: « – *А може, ти б, синку, ще... Мені сьогодні якось не дуже... (...)*

– *Тоді – говорив хлопець, – якщо мама не їсть...*

Мати подавала йому з поспіхом свою тарілку...».

Тільки після виходу сина вона доїдає рештки і залишки хліба: «*Бувало, що він недоїдав. Вона тоді зливала решту в глиняну мисочку і ставила біля комина так, щоб син не помітив цього. Цю решту вона вважала вже виключно своєю власністю і коли хлопець виходив, вона*

живилася нею, відгризаючи залишки хліба». Це свідчить про жертвність материнства, коли потреби сина вище особистих.

Коли син іде на роботу, мати прислухається до кроків сина на сходах: - *Святий Антонію! – говорила, хитаючи головою. – Як він летить! Ще собі ноги поламає...сходи порозбиває... – І тільки коли вони стихають, вона береться до роботи.*

Вони впадають в очі на тлі скупого опису їхніх стосунків, коротких фрагментів розмов: - *Іди спати, синку, іди спати! – говорила мати і гладила сина по голівці.*

У наведеному прикладі звернемо увагу на ставлення до сина. Завжди це здрібнілі форми: *Синку, Марцісю.*

Дбає про кожну хвилину сну сина, тому його не будить аж до останнього моменту. Вона шепоче з чуттєвістю: *«Нехай та ще стебельце поспить...»*. Після того як Марцісь виходив, вона заповнювала свій час чеканням. **Це ознака морального і естетичного виховання дитини.**

Життя старенької було позначено великою, простою вірою. Молитва супроводжувала її від самого ранку, який вона починала вервечкою і до пізнього вечора, *«а в хатинці давно було чути його рівний, глибокий подих, тоді як мати ще довго шептала Ave Maria перед почорнілим обличчям Божої Матері, яке вихилялося із золотистого тла»*. Навіть синові, який повертався ввечері з роботи, нагадувала: *«І молитви, синку, змов»*.

Говорила: *«Їж, дитино, їж! На хвалу Богові Ісусові!»*. **Це ознака морального і естетичного виховання дитини.**

В обличчі майбутніх подій дуже драматично звучить питання старенької, яке вона поставила синові, який прокинувся з кошмару: *«Або то на те Господь Бог милосердний блискавку в небі ховає, щоб ними вдові-небозі однісінького синочка вбивати? Не дозволить цього Ісус і та Божя Матір...»*

Вона старається заспокоїти сина і всупереч переляку, який її огорнув, за хвилину видумує пояснення сну – блискавка означає весілля, яке наближається. **Мати застосовує метод переконання, щоб заспокоїти дитину. Вона виховує моральне і естетичне світобачення.**

Висновки: Матір заспокоює всі першочергові потреби сина – фізіологічні, захисні, комунікаційні. Мамине виховання засноване на повазі до дитини, природності і цілеспрямованості виховання. Ненька виховує сина у дусі віри та моралі, навчає бачити у всьому позитив. Мати застосовує метод бесіди і переконання, привчання та поради. Для людини молодого віку материнська школа все ще необхідна, проте мати має давати дитині

шанс для самовдосконалення. Вдова дозволяє сину рости і розвиватись, при цьому лише коригуючи цей процес.

Роль материнства у вихованні особистості дуже вагома. Всі початкові знання, заспокоєння потреб, навіть такий подарунок як життя залежить від матері. Материнська любов потрібна всім. Як наслідок цього, заміна звичайних дитячих будинків на заклади сімейного типу з метою гідного і повноцінного виховання.

Стефанія-Софія Хлівнушко (факультет педагогічної освіти)

Наук. керівник – доц. Лещак Т.В.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі інтерактивні методи навчання є важливим складником особистісно-зорієнтованого розвивального навчання. Безперечно, у початковій школі формуються базові поняття і закріплюються певні уміння і навички. Саме інтерактивна модель навчання, тобто використання інтерактивних методів відіграють важливу роль у навчальному процесі.

Актуальність дослідження. Ця проблема є досить актуальною, оскільки вимагає пошуку необхідних підходів та засобів з боку вчителя для забезпечення якісним оволодінням навчальним матеріалом молодшими школярами.

Мета дослідження. Метою нашого дослідження є визначення особливостей застосування інтерактивних методів навчання у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Сучасна школа стоїть перед прикритим фактом: в умовах традиційних форм та методів навчання школярі, пасивно отримуючи інформацію, не вміють здобувати її самостійно і застосовувати те, що знають.

У свідомість українських учителів через публікації останнього часу і через систему додаткової освіти поступово закладається думка, що інтерактивні методи навчання створюють необхідні умови як для становлення і розвитку компетентності учнів, так і для розвитку виховання особистості активних громадян з відповідною системою цінностей. У зв'язку з тим, важливим видається визначення самого поняття і сутності цієї групи методів, їх відмінностей від інших (*В.Д.Шарко Сучасний урок // Технологічний аспект // Посібник для вчителів та студентів – Київ, 2007. С. 176-180*).

Суть інтерактивних методів навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Учитель в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант який ніколи не “замикає” навчальний процес на собі. Головним у процесі навчання є зв'язки між учнями, їх взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання (*Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. – К., 2002. – 136.*).

Активність учня як співтворця навчально-виховного процесу забезпечується (це обґрунтував видатний дидакт А. Хуторський) на всіх його етапах.

На першому етапі учень, використовуючи способи пізнання, вивчає певний об'єкт дійсності, знаходить і створює знання про нього, конструює суб'єктивні образи, власне знання, одержує особистісний освітній продукт.

На другому етапі створюється можливість кожному учневі зіставити власний освітній продукт з освітніми продуктами своїх однокласників та історико-культурними продуктами людства в певній галузі. З цією метою вчитель пропонує дітям на уроці різні форми й методи інтерактивного навчання (уявна екскурсія, огляд-конкурс творчих робіт, хвилинка ерудита, уявне засідання гуртка тощо).

Третій етап є узагальнювальним: він дає змогу кожному учневі на основі даних зіставлень, проведених на попередньому етапі, створити сукупний освітній продукт виучуваного (*Федорович Н. С. Інтерактивні методи навчання - точка доступу http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/33404/*).

Класифікація інтерактивних методів навчання є не сталою, часто змінюється і доповнюється. До найпоширеніших методів навчання, які використовуються у початковій школі ми можемо віднести такі:

1. Метод проектів – система навчання, за якою учні набувають знання, вміння і навички у процесі планування і виконання практичних завдань – проектів, що постійно ускладнюються. Під час роботи за методом проектів на перше місце ставиться самодіяльність учнів та їхня активність, ініціативність, захопленість.

2. Метод ПРЕС – метод, який навчає учнів виробляти й формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі, переконувати інших.

3. Мозковий штурм (“мозкова атака”) – метод навчання, який передбачає вільне накопичення значної кількості ідей із певної теми спочатку без критичного осмислення.

4. Метод гронування (асоціативний куц) – метод навчання, який спонукає учнів вільно думати і відкрито висловлюватися з певної теми. Метод спрямований насамперед на стимулювання мислення учнів про зв’язки між окремими поняттями.

5. Метод “мікрофон” – метод навчання, який надає кожному учневі можливість сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку.

6. Метод “акваріум” – метод навчання, який спрямований на організацію діяльності учнів у малих групах, ефективний для розвитку навичок спілкування у такій групі, для вдосконалення вміння дискутувати та аргументувати свою думку.

7. Взаємне навчання – метод навчання, який має на меті надати кожному учневі можливість виконати роль учителя під час опрацювання навчального матеріалу.

Це ще далеко не усі інтерактивні методи які можна використовувати у початковій школі.

Висновки. Отже, використання інтерактивних методів дозволяє організувати ефективне навчання і реалізувати ідею співробітництва, а також сприяє оздоровленню психологічного клімату на уроці, створює доброзичливу атмосферу, значно підвищує мотивацію учнів до навчання.

Христина Хміль (факультет педагогічної освіти)

Наук. консультант – проф. Черепанова С.О.

ПРИНЦИПИ РОЗГОРТАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГА ЯК СУБ’ЄКТА КУЛЬТУРИ

Яким має бути педагог, щоб відповідати сучасним європейським викликам? Огляд наукових джерел містить певні підходи до осмислення стратегічних цілей освіти та характеристики типології педагогів. Варто зазначити дослідження у галузі педагогіки (В. Кан-Калик, В. Сорока-Росинський, Януш Корчак, Е. Костяшкін, М. Тален, Є. Рогов) та філософії освіти.

Стосовно цілей філософії освіти XXI ст., науковцями розглянуто “ідеал всебічно розвиненої людини” (В. Андрущенко, В. Лутай), “глобальна компетентність” (Л. Горбунова), “інноваційна людина” (І. Предборська), ціннісний базис освіти (В. Стьопін), аксіологізація

філософії освіти як вимога сучасності (І.Степаненко), гуманітарно-культуротворчий підхід (С.Черепанова).

На думку І.Степаненко, “аксіологічні, тобто ціннісні, виміри освіти і виховання потрапляють у центр філософсько-педагогічної рефлексії у зв’язку з необхідністю визначення стратегічних цілей освітньо-виховної практики, з погляду запитів суспільного і особистісного розвитку”..; пріоритетного значення набуває “світова тенденція зміни основної парадигми освіти, її переорієнтація із інструментально-технократичної на гуманітарно-особистісну” (Степаненко І. *Аксіологічні виміри освіти та виховання //Філософія освіти: навч. посіб. ; [За заг. ред. В.Андрущенка, І.Предборської]. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. – С. 169 – 170).*

Стратегічну ціль філософії освіти С. Черепанова обстоює із позицій гуманітарно-культуротворчого підходу, а саме: “становлення нового типу особистості як суб’єкта культури”. Тут враховано особливості світовідношення й культури техногенної цивілізації (західної, пріоритети християнства), для якої властивий індивідуалістичний тип особистості, та традиціоналістських культур (східних, конфуціанство, даосизм, буддизм), які вирізняє колективістський тип особистості (Черепанова С.О. *Філософія освіти. Світоглядно-гуманітарний вимір: людина-наука-культура-мистецтво-стиль мислення: монографія / С.О. Черепанова. – Л.: Світ, 2011, С. 90–91).*

Творчий потенціал суб’єкта культури простежено через систему принципів. Такими “виокремлено *антропний* (грец. antropos – людина) *принцип* в його світоглядно-філософському сенсі (йдеться про взаємозв’язок людини і Універсуму, припускається множинність світів). Цим акцентовано зв’язок з філософсько-гуманістичною традицією, коли Людина і Всесвіт – єдина система, в якій взаємодіють світ малий (мікрокосм) і великий (макрокосм), людина мікрокосм є відображення макрокосму-Всесвіту. Сучасні глобалізаційні процеси виявляють нові аспекти осмислення планетарно-космічного буття суб’єкта культури. *Принцип пасіонарності* (лат. passio – пристрасть) – виявляє креативний потенціал суб’єкта культури, взаємовідносини суб’єкта і об’єкта пізнання; наука, наукова істина і її результати поєднують загальнокультурні та морально-етичні тенденції, інтелект і пристрасть наукового пошуку. *Принцип взаємодії раціонального та ірраціонального* значно активізує пізнання суб’єкта культури; “нова раціональність” вміщує проблему людини та її духовність (І.Пригожин); “відкрита раціональність” враховує альтернативні картини світу, діалог світоглядних і культурних традицій (В.Швирьов). *Принцип трансцендування* (від лат. transcendens – переступати, виходити за межі) активізує евристичний потенціал суб’єкта культури, здатність долати межі досягнутого досвіду, осягати нове знання. Світоглядно-

гуманітарного смислу для становлення суб'єкта культури набуває *принцип афірмації свободи*. Самовизначення (афірмування, ствердження, утвердження) людини в індивідуальному бутті, соціумі, життєдіяльності, професії, культурі передбачає філософську рефлексію над світоглядним і соціокультурним змістом категорій “свобода”, “відповідальність”, “творчість”, “свобода вибору”. Для самоорганізації суб'єкта культури універсального значення набуває *принцип культуротворчості* (універсальний за своїм життєствердним смислом). Культуротворча діяльність поєднує інтелектуальну активність, духовність, освіту, науку, тобто реалізується як творення буття засобами культури. Культуротворчість, як подолання меж можливого (пізнання, діяльність), характеризує прагнення суб'єкта культури до досконалості” (Черепанова С.О. *Філософія освіти: творчий потенціал суб'єкта культури // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія: Зб. наук. праць. – Одеса: Фенікс, 2014. – Вип. 7. – С.5 – 8*).

Розглянуті положення набувають методологічного значення щодо фахової діяльності педагога як суб'єкта культури в початковій школі, водночас і реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти.

За суперечливих глобалізаційних та інформаційних процесів, найсуттєвіших змін потребує освітня галузь України, яка інтегрується в європейський освітній простір. Потребують удосконалення не лише професійна, а й загальнокультурна, загалом гуманітарна підготовка педагогів. Очевидною відповіддю постає новий тип педагога, його фахове і духовне становлення як суб'єкта культури і суб'єкта європейської життєдіяльності, орієнтованого на гуманітарне світобачення, національні й кроскультурні цінності в полікультурному соціумі.

Наталія Шматок (*Педагогічний коледж ЛНУ імені Івана Франка*)

Наук. консультант – Михайлишин Р.Р.

НАРОДНА ПЕДАГОГІКА ЯК ДЖЕРЕЛО ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Філософ і поет, співак і музикант, байкар і педагог Григорій Сковорода належить до найвидатніших виразників української ментальності ХУІІІ ст. У його творах відобразилися світогляд, стиль і спосіб мислення, жива душа українського народу (*Багалій Д. Український мандрівний філософ Григорій Сковорода. – К., 1992. – 496с.*).

Григорій Савич Сковорода народився 3 грудня 1722 р. у селі Чорнухи. Освіту отримав у Київській академії і продовжив її за кордоном.

Згодом Сковорода стає мандрівним філософом і учителем. У чоботах, з палицею в руках, з рукописами і флейтою за плечима він переходив із села в село, зупиняючись то на пасіці, то на хуторі, і своїми бесідами просвіщав народ, підносив його національну самосвідомість.

Вмираючи, заповів написати на його надмогильному пам'ятнику: «Світ ловив мене, але не спіймав».

Видатний філософ-просвітитель і поет другої половини XVIII ст., який стояв на вершині знань свого часу, відстоював твердження про здатність простого народу до самостійної педагогічної творчості, доводячи, що «Правильне виховання криється в природі самого народу, як вогонь і світло в кремені».

1. Микола Костомаров про Григорія Савича говорив так: «Мало можна вказати на таких народних осіб, яким був Сковорода і яких би так пам'ятав і поважав народ. На усьому просторі від Острозька до Києва, у багатьох будинках висять його портрети; всякий грамотний українець знає про нього; ім'я його відоме дуже багатьом з неписьменного народу; його мандрівницьке життя – предмет народних оповідань; у деяких місцевостях нащадки від батьків і дідів знають про місця, які він відвідував, де любив перебувати, і вказують на них з повагою; добра прихильність Сковороди до деяких з його сучасників складає сімейну гордість онуків; мандрівні співаки засвоїли його пісні – на храмовім святі, на торговищі нерідко можна зустріти натовп народу, що оточує цих рапсодів і зі сльозами розчулення слухає: «Всякому городу нрав і права» (*Левківський М.В. Історія педагогіки: Нач.-методичний посібник. Вид. 3-є, доп. Навч. пос. – К. Центр учбової літератури, 2008. – С.94-97.*).

«Григорій Сковорода – поява вельми замітна в історії розвою українського народу, мабуть, чи не найзамітніша з усіх духовних діячів наших XVIII віку» – писав Іван Франко.

У своїй творчості спирався на козацьку педагогіку, оскільки походив з роду козаків – він особисто та його родина були цілком вільними людьми, а не кріпаками. Постійно перебував в атмосфері української народної педагогіки, виховувався в українському національному дусі засобами козацької педагогіки.

Використовуючи надбання народної педагогіки Григорій Сковорода в центрі педагогічної системи ставить працю:

- «Ніхто не поagne міцної слави від будь-якого покликання, якщо працю за цим покликанням не вважатиме за найсолодшу, більшу від самої слави втіху».

- «Надмірність породжує пересиченість, пересиченість – нудьгу, нудьга ж – душевний смуток, а хто хворіє на це, того не можна назвати здоровим».

- «Сродна праця – це найсолодша в світі річ».

- «Роби те, до чого народжений».

Григорій Сковорода продемонстрував належність народної педагогіки до першоджерел педагогічної науки.

У народній педагогіці. Дивись, не забудь: Людиною будь!

У Сковороди. Не будь ні вельможею, ні лихварем, ні алкидом, ні пігмеєм. Будь тільки людиною – чуєш! Людиною – і знайдеш благо.

У народній педагогіці. Не ті батьки, що породили, а ті, що виховали й навчили.

У Сковороди. Два головні батьківські обов'язки: благо народити і благо навчити. Коли ж хтось ні одну з цих заповідей не виконав, ні благо народив, ні благо навчив, той не є батьком дитини, винуватець вічної погібелі. А якщо ж благо породив, але не навчив, то такий є півбатьком...

Григорій Сковорода цінував навчально-виховні засоби української народної педагогіки – рідну мову, український фольклор, традиційну практику родинного виховання дітей, національні звичаї, традиції, багате розмаїття народного мистецтва, народні дитячі й молодіжні ігри та ремесла. Сковорода – народний педагог, бо вчив народ і вчився в народу. Його педагогічна теорія відображає найкращі здобутки народної навчально-виховної мудрості. Вийшовши з народу – віддав себе тому ж народові.

«Кожний повинен знати свій народ, а в народі пізнати себе. Якщо ти українець, то будь ним. Чи француз? Будь французом. Чи татарин? Будь татариним. Все добре на своєму місці і в своїй мірі, і все прекрасно, що чисте, природне, тобто не фальшиве», – Григорій Сковорода.

Ідеї народної педагогіки Сковорода підкріплював наукою. Європеїзм у центрі своєї педагогічної системи ставить людину як найвищу цінність суспільства. Сприймаючи досягнення західноєвропейської педагогічної культури, міцно стояв на ґрунті українських виховних традицій.

Григорій Сковорода на перше місце ставить роль батьків у вихованні дітей. Роль батьків, а власне "...главизна воспитания есть: благо родить, сохранить птенцеви младое здравіе, научить благодарности".

Народ свято шанує взаємні обов'язки батьків і дітей, непримиренно ставиться до тих, хто уникає цих обов'язків: "Добрі діти на ноги поставлять, а лихі з ніг зваллять"; "Ледача та дитина, котрої батько не вчив", "Коли дитини не научиш в пелюшках, то не научиш в подушках"; "Пусти дітей по волі, а сам будеш в неволі".

Вперше в історії розвитку педагогічної думки в Україні Григорій Сковорода висвітлив суть релігійного виховання за народними традиціями. Ідею Бога він подав, як символ єдності українського народу. Біблію розглядав як наймудрішу книгу з усіх книг про Бога, Світ і Людину. Молитва Сковороди – це богомислення, тобто морально-етичні думки про Бога, вічність й невинну потребу самовдосконалення, подяка Всевишньому за те, що «потрібне зробив неважким, а важке непотрібним».

Сковорода повчав, що царство людини знаходиться всередині неї і казав:

«Щоб пізнати Бога, треба пізнати самого себе. Поки людина не знає Бога в самім собі, годі шукати Його в світі».

«Вірити в Бога не значить – вірити в Його існування, а значить –віддатися Йому та жити за Його законом».

«Святість життя полягає в робленні добра людям». «Людина дивиться на лице, а Бог зрить на серце».

«Адже плачемо ми чи сміємося, займаємося серйозними справами чи бавимося – все робимо для нашого Господа, для якого ми вмираємо і живемо» (*Поліщук Ф.М. Григорій Сковорода. Життя і творчість. К.: В-во «Дніпро». – 1978. – 260с.*).

Григорій Сковорода був педагогом народним у найглибшому розумінні цього слова. Він учив народ і вчився у народу. Вся його педагогічна теорія пройнята духом народності, народними ідеалами, побудована на найкращих народних традиціях. Народність за Сковородою зумовлюється всім укладом життя, історичними умовами, мовою, культурою, кажучи сучасною мовою, ментальністю народу.

Прихильник принципу народності у вихованні Григорія Сковороди вважав, що воно повинно відповідати інтересам народу, жититися з народних джерел і зберігатися в житті кожного народу.

«Він свідомо обрав своїм кабінетом цілий світ, при обміркуванні його творів присутні були і небо над головою, журавлі, лелеки, тополі, озера, ліси і тверда земля під ногами, а головне – люди...!» – відзначав П. Тичина.

МАТЕРІАЛИ
студентських наукових конференцій
кафедри загальної та соціальної педагогіки
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”

Випуск 7

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 9,1
Тираж 60 прим. Зам. 5

Малий видавничий центр кафедри загальної та соціальної педагогіки
Львівського національного університету імені Івана Франка
79005, м. Львів, вул. Туган-Барановського, 7